

Helenga Urana Toto Ngana Nenge Lukas

¹⁻³ Oe Teopilos mur; Iri nenge te esia Iesus pe te haliu hote na helenga iri te hetoro sue ure lochloch ngana nemur at nge ita. Pomalam hana halang muteria toto ke tehas nanasia. Pe pule iau sipok e etei teu la toto nga ure nemur nenge lohot nga tunangara. Ke ngana koi nenge e teke urana toto nge iau sipok ehas urume ke nek toto lange imo. (Ure nemur ehas sue iri nenge Iesus poia nga talun ngana toto ke la het nga mete ngana pe maul haka mule ngana nga polo.) ⁴ Pomalam lape a eteia ure manmanna toto ngana nga ure lochloch nenge te hetoro imo ia ke ulolo.

Helenga Tal Nga Ioanes Tana Hoho Ngana Ia

⁵ Nga etue nenge Herot i naungaala ana non nga kileng nenge lutea, none iri nai nehei te tutu. Pe non nem ene laka Sakarias. Pe i tu teu nga mata nenge te umume nga NeHalang nena pele. Ana mata ene laka Apisa. Pe nehei ene Elisapet. Pe Elisapet tuteu nga mata nenge Aron.

⁶ Pe iri nai tetu toto nga NeHalang matana pe te nanas pengpeng ia NeHalang nena hotonga mur. ⁷ Pe iri tuturia mur ero iange Elisapet hoho erochro pe iri nai te tuauna lo.

⁸ Iok, nga etuene e Sakarias alona mur aria etue lohot. Aria etue nenge te umume nga NeHalang nena pele letena. ⁹ Pe iri te nanasia poinga nenge te sauua oio paena pe ana maelepa lohot ke henonou hote none nenge lape teu langa Non Soke tu ngana nenge heo ngana toto. Pe

nga etue nem te henonou hote Sakarias ke teu la. ¹⁰ Ana non teu la pe rau hekheke ure nenge inangana ehech nga ana hatanga. Pe hulua lochloch te hetalaulau mana nge hot.

¹¹ Ol pe NeHalang nena angkelo lohote nge i pe mes pengpeng nga hatanga nem ilina ele nenga pen tamalmal. ¹² Pe Sakarias esia pe rura pe matau toto. ¹³ Pe angkelo neu hele lange i, “Sakarias o matau ero! NeHalang longe o hetalaulau ngam lo. Pomalam lem hei Elisapet lape hoe tum tamane ngana e. Pe o hetue tum nem ke ene Ioanes. ¹⁴ Pe lape o iech toto pe hulua lochloch ngana nemur lape te iech toto pule nga etue nenge lem hei hoe tum tamane ngana nem. ¹⁵ Te iech nge i iange i lape lohote ke NeHalang nena non ia. Pe i heo ngana toto nge inia uain pe ech kerkereng ngana mur. lange nga etue nenge tana hoe i, Opepengpeng lape hemuta sapele i. ¹⁶ Pe i lape mene mule hulua halang nge Israel ke tela mule nge aria Soke NeHalang. ¹⁷ Pe pule lape i muka ia Non Soke pingana. Pe na kerkerenga palaungana toto ke mange hetatalonga Elaisa. Pe hemakuke tetemeria mur leteria ke tuturia mur te kila mule ke muria elle. Pe pule poia iri nenge te longo olole ke ramaria la mule nga poinga nenge pengpeng toto pe nga etue nenge Non Soke at te nanas mene i ol.”

¹⁸ Sakarias onteia angkelo neu. “Lape e eteia ke mere nge lape ure nei lohote ke manmanna? Iau e tuauna lo! Pe lek hei pule ke pomalam.”

¹⁹ Pe angkelo neu hele, “Iau Kapriel. Pe etu toto nga NeHalang matana pe i sipona kulosia iau ke teke e at ke e hele ia helenga urana toto ngana nei lange iong. ²⁰ Pe iong letem manmanna nga helenga nei ero nge lape lohote ke manmanna toto nga ana etue pengpeng. Pomalam lape

NeHalang poi ele halim ke o hele ero. Lape o reng mana ke la het nga etue nenge lek helenga manmanna ngana nei lohot. Iange iong letem manmanna nga helenga nei ero.”

²¹ Nga etue nenge angkelo neu lohot nge Sakaraia hulua te kulele i pe leteria tuanin ke halang iange tu ke mala toto nga NeHalang nena pele letena. ²² Iok laol, Sakarias i hot at pe teke hele pe te longe na helenga ero ol. Pe poi urume na helenga mur nga penna. Pe hulua te eteia ke ute lohot nge i nga NeHalang nena pele palaungana letena.

²³ La Sakarias ana etue nenge umume nga NeHalang na pele het pe la mule nga nena pele. ²⁴ Pe nga hoena nehei Elisapet sana pe tuteu mana nga pele letena ke teio iri lime. ²⁵ Pe Elisapet hele, “Nga etue nemur ol e iech toto nge NeHalang halaua iau ke sak! Pe e meia iau nga hulua mataria ero ol!”

Angkelo Kapriel Lohot Nge Iesus Tana

²⁶ Elisapet mes ke ana teio iri rahtele elle (6) pe NeHalang kulosia angkelo Kapriel ke langa kileng e nge Kalelea nge ene Nasaret. ²⁷ Pe angkelo neu laia helenga nge hei malolong ngana e nge te hele hite ke te teke lei nge none nge ene Iosep. Iosep i ne Teuit alona. Pe he neu ene Maria. ²⁸ Hekulkulonga lake lohot nge i pe hele, “Atong otu ke nek pe Non Palaungana tu luluch nge iong pe pete tote iong.”

²⁹ Maria longe angkelo nem pe rura toto pe letena tuanin rara nga na helenga luna. ³⁰ Pe angkelo neu hele lange i, “He Maria o matau ero. NeHalang iech toto nge iong pe teke pete tote iong. ³¹ Ke lape sam pe ohoe tum tamane ngana e pe o hetue i ke ene Iesus. ³² Pe i nge lape lohot ke NeHalang nena non kerkereng ngana ia. Pe pingana song pe te hetue i ke NeHalang Nge I Soke Nga

---

1:27: Mat 1:16, 18   1:31: Isa 7:14; Mat 1:21-23   1:32: 2Sa 7:12, 13, 16; Isa 9:7

Lut Toto Tuna. ³³ NeHalang lape poia i ke i Israel mur aria naungaala ana non ke pomange nette Teuit. Pe i lape nauele iri nga etue lochloch sapele.”

³⁴ Pe Maria hele lange angkelo, “Iau etu luluch nge none ero kura i. Pe ure nei lape lohot ke pomere?”

³⁵ Pe angkelo neu tuacholia, “Opepengpeng lape sio at nge iong pe NeHalang Nge I Soke Nga Lut Toto nena hekerkerenga lape tu hite iong. Pomalam lape te hetue tum nem ke i NeHalang Tuna nge pengpeng toto. ³⁶ Onau lange alom Elisapet. Te teke i hoho erochro pe nga etue nei tuauna lo pe mes mule ke nena teio iri rahtele elle. ³⁷ Ure lochloch ngana nenge anali toto nge hana te poia NeHalang nakuna nge poia.”

³⁸ Ol pe Maria hele, “Iau i loi. Iau Non Soke na hekuleileinga. E nanas mene NeHalang lemene ngana nenge o heleia lo.” Pe angkelo neu hile i pe la sapele.

Maria Lake Nau Toto Elisapet

³⁹ Mala ero mana pe Maria lohaka ke langa kileng e nga lut nge lutea. ⁴⁰ La pe i teu nga Sakarias na pele pe hele “Uach toto.” lange Elisapet. ⁴¹ Pe Elisapet longe Maria na helenga pe amneia tuna nge sechsech nga letena pe Opengpeng hemute i ⁴² pe hele haka sapele, “NeHalang pete tote iong nge hehei lochloch pe pete tote tum nenge lape o hoe nem. ⁴³ Pomere toto nge ak Non Soke tana at ke nau tote iau? ⁴⁴ Iange e longe iong nge o hele uach at nge iau pe tuk iech toto pe sechsech nga letek. ⁴⁵ Non Soke pete iong lo iange letem manmanna ia na helenga nge lape lohot ke manmanna toto.”

Maria Ana Utunga

⁴⁶ Maria hele,
“Nga letek lochloch e heto heke Non Soke.

- 47 Iau e iech toto nge NeHalang
nge mene mule iau!
- 48 Iange iau heie mana nga ich
pe i letena metene iau.
Hulua nenge tetu nga etue nei
pe nga etue lochloch nga hoena
lape te hetue iau ke hei nge NeHalang heiech ia.
49 Iange NeHalang na kerkerenga halang
poia ure papalau ngana ke lohot nge iau.
Ia I na poinga pengpeng toto.
- 50 NeHalang letena poreke ia iri lochloch nenge te mataua
I.
Iri nenge te tu nga etue nei pe nga hoena pule
- 51 Hana nenge tetal heke iri nga leteria toto
NeHalang tul hote penna pe na kerkerenga sisparai
sue iri.
- 52 Naungaala nemur nenge tetal heke iri ke kokoes
NeHalang tal sio tote iri.
Pe iri nenge teau sio tote iri nga NeHalang matana,
NeHalang tal haka tote iri langa lut.
- 53 NeHalang tungge ure urana ngana mur
lange iri nenge reria ute hel ero.
Pe iri nenge reria ure halang
NeHalang kulosia iri pe te patpata mana ke tela ol.
- 54-55 NeHalang halaua Israel mur
pe letena ia Apraham pe na tete mur
nga etue lochloch.
Iange letena metene helenga utona nem
nenge heleia lange rera tete mur nge nike.”
- 56 Iok laol, Maria tu luluch nge Elisapet ke teio mol het
pe la mule nga na kileng.

Elisapet Hoe Ioanes

⁵⁷ Elisapet ana etue nenge hoho ia lohoh pe hoe tuna tamane ngana e. ⁵⁸ Elisapet na kileng ngana mur pe alona mur te longe nge Non Soke poi ke urana toto lange i pe iri lochloch te iech luluch nge i.

⁵⁹ Pe kol nem ana etue iri rahtele mol (8) pe te riria i pe te teke te hetue i ke ene Sakarias. ⁶⁰ Pe tana hele ele iri, "Ero! Ene laka Ioanes."

⁶¹ Pe alona mur te hele, "Iong alom mur eria pomam ero!"

⁶² Ke het pe tepoi urume reria onteinga nga peria lange Sakarias pe te onteia i, "Kol nei lape ene pomere?" ⁶³ Pe Sakarias ontei rara alalaha sachana ke has haka ia. Pe la has sue ke ene Ioanes. Ol pe iri lochloch te esia pe te rura. ⁶⁴ Pe nga etue neu pengpeng Sakarias hanna olha ke hele mule pe heto heke NeHalang. ⁶⁵ Pe na kileng ngana mur te rura toto pe singiria matau nga urene nge lohoh. Pe te hesongia helenga ke ronge kileng mur nga lut nge Iutea. ⁶⁶ Iri lochloch ngana nenge te longe leteria tuanin raraia pe te ontei, "Kol nem mam lape lohoh ke i utar?" Pe te eteia nge Non Soke na kerkerenga tu hit mene i.

Sakarias Hetatalo Ngana

⁶⁷ Opepengpeng hemuta heke Ioanes temene Sakarias pe haliu hot sapele NeHalang na helenga:

⁶⁸ "Ta heto haka tote NeHalang

Israel mur aria Non Soke!

Iange i sio at ke halaua nena hana mur

pe mene mule iri nga reria

poinga poreke ngana mur.

⁶⁹ Pe tung sue hemasinga e nge na kerkerenga halang ke hemas mule ita lochloch.

Pe i nenge hemasmas nem at nga mata nenge Teuit

(NeHalang nena hekuleileinga).

⁷⁰ Hetatalonga mur nge nike te hele hote
na helenga kerkereng ngana mur.

⁷¹ Ke te teke NeHalang mene mule ita
nga rera ngarang mur peria
pe nge iri nenge muteria taua ita ero.

⁷² Pe NeHalang hele ke teke
lape letena ia rera tete mur
pe letena metene helenga tomunga hel
nenge pengpeng toto.

⁷³ Nena helenga utona nenge heleia lange Abraham ma ke
mai:

⁷⁴ NeHalang lape mene mule ita
nga rera ngarang mur peria
ke ta ume mana nge i pe ta mataua
rera ngarang mur ero ol.

⁷⁵ Pomalam laka poinga poreke ngana e tu nge ita ero
pe ta pengpeng toto nga NeHalang matana
nga etue lochloch nenge tatu nga ich.”

⁷⁶ Sakarias hele lange tuna, “Iau tuk iong pe lape te
hetue iong NeHalang nenge I Soke nga Lut Toto nena
hetatalonga. Iong lape iong muka nge Non Soke ke o
hepengia nena kue. ⁷⁷ Pe o hele lange hana lochloch ke
NeHalang lape hemas mule iri ke pomai: lape saua reria
poinga poreke ngana mur ke te lasus toto. ⁷⁸ NeHalang
letena poreke hali ia ita nga rera poinga poreke ngana
mur pe tangtang ia tutuna mur ita ke poi ke manga chaia
matana nenge haka ⁷⁹ pe tualeme sio at nga tapa pe tua
hatalia ita nenge ta tuteu nga metenga ana mulil. Pe
henonoua ita nga kue nenge langa tunga nge nek.”

1:71: Psa 106:10

1:72: Gen 17:7; Psa 105:8-9

1:73: Gen 22:16-17

1:75: Tit 2:12-14

1:76: Isa 40:3

1:77: Jer 31:34

1:78: Isa 60:1-2

⁸⁰ Iok, Ioanes lumngana pupuo pe opene pupuo ke soksoke pe kerkereng. Pe tu manmana nga ich sana lomona e ke la het nga etue nenge i sipona hetei hote i langa hulua mataria nge Israel.

2

Maria Hoe Jesus (Mat 1:18-25)

¹ Nga etue nemur non soke nenge Rom ene Agastus tunge helenga kerkerengana nga sisalanga nge hehei pe hana ke lape hot nga kileng lochloch nenge Rom nauele iri. ² Pe sisalanga nem talun nga etue nenge Kirinius nauele kileng Siria. ³ Pe hulua lochloch tela mule nga reria kileng una mur ke tehas sue eria mur. ⁴ Ol pe Iosep lohaka nge Nasaret nge Kalelea ke la mule nga na kileng una nge Petlehem nge Iutea. Iange kileng nem non soke Teuit na kileng huna. Pe Teuit i Iosep nette pengpeng. Pomalam Iosep la mule nga kileng neu. ⁵ Iosep iri nai Maria tela iange tetal helenga ke telei hel. Tela pe Maria sana lo. ⁶ Pe nga etue nenge tetu nge Petlehem Maria hoho. ⁷ Hoe tuna tamane ngana e pe ruchite i nga ruchinga hit sachanchana mur. Ruchite pe hemara sue i nga pulumakau mur aria ngaunga ana manga. Iange pele nenge lang mur te muta lochloch lo.

Sipsip Ana Naungaala Mur Pe Hekulkulonga Mur

⁸ Sipsip ana naungaala mur hel te umume nga miliko neu pe tetu ke kangkanga pol nga kileng nenge Petlehem. ⁹ Ol pe Non Soke na angkelo e lohote nge iri pe kerkerenga palau ngana nenge NeHalang tualeme sio lange iri. Te esia pe te matau toto. ¹⁰ Pe angkelo nem hele, "A matau ero! Iau eat ia helenga urana toto ngana nge imo, pe lape poia hulua lochloch ke te iech toto pule. ¹¹ Nga etue nei pengpeng nga Teuit na kileng huna te hoe non

nenge hemasmas. Pe i Kristus, ara Non Soke nenge NeHalang hele tala ia ke teke kulosia at. ¹² Poinga nenge hemallaha hote ke helenga nei manmanna lape lohot ke pomai koi; ala pe a naue i nge te ruchite i nga ruchinga hit sachanchana mur pe te hemara sue i nga pulumakau mur aria ngaunga ana manga.”

¹³ Angkelo nem hele ke het pe ueiuei mana angkelo mur hel pule nge iri halang toto temes luluch nge i pe te heto heke NeHalang ene ke pomai: ¹⁴ “Ta heto heke NeHalang nge i Non Soke nga lut nga tapa. Pe tunga nge nek lape tu hite iri nenge NeHalang iech ia iri!”

¹⁵ La ol pe angkelo nemur te hile iri pe te haka la mule nga lut nga tapa. Pe sipsip ana naungaala nemur te hele tele hel nge iri, “Ita ol! Tala nge Petlehem ke tanau urume ure nenge Non Soke hele at nge ita lo!”

¹⁶ Iok laol, te song ke ueiuei mana ke tela pe te lohot nge Maria pe Iosep pe turia nge masio mana nga pulumakau mur aria ngaunga ana manga. ¹⁷ Te esia ke ulo pe te hesong sapele helenga nenge angkelo heleia lange iri. ¹⁸ Pe iri lochloch nenge te longe helenga nem te rura ia pe leteria tuanin rara ia. ¹⁹ Pe Maria letena metene ke nek toto pe talhit tote nga letena nge teu. ²⁰ La sipsip ana naungaala nemur tela mule pe te heto heke tote NeHalang, nga ure nenge te longe pe te esia lo. Iange ure nemur te lohot ke pengpeng toto ke pete tote utar nenge angkelo nem hele tala ia ke ulolo.

Te Riria Iesus Singina

²¹ Kol sune nei ana etue iri rahtele mol pe te riria singina. Pe te hetue ke ene Iesus. Ene nenge Iesus, angkelo nem tung tele nike nga tana sanaia i ero kura.

Simion Esia Iesus

²² Nga etue nem Maria iri nai Iosep te nanas tau pengpeng ia hotonga nenge Moses. Ke Maria helemlem mule i nga hohonga. Ke het pe te mene turia Iesus ke iri ul tela nge Ierusalem ke te tunge i langa NeHalang matana ke pomanga tehas ia nga nena hotonga. ²³ Pe hotonga nem hele ke teke, “Aina tatamanna nenge tengene ana lape te tung tote iri lange NeHalang ke tutuna mur ia iri.” ²⁴ Pe pule te nanasia NeHalang na hotonga ke te makia reria tunginga nenge ngie chaulum nai.

²⁵ Nga etue neu none nge ene Simion tu nge Ierusalem pule. Pe i non urana nge longo tau totote NeHalang pe kulele NeHalang nge mene mule hana nenge Israel. Pe Opepengpeng tu luluch nge i. ²⁶ Pe Opepengpeng hele toto lange i lo ke teke, “Lape o esia Kristus nenge Non Soke kulosia at, ke het pe o mete ol.”

²⁷ Iok laol, Opepengpeng poi heke letena pe ana non ii ke la iteu nga NeHalang na pele palaungana. Nga etue nenge Maria iri ul Iosep te mene teua Iesus langa NeHalang na pele palaungana nem ²⁸ Simion lake lolo heke Iesus pe heto heke NeHalang pe hele; ²⁹ “Non Soke lem hekuleileinga ana non koi iau.

O longala ke e mete sio ke nek mana ol.

Iange lem helenga pete tote

³⁰ ke enau tote lem hemasinga ana non nga matak peng-peng.

³¹ Pe iong sipom otal hote i ke hulua lochloch te esia nga mataria pule

³² ke pomanga lemenga palaungana nge tualeme hatalia kue nge hana lomona mur ke iong o mene mule iri.

Pe lape hulua te esia i pe te heto heke

lem hana mur nge Israel.”

³³ Iosep iri nai Maria te longe non nem na helenga pe te rura totoia. ³⁴ Simion pete iri pe hele lange Maria, “Tum sune nem lape helosio ia hulua halang nge Israel pe pule lape hemaui heke mule hulua halang pule nge Israel. NeHalang henonou hote tum sune nem ke hemallaha hote NeHalang lemene ngana nga ich pe hulua lape lemeria ero ia pe te hele poreke i. ³⁵ Pe i lape hemallaha hote hana leteria tuanin ngana mur nenge te talkome nga leteria toto. Pe iong lape o amneia melmelenga palaungana nga letem kolkol ngana mur pe lem tanginga mur ke pomanga io nge mes teu nga singim.”

³⁶⁻³⁷ Hei pakar e i hetatalonga pule. Ene laka Ana. Pe he neu temene ene laka Panuel. Pe i tu teu nga mata nenge Asa. Hei neu lei mukam ke iri nai ene tetu ke aria hesinga iri rahtele nai ol pe ene mete. La ke la hei pakar neu tu ke i toro kela tuauna toto ke ana hesinga iri ana non kina henel pe henel (84). Pe kokoes mana la ke umume nga NeHalang na pele pe heto hekeke NeHalang. Heo nga ngaunga pe hetaulau manmana. ³⁸ Pe nga etue neu saolia Iosep iri nai Maria nge te laia Iesus nga NeHalang na pele. Saolia iri pe heto heke NeHalang sapele pe heleia kol sune neu lange iri nenge te kulele mene etue nenge lape NeHalang mene mule Israel mur.

Tela Mule Nge Nasaret

³⁹ Iosep pe Maria te nanas taua Non Soke nena hotonga ke het pe tela mule sapele nga reria kileng nge Nasaret nge Kalelea. ⁴⁰ Pe turia Iesus pupuo ke soke pe letena matana ngana urana toto pe NeHalang pete tote i.

Iesus Langa Temene Nena Pele Palaungana

⁴¹ Nga hesinga lochloch Iosep iri nai Maria telala nge Ierusalem nga ngaunga matana nenga Inगतoto. ⁴² Iesus ana hesinga iri analoch pe nai pe iri ul ke tela ke pomanga reria poinga nike. ⁴³⁻⁴⁴ Iok, etue palaungana neu het pe Iosep iri nai Maria tela mulmule nga reria kileng pe iri nai te teke ma Iesus koi iri ul ke teii. Teii ke sase toto lo, ol pe te rara sapele Iesus pe la te ontei rere i nge aloria mur pe pekngaria mur. ⁴⁵ Pe te hottaua i ero toto. Ol pe tela te tango rara mule i nge Ierusalem. ⁴⁶ Pe nga etue mol ngana te hottaua i nge are luluch nge hetoronga ana hana mur nga NeHalang na pele palaungana letena. Pe i kila ke longo lala nge hana nemur pe onteiteia iri pule. ⁴⁷ Iri lochloch nenge te longe Kol sune nem na helenga mur te rura toto iange hele ke manga none nge letena matana toto. ⁴⁸ Temene pe tana te esia i pe leteria lilil toto lange i. Pe tana hele lange i, “Tuk, o poia imem ke pomere? Iau pe temem letemem toto ia iong ke moat mo tango rere iong i!”

⁴⁹ Pe Iesus tuacholia iri, “A tango rere iau ke? Iau etu manmana nga temek nena pele pe imo a eteia ero kai?”

⁵⁰ Pe temene pe tana iri nai te eteia na helenga luna ero.

⁵¹ La Iesus lohaka luluch nge temene pe tana ke tela mule nge Nasaret. Pe nge Nasaret Iesus longo tau totote iri. Ure lochloch ngana nemur Maria talhit tote nga letena nge teu. ⁵² Iesus puo haka luluche singina pe letena matana ngana nge lohote ke nek toto. Pe NeHalang pe hulua lochloch leteria urana mana nge i.

3

*Ioanes Nenge Henunun Nena Haliunga
(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Ioa 1:19-28)*

¹⁻² Nga etuene e NeHalang na helenga lohot nge Sakarias tuna Ioanes nga ich sana lomona e. Pe nga etue neu Pontius Pilatus nauele kileng nenge Iutea. Pe Herot nauele kileng nenge Kalelea pe tina Pilipus nauele kileng nenge Iturea pe kileng Trakonitis pule. Pe Lisantias nauele kileng nenge Apilene. Pe Teperius i non soke toto nge Rom nge nauele iri lochloch. Pe Anas iri nai Kaiapas iri tungina ana hana mur aria papalauna mur. Nga etue neu pengpeng NeHalang nena helenga lohot nge Ioanes.

³ La ol, i ke langa ech nge Iortan pe haliu hote NeHalang na helenga pe hele, “A hile lemo poinga pulut ngana mur pe e henune imo. Pomalam lape NeHalang sua lemo poinga poreke ngana mur ke te lasus toto.” ⁴ Haliunga nei nanas taua hetatalonga Isaias na helenga nenge has sue nga na alalaha ke teke,

“None kou haliuliu nga ich sana lomona. Haliu ke teke, ‘A hepengia Non Soke na kue ke kulele i.

A hepengia na kue ke pengpeng toto iange lape at pe i ia.

⁵ Kileng talloko sio ngana mur lape te hemuta heke mule iri

pe sasana pe hengene mur lape tesel sue iri.

Pe kue chachau ngana nemur lape te umeia iri ke pengpeng mule.

Pe kue poreke ngana mur lape telau hit mule iri pe te hepeng mule.

⁶ Hulua lochloch ngana nga ich lape te esia NeHalang penna

nge mene mule iri lochloch.’ ”

⁷ Iok laol, hulua lochloch ngana tela nge Ioanes ke henune iri. Pe hele inin taua iri, “Ilimo alete nemur! A teke NeHalang eteia letemo tuanin ngana ero ma? Imo a

sere at ke a menmene henuninga pe imo a teke ma ech nem poi ele NeHalang letena inin ngana nga lemo poinga poreke ngana mur. Ero toto la! A hul tote letemo! ⁸ Pe a poia lemo poinga urana ngana mur ke mo eteia ke ahul mule nga lemo poinga poreke ngana mur lo. Imo nenge a teke Apraham na tete mur imo a pengpeng ero kura la. NeHalang nakuna nge ume hote Apraham nena tete mur nga um mur pe imo a teke Apraham na tete mur imo. Ute pele ero! ⁹ Selempo koi te rahite nga ae mur huria lo ke te tele sue iri. Pe ae lochloch ngana nenge nganangaria lohot ke urana ero lape te tele sue iri pe tesau heke nga oan.”

¹⁰ Pe hana nemur te onteia i, “Lape mopoi ke pomere ol?”

¹¹ Pe Ioanes hele, “Itei nenge nena hengeron nai tunge elle lange mele nenge na ero pe itei nenge ana ngaunga lo reke lange mele nenge ana ngaunga ero pe mete ana.”

¹² Hana hel nenge te lololoch umtutuna teat nga henuninga pule pe te onteia Ioanes, “Hetoronga imem lape mopoi ke pomere pule?”

¹³ Pe Ioanes hele, “Te talue umtutuna hia nenge lape a mene, a mene pengpengia pe aele heke ero.”

¹⁴ Pe palinga hel ana hana mur te onteia i pule, “Pe imem? Lape mopoi ke pomere ol?”

Pe Ioanes hele lange iri, “A palia mele hel pe a loloch mene reria umtutuna ero. Pe a pallaka ia mele hel pe a keme mana nge iri ero. A iech mana nga urumo nenge a mene.”

¹⁵ Te longe Ioanes na helenga mur pe leteria haka pe nga ramaria te teke lape i Kristus nenge NeHalang hele tala ia nike ke lape kulosa at. ¹⁶ Pomalam ol pe Ioanes hele lange iri lochloch, “Iau lape e henun mene imo nga ech

mana pe mele nge palaungana toto nge iau lape nananas. Pe iau e urana ero pule nge e poi hote apena ana ae ulina. Pe mele nem lape henune imo nga Opepengpeng pe nga oan. ¹⁷ Pe i lape mene mule nena hana mur ke pomai; lape mene kakop pe sochote mioka ulina mur pe nganngana mur takiraua iri ke muria elle. Ke het pe sau heke ulina mur nga oan sapel lala ngana nenge tu ke koko.” ¹⁸ Pe nga poinga hel pule Ioanes haliu ia NeHalang na helenga urana toto ngana lange hehei pe hana ke te hile reria poinga pulut ngana mur.

¹⁹ Non soke Herot nauele kileng nenge Kalelea pe lei mule ene tana Herotias. Pe pule poia poinga hel nge poreke toto. Pe Ioanes na helenga nei tua tau pengpeng ia Herot. ²⁰ Pomalam Herot poia poinga poreke toto ngana nenge tal teua Ioanes nga tuele au ngana.

Ioanes Henune Iesus
(*Mat 3:13-17; Mak 1:9-11*)

²¹ Iok, Ioanes henune hehei pe hana lochloch ke het pe henune Iesus ol. Iesus hetalaulau pe ulu alchach hatalia tapa. ²² Pe Opepengpeng sio at pe nakuna pomanga ngie chaulum. Pe helenga e sio at nga tapa, “Iong mana tuk toto nge e mete pe e iech toto nge iong.”

Iesus Nena Tete Mur
(*Mat 1:1-17*)

²³ Iesus ana hesinga teke lala ke iri ana non kina elle pe analoch (30) pe talun sapele ana ume. Pe hulua te teke Iesus temene Iosep pe Iosep temene Heli.

²⁴ Pe Heli temene Matat. Pe Matat temene Liuai. Pe Liuai temene Melki. Pe Melki temene Ianai. Pe Ianai temene Iosep.

²⁵ La Iosep temene Matatias pe Matatias temene Amos. Amos temene Nahum pe Nahum temene Esli. Esli temene Nakai pe Nakai temene Mat.

²⁶ Mat temene Matatias pe Matatias temene Semein. Semein temene Iosech pe Iosech temene Iota.

²⁷ Iota temene Ioanan pe Ioanan temene Resa. Resa temene Serupapel pe Serupapel temene Sealtil. Sealtil temene Neri pe Neri temene Melki.

²⁸ Melki temene Atti pe Atti temene Kosam. Kosam temene Elmatam pe Elmatam temene Er.

²⁹ Er temene Iosua pe Iosua temene Elieser. Elieser temene Iorim pe Iorim temene Mattat. Mattat temene Liuai pe Liuai temene Simeon.

³⁰ Simeon temene Iuta pe Iuta temene Iosep. Iosep temene Ionam pe Ionam temene Eliakim.

³¹ Eliakim temene Melea pe Melea temene Menna. Menna temene Mattata pe Mattata temene Natan. Natan temene Teuit pe Teuit temene Iesi.

³² Iesi temene Opet pe Opet temene Poas. Poas temene Salmon pe Salmon temene Nason.

³³ Nason temene Aminatap pe Aminatap temene Atmin. Atmin temene Ani pe Ani temene Hesron. Hesron temene Peres pe Peres temene Iuta.

³⁴ La Iuta temene Iakop pe Iakop temene Isak. Isak temene Apraham pe Apraham temene Tera. Tera temene Nahor pe Nahor temene Seruk.

³⁵ Seruk temene Reu pe Reu temene Pelek. Pelek temene Eper pe Eper temene Sela.

³⁶ Sela temene Kainan pe Kainan temene Arpaksat. Arpaksat temene Sem pe Sem temene Noa. Noa temene Lamek pe Lamek temene Metusela.

³⁷ Metusela temene Enok pe Enok temene Iaret. Iaret temene Mahalalel pe Mahalalel temene Kenan. ³⁸ Kenan

temene Enos pe Enos temene Set. Set temene Antam pe Antam temene NeHalang.

4

Non Poreke Ngana Totoia Iesus (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Ioanes henune Iesus nge Iortan ke het pe Opepeng-peng hemute i pe mene i ke langa ich sana lomona. ² Pe nga lamau Iesus tuke ana etue iri ana non kina nai (40) pe non poreke ngana totoia ke helosio ia i. Nga etue lochloch ngana nemur Iesus ngaua ngaunga e ero pe nga hoena mete ana toto ol.

³ Iok laol, Non Poreke ngana neu hele lange i, “Teke iong NeHalang tuna toto o tunge helenga kerkereng ngana langa um nei ke hul ke am ngaunga ia.”

⁴ Pe Iesus tuacholia, “NeHalang nena hotonga hele ke teke, ‘Hana pe hehei te mene maulinga ke koko nga ngaunga mana ero.’”

⁵ Pe Non Poreke ngana mene heke i langa kileng e nga hengene palaungana. Pe mala ero mana pe henonoua i langa kileng lochloch ngana nga ich. ⁶ Pe hele lange i, “Lape e tunge lem kerkerenga palaungana nenge o nauele kileng lochloch ngana nemur. Pe ure lochloch ngana nga kileng nemur iong lem ia ol. O esia ure lochloch ngana nemur te tung lochloche at nge iau lo. Pe lape e tung pulut mene lange mele pele mana nga iau lemek ngak. ⁷ Nenge teke o heto heke iau lape e tunge ure lochloch ngana nei ke lem ol.”

⁸ Pe Iesus tuacholia, “NeHalang nena hotonga hele ke teke, ‘O heto heke NeHalang am Soke pe oume mana nge i!’”

⁹ Ol pe non poreke ngana neu mene Iesus lange Ierusalem pe hetakila heke i nga NeHalang na pele palaungana ona nga lut toto pe hele lange i, “Nenge teke iong NeHalang tuna toto, o tamu hot lamai ke o losio langa ich. ¹⁰ Iange NeHalang nena hotonga hele ke teke,

“ ‘NeHalang lape kulosia na angkelo mur ke tenau ele iong.

¹¹ Lape tera hit heke mene iong nga peria pe lape um riria apem ero toto.’ ”

¹² Pe Iesus tuacholia, “NeHalang na hotonga hele ke teke, ‘O totoi ia am Non Soke NeHalang ero. Pe oech ia i ke nanasia lemam ngam mana ero toto.’ ”

¹³ Non Poreke ngana neu totoi ke helosio ia Iesus nga poinga lochloch. Ke het pe ua ana iange nga hoena lape at tau mule i.

Iesus Talune Ana Ume Nge Kalelea

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ La ol pe Iesus la mule nge Kalelea pe Opepengpeng na hekerkerenga tu luchluch nge i. Pe pingana song nga kileng lochloch ngana nga lamau. ¹⁵ Iesus hetoro nga hetoronga ana pele mur pe hulua lochloch ngana te heto heke i.

Iesus Na Kileng Nganangana Mur Lemeria Ero Ia I

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ La Iesus la mule nge Nasaret nga kileng nenge i soke ia. Pe nga Sapat ana etue Iesus la mule nga hetoronga ana pele ke pomanga popoia lo. Mes haka ke sisia NeHalang nena hotonga mur ¹⁷ pe te tunge alalaha nenge hetatalonga Isaias lange i. Iesus ulele alalaha neu langa helenga nenge tehas ia ke pomai,

¹⁸ “Non Soke opene koi tu luluch nge iau

iange i sipona hesilei hote iau
 ke e haliu hotote nena helenga urana toto ngana.
 Helenga urana toto ngana nei e haliu hote lala nge
 hehei pe hana nenge eria haka ero pe reria ure ero
 toto nga ich nei.

Pe kulosia iau ke e haliu hot ke pomai:

Iri nenge tetu teu nga kileng au ngana te lohotos.

Pe iri nenge mataria hit te nachnau.

¹⁹ Pe e haliu ke e teke, etue nem at lo
 nenge lape Non Soke mene mule na hana mur
 lochloch.”

²⁰ Iesus lulit mule hetatalonga Isaias nena alalaha tunge
 lange mele nenge atia pe are sio. Pe hulua lochloch ngana
 nenga hetoronga ana pele letena neu mataria tuit mene i.

²¹ Ol pe hele lange iri, “Helenga chonna nenga NeHalang
 nena hotonga nei lohotos ke manmanna heueu nei, ngana
 laka e sisia ke a longe ke ulolo.”

²² Pe iri lochloch leteria urana toto pe te rura iange ana
 non hele ngana ia helenga nemur ma ke urana toto. Pe te
 hele, “I mai Iosep tuna kai!?”

²³ Pe Iesus hele lange iri, “Imo lape a hele at nge iau ke
 pomai, ‘Iong o hemaul mule iong. Iange iong non nenge
 o nauelele haleles kina mur. Ure nemur nenge o poia nge
 Kapernam o poia nga lem kileng pengpeng.’”

²⁴ “E hele ke manmanna toto lange imo. Hetatalonga
 e nena kileng nganangana mur pengpeng lemeria ero ia
 i. ²⁵ Nge nike pakarkar una mur halang toto nge Israel
 nga etue nenge Elaisa. Pe nga etue nem pitte mol ero ke
 hesinga iri mol pe hakekena. Pe uringa palaungana toto
 lohotos nga ich lochloch. ²⁶ A longo at nge iau. Manmanna
 toto ke NeHalang kulosia Elaisa ke lange pakarkar una

mur nge Israel ero. Kulos mene i ke lange pakar e nge tutu nge Sarepat nga kileng nenge Saiton.

²⁷ “Pe nge Israel nga etue nenge Elisa, hulua halang temene haleles poreke toto ngana nenge ngaungaua singiria. Pe elle nge iri Elisa hemas mule i nga haleles nem ero toto. Pe Elisa hemas mene ne Naman nge na nge Siria.”

²⁸ Iok laol, hulua lochloch ngana nenga hetoronga ana pele te longe helenga nei pe leteria inin toto. ²⁹ Te lohaka pe te onrung hote Iesus nga kileng neu pe temene i langa hengene. Pe te teke tesau hot tote i ke losio ke mete. ³⁰ Pe ero, ana non iteu mana nga hulua nemur tunangaria pe la sapele.

Iesus Keres Taua Uneinei
(Mak 1:21-28)

³¹ Ol pe Iesus i sio lange Kapernam nga kileng nge Kalelea. Pe nga Sapat ana etue Iesus hetore hehei pe hana.

³² Hehei pe hana te rura totoia Iesus na helenga iange meena pe tua tote leteria.

³³ Nga hetoronga ana pele neu letena none nge uneinei tuteu nge i alngana hot ke palaungana toto. ³⁴ “Ah! Iesus nenge Nasaret o teke oat ke o potaria imem? O teke oat ke opoi poreke imem? E eteia iong ke ulolo. Iong pengpeng toto nge NeHalang kulosia iong ke oat.”

³⁵ Pe Iesus keres taua uneinei neu pe hele, “O reng ol pe oua hot nge non nem!” Pe uneinei neu tamal sue non neu langa ich pe ua hot sapele nge i pe non neu singina urana mana.

³⁶ Pe hehei pe hana te esia ure nei pe te rura toto pe te hele el nge iri, “Helenga utar nemai? Helenga nei kerkereng toto i nenge keresia uneinei mur pe te ua hot.”

³⁷ Pe Iesus pingana song ke ronggo heke kileng lochloch ngana nga kileng neu.

Iesus Hemasia Hulua Halang

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ La Iesus i hot nga hetoronga ana pele neu pe langa Simon na pele. Pe Simon uene, haleles poia ke singina milanglang toto pe te hele urume i lange Iesus. ³⁹ Ol pe Iesus la ke mes nga ana hei na hete ilina pe hele ke kerkereng toto langa haleles neu. Iesus hele pe haleles neu het sapele nge hei neu. Haleles het pe hei neu loaka pe tun sapele aria.

⁴⁰ Sinanga matana puluch lo pe hulua halang te atia aria haleles mur nge Iesus. Pe Iesus tal heke penna nge iri pe iri lochloch aria haleles het. ⁴¹ Pe uneinei mur te ua hot nge hana halang pe te alngaria ke mai, “long NeHalang tuna!” Pe Iesus hele ke kerkereng toto lange uneinei nemur, pe poia iri ke te hele ero iange te eteia ke Iesus i Kristus nem.

⁴² Uach sio lo pe Iesus i ke langa kileng e nge mele tuaia ero. Pe hulua te tango rere i pe te hottaua i pe te hele ele i ke lohaka hatalia iri ero. ⁴³ Pe ero. Iesus hele lange iri, “Iau lape ela nga kileng hel pule ke e haliu hote Temek nena helenga urana toto ngana lange hehei pe hana. E haliu nga etue nenge hehei pe hana tenau haka lange NeHalang aria Soke. Pe NeHalang nauale iri lochloch ngana ke nek. Ela nga ume palaungana nem iange NeHalang kulos sue iau ke e poia.” ⁴⁴ Ol pe Iesus la ke haliu nga hetoronga ana pele mur nge Iutea.

5

Iesus Talun Ke Iua Nena Hana Mur

(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Iok, nga etuene e Iesus mesmes nga ech hetaliliu ngana palaungana ililna nge Kenesaret. Ol pe hulua halang te emurung hite i pe hel te teke te longo toto nga NeHalang na helenga. Pomalam te pururum teu nga pekngaria mur koaria ke tela rochroi toto. ² Pe Iesus esia aka nai nge te ele heke nga peipei. Pe hana nenge te olole ruo nga sulang nemur ngaria kou te lomlomo hoat. ³ Ol pe Iesus lake kila teu nga Simon nena sulang pe hele lange i ke ele hote sulang neu ke mana hot la pol nge hot. Ke Iesus are teu nga sulang neu pe hetore hulua nemur.

⁴ Iesus hetore hulua nemur ke het pe hele lange Simon, “O hepu hote lem sulang ke lange ech leme ngana pe imo ul pekngam mur a hemes sue hoat ke a hole ruo.”

⁵ Pe Simon tuacholia, “Non Soke, imem pum toto ia hoat nei hesio ngana nga miliko lo i! Pe emem ero toto. Pe lape e hesio mule hoat nei ke pomanga o hele ngam.”

⁶ Iok laol, te hesue hoat nemur pe te hole ruo nge halang toto nge poia hoat nemur ke te teke te uch ulu. ⁷ Pe te iua pekngaria mur nga aka e pule ke teat ke te halaua iri. Teat ke te hemuta heke sulang nai neu nga ruo ke te puluch par.

⁸ Pe Simon Petrus esia ure nenge lohot pe tualou sio nga Iesus matana pe hele lange i, “Non Soke oua toto ak iange iau lek poinga poreke!” ⁹ Petrus poi ke pomau iange iri ul pekngana mur te rura toto nga ruo lochloch ngana nenge teole. ¹⁰ Pe Petrus pekngana nai pule Ieims pe Ioanes Sepeti tutuna mur te rura pule.

Ol pe Iesus hele lange Simon, “O matau ero. Heueu pe laol lape o menmene hana ke pomanga ruo nge o hole nga hoat.” ¹¹ Iok, te ele heke sulang mur nga peipei pe te hile sue ure lochloch pe te hile sue aria ume mur nenge te holole hoat pe te nanasia Iesus.

Iesus Hemas Mule None
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Iok, Iesus langa kileng e pe nga kileng neu none tu. Pe non nem tu poreke toto ia haleles poreke toto ngana nenge ngau hohoa singira. Pe nga etue nenge esia Iesus talsio tote i pe hele ke teke, “Non Soke, nenge teke lememe toto o hemasia iau!”

¹³ Pe Iesus tal heke penna nge non neu pe hele, “Oe lemek toto. Singim lemlem mule!” Pe haleles neu het sapele nge non neu.

¹⁴ Pe Iesus hele ke kerkereng toto lange i, “O hele pulut rara lange mele ero toto. Ola ke o heteia singim lange tunginga ana non. Pe o makia lem tunginga hel ke o nanasia hotonga nenge NeHalang tunge lange Moses. Pomalam hulua lochlolch te eteia ke singim urana mule lo.”

¹⁵ Pe Iesus pingana song ke langa tau toto pe hulua halang te atat ke te longo nge i pe te teke Iesus hemaulia iri nga aria haleles mur. ¹⁶ Pe kokoes Iesus ua kome ke hetalaulau nga kileng nenge nganangana ero.

Iesus Hemasia None Nge Apena Mete
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nga etuene e Iesus hetottoro pe Paresio mur pe hotonga ana hetoronga mur teat nga kileng nemur nge Kalelea pe Iutea pe Ierusalem. Hana nemur teare lamau pule. Pe Non Soke tunge na hekerkerenga palaungana lange Iesus ke hemas mule haleles mur. ¹⁸ Hana hel te takisia none nge apena mete luluch nga na hete pe te teke te teuia langa pele letena ke tetal sue i nga Iesus matana. ¹⁹ Hulua halang ol pe te tango rara kue e nge te mene teua non neu lange teu. Ol pe te takis heke i langa pele ona teal hatalia pele pulpulna pe te heon sue pe te hesue i

luluch nga nena hete ke langa hulua tunangaria nga Iesus matana pengpeng.

²⁰ Iesus esia leteria manmanna ngana pe hele lange non neu, “Neingak, e saua lem poinga poreke ngana mur ke te lasus toto lo.”

²¹ Pe hotonga ana hetoronga mur pe Paresio mur te hele te hele hel nge iri, “Itei pane mai? Mele nei hele poreke tote NeHalang i! Teke i utar toto pamai? NeHalang i toro mana nge saua rera poinga poreke ngana mur ke te lasus!”

²² Iesus eteia leteria tuanin ngana mur pe hele lange iri, “Pomere nenge letemo tuanin rara ke pomam ia ure nemur? ²³ Semel ngana nge e hele ke e teke, ‘E saua lem poinga poreke ngana mur ke te lasus toto lo.’ Pe anali toto nge e hele ke e teke ‘O loaka pe oi.’ ²⁴ Heueu lape aes tote nga matamo nge Non Tuna na kerkerenga palaungana nga ich nge saua poinga poreke ngana mur.” Iok, hele lange non nenge apena mete neu, “E hele lange iong, o lohaka pe o mene lem tako pe ola lem pele!” ²⁵ Ueiuei mana pe non neu lohaka nga iri lochloch mataria mene heke nena manga pe langa nena pele pe heto hekeke NeHalang. ²⁶ Pe hulua lochloch ngana nemur te rura toto pe te matau pe haria kangkanga mana nga ure nenge lohohot pe te heto heke NeHalang pe te hele, “Heueu mana nei ta naue ure nemur nenge ta esia iri erochro nge nike.”

Iesus Iua Liuai
(*Mat 9:9-13; Mak 2:13-17*)

²⁷ Iok, Iesus hile kileng neu pe i ke la pe esia Liuai nge arare nga nena ume ana pele nenge lololoch umtutuna ia. Pe Iesus hele lange i, “O nanasia iau.” ²⁸ Pe Liuai lohaka pe hile sue ure mur lochloch ngana pe nanasia Iesus.

²⁹ Ol pe Liuai poia Iesus ana ngaunga palaungana pe hana halang toto nge iri nenge te lololoch umtutuna pe

hana hel pule tela ke te ngau luluch nge Iesus. ³⁰ Paresio mur iri ul aria hotonga ana hetoronga mur te ngunngunu pe te hele lange Iesus na hana mur. Pe te ontei, “Pomere pa nenge o ngau pe oin luluch nge hana nenge te lololoch umtutuna pe nge hana porekreke ngana nemur pamam?”

³¹ Pe Iesus tuacholia reria helenga, “Iri nenge singiria haleles mana tela nge non nenge umume nga haleles ana pele pe iri nenge singiria haleles ero tela ero nike. ³² Iau eat mana nge iri nenge muteria toto ke te hulua reria poinga poreke ngana mur pe te nanas mule iau. Pe iri nenge te teke iri siporia te pengpeng lo eat nge iri ero.”

Onteinga Nga Heonga

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Hana hel te onteia Iesus, “Pomere nenge Ioanes nena hana mur pe Paresio mur reria hana mur teheo nga ngaunga pe te hetalaulau ke kokoes pe lem hana mur ero?”

³⁴ Iesus tuacholia, “Nenge teke none ngesia nehei, lape heo ele hulua nga ngaunga pule? Ero toto la! ³⁵ Pe non nenge ngesnges ana etue nenge lohaka hatalia iri lape at. Nga etue nem hulua lochloch ngana nem lape teheo nga ngaunga ol.”

³⁶ Iok, Iesus heleia helenga opene e pule, “Mele chach ia nena hengeron heueu ngana pe sima hite langa hengeron nike ngana ero. Nenge teke poia ke pomam lape poi poreke hengeron heueu ngana nem nge tachach ia. Pe lape poia hengeron nike ngana nem ke nakuna poreke pule. ³⁷ Pe pule mele ling teua uain heueu ngana langa kina nenge nike ngana ero iange sosolos. Nenge teke poia ke pomam lape poia kina nike ngana nem ke chach pe pasiling hot, pe kina nem poreke sapele. ³⁸ Ke lape a ling

teua uain heueu ngana langa kina nenge heueu ngana pe makuk. ³⁹ Pe mele lemene taua uain heueu ngana ero ol nenge teke inia nike ngana lo. Pe mele neu hele, 'Nike ngana nem urana.' ”

6

Iesus Hetore Ita Nga Poinga Nenge Ta Poia Nga Sapat Ana Etue

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Nga Sapat ana etue Iesus iri ul nena hana mur tei teu langa ume e. Pe Iesus nena hana mur te sohe uit nganangana pe te soch hote paena pe te ngaua. ² Pomalam Paresio mur te onteia Iesus, “Rera hotonga hele ke teke tapoi ke pomam nga Sapat ana etue ero. Pe pomere nenge lem hana mur tepoi ke pomam?”

³ Pe Iesus tuacholia iri, “Imo mam a sisia non soke Teuit poi ngana nge nike ero? Nga etue nenge iri ul nena hana mur te mete aria? ⁴ Te mete aria toto pe ana non i teu langa NeHalang nena pele pe mene ngaunga nenge heo ngana ke te ngaua. Pe rera hotonga hele ke teke ngaunga nem tunginga ana hana mur mana aria.” ⁵ Pe Iesus hele pule ke mai, “Sapat ana etue nem tokoninga koi iau Non Tuna.”

⁶ Nga Sapat ana etue e pule Iesus hetottoro nga hetoronga ana pele. Hetottoro pe none nge penna tamalmal mete tu pule. ⁷ Paresio mur pe hotonga ana hetoronga mur hel te tango rara kue nenge te ollaka hote Iesus ke poia poinga poreke ngana e. Pe te teke tenau ala tote i pe te nachnei hit tote i nge hemas ia non neu nga Sapat ana etue. ⁸ Pe Iesus eteia iri lochloch ramaria ke het lo pe hele lange non nenge penna mete neu, “Omes haka pe oi hot

at lakoi nga muka.” Non neu mes haka pe la sapele nga muka.

⁹ La ke mes pe Iesus hele lange iri, “E onteia imo lochloch. Hotonga nenge ita hele ke teke ta poia ume utar mur nga Sapat ana etue? Ta halau hel mule nge ita ma ta hunel mule nge ita? Nenge teke mele nge ana haleles palaungana tu tahun sapele i ma ta hemas mule i?”

¹⁰ Iesus nau rara nge iri lochloch pe hele lange non nenge penna mete neu, “Otul hote perim mete ngana nem ke pengpeng.” Pe non neu teke tul hote penna mete ngana neu ke mai pe penna urana mule sapele. ¹¹ Pe hana nemur te esia ke mau pe leteria inin toto pe te hele tele hel nge iri nga utar nge lape te poia lange Iesus.

Iesus Hesilei Hote Nena Hana Mur Iri Analoch Pe Nai
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Nga etuene e Iesus i haka langa kileng chouchou ngana e ke hetalaulau. Pe hetalaulau nga kileng neu ke la uach sio. ¹³ Ol pe iua nena hana mur lochloch pe hesilei hot ke analoch pe nai pe hetue iri ke nena hekulkulonga mur. ¹⁴ Eria koi nemur: Simon (nenge Iesus hetue ke ene Petrus) pe tina Antreas pe Ieims pe Ioanes pe Pilipus pe Patolomius ¹⁵ pe Mateus pe Tomas pe Ieims (nenge Alpeus tuna) pe Simon (nenge te hetue i ke Emo Kina) ¹⁶ pe Iutas (nenge Ieims tuna) pe Iutas Iskariot (nenge Iesus nena non ia pe poi poreke mule lange Iesus).

Iesus Hetottoro Pe Hemasmas
(Mat 4:23-25)

¹⁷ Iesus hile kileng chouchou ngana neu pe iri ul nena hana nemur tei sio. Tei sio pe la temes nga kileng mosngana luluch nge na hana mur hel pule nge halang toto. Pe hulua halang teat nge Iutea pe nge Ierusalem pe nga ruach ilina pule nge Tir pe Siton. ¹⁸ Iri lochloch te teke teat ke te longo Iesus nge hetottoro pe te teke

hemas mule iri nga aria haleles mur. Iri nenge uneinei tuteu nge iri teat pule pe Iesus hemas mule iri. ¹⁹ Pe hulua lochloch ngana te teke tera nge i iange kerkerenga nem lohot manmana nge i pe hemasia iri lochloch.

*Tunga Urana Ngana Pe Poreke Ngana
(Mat 5:1-12)*

- ²⁰ Ol pe Iesus naula nge na hana mur pe hele,
“Imo nenge lemo ure halang ero, a iech toto
iange atu teu nga NeHalang nena naualanga lo!
- ²¹ Imo nenge a meteamo nga ich heueu nei, a iech pule
iange lape samo una nga hoena.
Imo nenge a tangtang pe letemo meena toto heueu nei,
a iech iange nga hoena lape a melmel mule.
- ²² “Imo nenge a nanas tote Non Tuna pe hana muteria
taua imo ero toto pe te tanga seel amo, a iech! ²³ Nenge
teke ure nei lohot nge imo, a iech toto pe ahes haka iange
urumo palaungana kou kulele imo nga lut nga tapa.
- ²⁴ “Pe imo nenge lemo ure halang heueu nei, a iech ero ol
iange atu ngamo nenge urana toto a mene ke ulolo!
- ²⁵ Pe imo nenge samo huna heueu nei, a iech ero ol
iange nga hoena lape a meteamo toto!
Imo nenge a melmelmel heueu nei, a iech ero ol
iange nga hoena lape a tang manmana ol!
- ²⁶ Pe imo nenge hulua te heto hekeke imo, a iech ero ol
iange nge nike hulua nemur reria tete mur te heto
hekeke hana nemur nenge te pallaklaka ke iri
hetatalonga.”

*Mutemo Taua Lemo Ngarang Mur
(Mat 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ Pe Iesus hele mule, “E hele lange imo nenge a longo atat nge iau. Letemo la mule pe lememo tau mule lemo ngarang mur pe apoi ke urana mule lange iri nenge lemeria ero ia imo pe te tanga seel amo. ²⁸ A pete iri nenge te hele tautaua imo pe a hetalaulau iri nenge tepoi porekreke imo aria. ²⁹ Nenge teke mele te pele iong o hulua hengen ele lange i ke te pele pule. Pe nenge teke mele achatote lem hengeron nenge hot ana, o ngata mana ke mene lem hengeron nenge teu ana pule. ³⁰ Nenge teke mele hel te onteia iong nga ute hel, o tung mene lange iri pe nenge teke mele mene lem ute o ontei haka mule i ero ol. ³¹ Poinga urana ngana nenge lememe ke mele hel te poia lange iong o poia lange iri.

³² “Nenge teke lememo tau mene hana nenge muteria taua imo lape a mene urumo utar? Anau lange hana porekreke ngana mur. Iri kau lemeria tautaua hana nenge muteria tautaua iri pule mau pe te mene ururia e ero. ³³ Teke apoi ke urana lange iri nenge tepoi ke urana lange imo pe apoi ke pomam lange iri toro mana, pomere toto nenge lape a mene urumo? Pe hana nenge te poreke kau tepoi ke mau pule mau! ³⁴ Pe nenge teke a tunge ute lange mele pe a teke tuachol mule pomere toto nenge a teke a mene urumo? Pe hana porekreke ngana mur kau te tung helel reria urelu mau pe te teke te mene pengpeng mule reria ure nenge te tunge la! ³⁵ A poia poinga nemur ero! Letemo la mule pe lememo tau mule lemo ngarang mur. Pe a tung ure lange mele hel pe lememo tau mule ero ol. Pomalam lape urumo palaungana toto pe NeHalang Nge I Soke Nga Lut Toto tutuna mur imo. Iange I poi ke nek toto lange iri nenge te poreke manmana pe iri nenge te hele urana erochro. ³⁶ Letemo porekeia pekngamo mur lochloch ke pomange tememo nge letena porekeia imo

lochloch ngana nga ich.”

Tanek Hel Mana
(Mat 7:1-5)

³⁷ “O henonou perim lange hehei pe hana nga reria poinga mur ero. Pomalam lape NeHalang henonou penna lange iong nga lem poinga poreke ngana mur ero pule. Pe o hele hote hehei pe hana reria poinga poreke ngana mur ero. Pomalam lape NeHalang hele hote lem poinga poreke ngana mur ero pule. Letem poreke ia hehei pa hana nga reria poinga poreke ngana mur. Pomalam NeHalang lape letena ia iong nga lem poinga poreke ngana mur. ³⁸ Lem poinga nenge o tungtung o poia lange mele hel. Pomalam lape NeHalang poia lange iong pule. Pe i manmanna toto lape tuacholia lange iong ke pomai: nenge teke o tunge chasang elle NeHalang tuacholia nga chasang elle nge rure pe pip hite pe hemuta heke mule ke pararai pe tunge lange iong. Lem halaunga meena ngana nenge o poia lange mele hel lape NeHalang tuachol mule lange iong.”

³⁹ Pe Iesus heleia helenga opene nei lange iri, “Nenge teke none nge matana hit koke neingana e nge matana hit pule lape iri nai te losio teu nga polo. ⁴⁰ Pe kol mele nge lala nga hengetoro i palaungana nge ana hetoronga ero. Pe teke heulo hote ana hesinga nemur nga hengetoro lape poi ke mange ana hetoronga ol.

⁴¹ “Pomere nenge o esia ae mumuna unne nge mateu nga tim e matana pe o kolkol taua ae chonna palaungana nge maele matam? ⁴² Pomalam lape o hele lange tim e neu ke pomai, ‘Kole tik, o iat ke e sulhote ae mumuna unne langa matam.’ Ionng o hele ke mau pe iong sipom o kolkol taua ae chonna palaungana nem nenge maele matam. Ionng opoi ke manga mamulou ero! Opoi hot tele

ae chonna palaungana nenge maele matam. Ke het laka onau ke nek toto pe o sulhote ae mumuna nenge maele tim matana.”

Ae E Luluch Nga Nganangana Mur

(Mat 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Ae nenge haka pe nganngana lohote ke urana i ae poreke ngana ia ero. Pe ae nenge haka pe nganangana lohote ke poreke i ae urana ngana ia ero. ⁴⁴ Ta eteia ae elle pe elle nga nganngana mur ke pomalam, o teke o sohe kon ola nga raka tana ero. Pe o teke o sohe here, ola nga kore tana ero. ⁴⁵ Pe non nenge urana lape ta esia poinga urana ngana nge lohote nge i iange poinga nem at nga letena toto. Pe non nenge poreke lape ta esia poinga poreke ngana nge lohote nge i iange poinga nem at nga letena toto. Iange harra hele hote utar nenge muta nge ita nga letera toto.”

Hana Nai Te Hemes Ke Pele Nai

(Mat 7:24-27)

⁴⁶ “Pomere nenge o hetue iau ke am Soke iau pe opoi ke pomanga e hele ngak ero? ⁴⁷ Mele nenge at nge iau pe longe lek helenga pe longo taua iri lape e henonou hote i ke i non nge pomai: ⁴⁸ I pomanga non nenge hemesia na pele pe selsio tote na pele huna munna pe ume heke nga um. Pe nga lukunna ech ngau reke kileng pe teke tak hote pele pe pele nem mes ke kerkereng toto iange te umeia ke nek toto nike. ⁴⁹ Pe mele nenge longe lek helenga pe nanas taua ero lape poi ke pomanga mele nenge hemes mene na pele nga lut mana pe sel sue munna ero. Pe nga lukunna ech ngau reke ke at pe tak hote pele nem pe losio sapele. Pe pele nem uchulu ke poreke toto.”

7

*Non Soke Nem Letena Manmanna Ngana**(Mat 8:5-13)*

¹ Iok laol, Iesus heleia ure lochloch ngana nei lange hehei pe hana ke het pe i ke lange Kapernam. ² Pe nga lamau non nenge i mukmuka nga palinga hel ana hana mur tu. Pe nena non nenge umume nge i singina haleles toto pe teke metmete lo. Pe ana non ana soke mutena tau tote i. ³ Ana soke longe Iesus pingana, ol pe kulosia hana papalaungana hel nge Israel ke tela taua Iesus ke hemas mule non soke neu nena non. ⁴ Tela ke te lohot nge Iesus pe te ech tote i pe te hele, “Lememem toto ke ola ke o hemas mule non soke neu nena non. Iange i poia ume palaungana toto at nge imem Israel mur. ⁵ Pe i mutena tau tote imem Israel mur pe lele lemem hetorongana ana pele.” ⁶ La ol pe Iesus koko sapele nge iri.

Tela rochroi nga pele lo pe non soke neu kulosia pekngana hel ke la te heleia i sipona na helenga lange Iesus, “Non Soke, lemek ero nge e hekuleileia iong. Iau e urana ero toto nge oteu at nga lek pele. ⁷ Pe pule e urana ero toto nge iau sipok ela ke e esia iong. Lemek ke e teke o hele mana pe lek non nenge umume nge iau urana mule. ⁸ Iau pule eume pe e longo tau menmene ak ae huna mur pe pule iau sipok enau ele palinga hel ana hana mur. E hele lange elle ke e teke, ‘Ola!’ pe ila. Pe e hele lange e pule ke e teke, ‘O i at!’ pe i at. Pe e hele lange lek non nenge umume nge iau ke e teke, ‘O poia ume nei!’ Pe i ume ia.”

⁹ Iesus rura toto nga Non Soke neu nena helenga nei. Longe ke het pe ralele taua hulua nenge te nananas ia i pe hele lange iri, “E hele lange imo pengpeng, e hottaua none nge letena manmanna ngana pomai ero kura. Pe nge Israel pule e hottaua e ero!” ¹⁰ Hana nenge te atia non soke

neu na helenga tela mule nga pele pe haleles palaungana nenge poia non soke nena non neu het mule lo.

Jesus Hemaule Heke Hei Pakar E Tuna

¹¹ Pomange rou Iesus langa kileng e nge ene Naen. Pe nena hana mur pe hulua halang pule te nanasia i. ¹² Te ii ke la te lohote nga kileng neu ana kue matana pe tesaol haka nga hei pakar e tuna koluna nge telolo hotote ke la tealohite. Pe hei pakar neu tuna elle mana ke ngana kolou nenge mete neu lo. Pe hulua halang nga kileng neu tei luluch nge i. ¹³ Ol pe Iesus esia hei pakar neu pe letena poreke toto ia i pe hele lange i, “Atong o tang ero.”

¹⁴ Pe Iesus i ke la rahaka nga metenga ana hete pe hana nenge te takisia temes. Pe Iesus hele, “Kol nem! E hele lange iong. O lohaka!” ¹⁵ Pe kol nenge mete neu are haka pe hele sapele. Pe Iesus tung mule i lange tana.

¹⁶ Pe hulua nemur te esia pe te matau pe te heto heke NeHalang pe te teke, “Hetatalonga e nge na kerkerenga palaungana toto i! Tu luluch nge ita! NeHalang at lo ke hemaule mule nena hana mur!” ¹⁷ Iesus poia ure nei pe pingana song nga kileng lochloch ngana nge lutea pe kileng nemur nenge tetu rochroi.

Ioanes Hekule Nena Hana Nai Lange Iesus

(Mat 11:2-19)

¹⁸ Iok, Ioanes nena hana mur te hele lange i nga ure lochloch ngana nei. Ioanes longe pe iu ke nena hana nai ¹⁹ pe kulosia iri kela te onteia Iesus. Pe te teke, “Iong laka lom nenge NeHalang hele ke teke lape kulosia ke at? Eh, Mele nenge mo kulele kau lape atat kura mau?”

²⁰ La hana nai neu tela nge Iesus pe te hele, “Ioanes nenge henunun kulosia imem ke at mo onteia iong.

Ioanes teke, ‘Iong laka lom nenge NeHalang hele ke teke lape kulosia ke at? Eh, Mele nenge mo kulele kau? Lape atat kura mau?’ ”

²¹ Nga etue neu pengpeng Iesus hemas mule hulua halang nga aria haleles mur pe helope hote uneinei mur pe poia iri nenge mataria hit ke tenau mule. ²² Pomalam Iesus tuacholia Ioanes nena hana mur ke teke, “Ala mule pe a hele lange Ioanes nga utar nenge a esia pe a longe lo. Iri nenge mataria hit tenau mulmule lo. Iri nenge aperia mete tei mulmule lo. Iri nenge haleles poreke ngana lohot nga singiria te urana mule lo. Iri nenge talngaria hit te longo mule lo. Iri nenge te mete te maul haka mule lo. Pe iri nenge reria ure halang ero pe tetu poreke toto nga ich te longlonge NeHalang na helenga urana toto ngana. ²³ Hana nenge te longe lek helenga pe leteria manmanna ngana losio ero lape te iech toto!”

²⁴ Iok, Ioanes nena hana mur tela ol pe Iesus talun ke nana urume Ioanes na poinga mur lange hehei pe hana. Pe hele ke teke, “Nenge ala nge Ioanes nga ich sana lomona nem pe nga ramamo a teke a esia utar toto? A teke a esia heilil ina a nge tutula iu rusia pe pellou rara mana? ²⁵ Teke ramamo tunga nem ero pe a teke ala ke a esia utar? A teke A esia none nge heronia hengeron urana ngana mur? Hana nenge te heronia hengeron nenge pomam pe te ngaungaua ngaunga urana ngana mur tetu mana nga pele palaungana nenge uruna haka toto! ²⁶ Iok, a hele at nge iau ol. Nga ramamo a teke a esia utar toto? A teke a esia hetatalonga e? Oe i manmanna ke i hetatalonga. Pe i altoto nga hetatalonga mur lochloch. ²⁷ Ioanes i sipona nenge NeHalang na helenga nenge tehas sue hele tala ia lo. Ke NeHalang hele,

“Lape e kulosia non nenge mene lek helenga
ke imuka nge iong ke helue lem kue.’”

²⁸ Pe Iesus hele pule, “E hele lange imo, Ioanes i palaungana toto nge hana lochloch nenge tetu nge nike ke at heueu nei. Pe nga NeHalang nena naualanga pe nekinga nge ita, iri nenge teat nga hoena lape te ele haka toto nge Ioanes.”

²⁹ Hulua lochloch ngana nemur te longe pe iri ul hana nenge te lololoch umtutuna mana te heto heke NeHalang nge na poinga pengpeng mana. Iri te poi ke pomam iange Ioanes henune iri lo. ³⁰ Pe Paresio mur iri ul hotonga ana heteronga mur ero. Iri lemeria ero toto nge te nanasia NeHalang. Iange iri tela nge Ioanes ke henune iri ero nike.

³¹ Iesus hele mule, “Nga enau ngak nge hulua nga etue nei nakuria te teke tepoi ke pomere mai? ³² Tepoi ke pomalaka nga aina kinkino ngana nenge aria tuluk nai ke te arare nga ingala munna. Pe leteria inin tau helel pe hel te chusi. Iok, hel te alngaria tele lange pekngaria mur,

“ ‘Pomere nenge mo palia emem hario
pe ahes ero?

Pe moute pum ana utunga
pe a tang ero?’

³³ Oe, imo nga etue nei a pomanga aina nemur iange Ioanes nenge henunun at pe heo nga ngaunga pe inia ech kerkereng ngana e ero pe a hele ke a teke, ‘Non pa nem, uneinei tu nge i iam!’ ³⁴ Iok, Non Tuna at. Ngaungau pe inin pe imo a hele, ‘Anau langa non pa neu! Non nei ngau halali! Pe in sakilil i! Pe kokoko nge hana nenge te lololoch umtutuna pe hana nenge reria poinga poreke toto!’ ³⁵ Pe iri nenge te nanasia NeHalang iri te hemallaha hote ke NeHalang i pengpeng toto pe manmanna.”

Iesus Lake Ngau Luluch Nge Simon Nenge I Paresio

³⁶ Non Paresio e iua Iesus kela ngau nga na pele. Iok Iesus iteu langa pele neu pe kila sio ke te ngaungau ol. ³⁷ Pe nga kileng neu heie nge poinga poreke ngana muta toto nge i tu. Ana hei longe Iesus nge lake ngaungau nga non Paresio neu na pele pe mene ech kina e nge te ume hote nga um. Pe ech kina nem muta ia ure nenge inangana ehech. ³⁸ Pe la ana hei mes nga Iesus rumena nga apena mangana pe tangtang ol. Tangtang pe matana eina sio ke la lome Iesus apena. Ke het pe taune Iesus apena nga palpalna ina pe saka hite Iesus apena. (poi ngana nei, manga teke talsio tote i pe heto heke tote Iesus) Pe heusiling heke ure nenge inangana ehech neu nga Iesus apena.

³⁹ Pe non Paresio neu esia pe hele mana nga letena, “Teke non nei i hetatalonga ke manmanna lape eteia hei nenge rachraua i neu. Pe pule eteia ke hei nem i hei poreke ngana toto.”

⁴⁰ Iok, Iesus rahaka helenga pe hele lange i, “Simon, e teke e hele ia ute lange iong.”

Pe Simon hele, “Iok, Non Soke, o hele ia at nge iau.”

⁴¹ Pe Iesus talun ke hele lange i sapele, “None tunge umtutuna lange hana nai pe teke nga hoena te tuacholia ke pengpeng la mule nge i. Elle nge iri mene ke umtutuna iri ana non kina lime iri lime (500) pe neingana mene ke umtutuna iri ana non kina nai pe analoch mana. (50) ⁴² Pe iri nai ape te teke te tuachol mule pe reria umtutuna ero toto. Ol pe non nenge tunge umtutuna lange iri hele lange iri nai, ‘Hanganok nemur nenge a poia nge iau lape lasus ol.’ ” Iesus hele ke het pe onteia Simon, “Non tei nge iri nai lape mutena tau tote non nenge tunge umtutuna nemur?”

⁴³ Pe Simon lohaka pe hele, “Iau e teke ngana laka nenge mene ke umtutuna halang.”

Pe Iesus hele, “Nem pengpeng.”

⁴⁴ Pe Iesus naula nge hei neu pe hele mule lange Simon, “O esia hei nei? E i teu at nga lem pele pe o tunge ech ke e lome apek ero. Pe hei nei lome apek nga matana heina pe taune mule nga palpalna ina. ⁴⁵ Pe iong, eat nga lem pele pe o iech ele iau pe olau hite iau ero pe hei nei saka hitite apek nga eat ngak nike. Ngana i popoia ne kura. ⁴⁶ Pe iong opoi heke oliua eina nga palpaluk ero pe hei nei heusiling heke ure nenge inangana ehech nga apek. ⁴⁷ Pomalam e hele lange iong hei nei eteia nge lape letek poreke ia i nga nena poinga poreke ngana mur lochloch ngana koi nenge mutena tau tote iau. Pe mele nenge na poinga poreke ngana unne sune mana pe letek poreke ia i nga na poinga nem mutena taua iau ke unne sune mana.”

⁴⁸ Pe Iesus hele lange hei neu, “Atong, e sau lem poinga poreke ngana mur lochloch ke te lasus toto lo.”

⁴⁹ Pe hana hel pule nenge iri ul te ngaungau neu te hele tele hel nge iri, “Itei pane mai ol, nge teke sau hehei pe hana reria poinga poreke ngana mur ke te lasus toto?”

⁵⁰ Pe Iesus hele lange hei neu, “Letem manmanna ngana laka hemas mule iong. Ola mule pe otu ke nek ol.”

8

Hehei Nemur Nenge Te Halaua Iesus Pe Nena Hana Mur

¹ Iok, nga hoena ol Iesus i ke langa kileng elle pe elle pe haliu hote NeHalang nena helenga urana toto ngana. Helenga urana toto ngana nem hemallaha hote NeHalang nena naualanga urana ngana pe nena nekinga. Iesus i rara neu pe nena hana analoch pe nai neu tei luluch nge i. ² Iok,

hehei hel nge uneinei pe haleles poia iri Iesus hemas mule iri. Ke hehei nemur te koko pule. Hehei nemur eria mai koi: Maria (nenge ene e pule Mantalena) Ana hei Iesus poi hot ke uneinei iri rahtele nai nge i. ³ Hei e pule ene Ioana. Pe ana hei ene umume nga NeHerot na pele pe ene laka ne Kusa. Iok, hei e pule ene Susana. Ke hehei nemur pe hehei halang pule te halaua Iesus pe na hana mur nga iri siporia reria umtutuna mur.

Helenga Opene Nga Ngaunga Tutuna Alona
(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Hulua halang te atat nge Iesus nga kileng pe kileng. Iri halang teat te emurung ol pe Iesus hele hote helenga opene nei lange iri. ⁵ Pe hele, “None langa ume ke tata ngaunga tutuna alona. Tataua ngaunga tutuna nemur pe hel te losio hot ke tema nga alingele ke heitite iri pe ngie mur teat ke te tuais heke ke het. ⁶ Pe hel te losio teu nga um koana mur nga ich nenge ana um halang. Pe ngaunga tutuna nemur mataria hot pe te kalum mule iange ich nem poreke. ⁷ Pe ngaunga tutuna hel te losio teu nga kiki letena munna pe te haka luluch nga kiki pe kiki au hite iri ke te mete. ⁸ Pe ngaunga tutuna hel te losio haka nga ich nge urana pe te haka ke nek pe nganangaria halang toto. Ngaunga tutuna nemur nganangaria lohot ke ana non kina iri lime (100) nga tana elechle.”

Pe Iesus haliu haka, “A pal talngamo pe a longo ke neknek!”

Helenga Opene Mur Aria Ume
(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ Iesus nena hana mur te onteia i nga helenga opene nei luna. ¹⁰ Pe Iesus tuacholia, “NeHalang hesilei hote imo ke a eteia ke mallaha nga helenga talkome ngana nga

NeHalang nena naualanga. Pe iri hel lape te longo mene nga helenga opene ol. Ke pomalam,

“Tenau pe tees ero.

Pe te longe pe te eteia ero.’ ”

*Jesus Hemallaha Hote Helenga Nga Ngaunga Tutuna Alona
(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)*

¹¹ “Helenga opene nem luna toto koi: Ngaunga tutuna nem pomalaka nga NeHalang nena helenga. ¹² Pe ngaunga tutuna nenge te losio nga alingele nem te pomalaka nga iri nenge te longe NeHalang nena helenga. Ol pe Non Poreke ngana at pe ua toto ia NeHalang nena helenga nga leteria ke leteria manmanna ero ke pomalam te mene hemasinga ero. ¹³ Pe ngaunga tutuna nenge te losio haka nga ich nenge ana um halang te pomalaka nga iri nenge te longe helenga pe leteria manmanna mukam pe ure meena ngana lohote nge iri pe te losio mule ke ueiuei mana. ¹⁴ Pe ngaunga tutuna nenge te losio teu nga kiki letena munna te pomalaka nga iri nenge te longe helenga nem pe iri reria ure halang nga ich ke pomanga umtutuna pe ure urana ngana mur hel pule. Pomalam leteria tuit tote pe te umeia ume e nge urana ero. ¹⁵ Pe ngaunga tutuna nenge te losio nga ich urana ngana te pomalaka nge iri nenge leteria urana. Te longe helenga nem pe te talue ke nek toto nga leteria. Leteria manmanna ngana nem tu ke kerkereng kela aria ume nganangana mur lohote ke nek toto.”

*Helenga Opene Nga Lemenga
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ “Mele pele tonge lemenga pe hesalakou hite ero. Nem pe tal teua langa hete ene ero pule. Mele nem tonge pe tal heke mene nga lut ke hehei pe hana te esia

tualeme ngana pe teteu at nga pele. ¹⁷ Utar nenge total komkome lape te mene hote langa mallaha. Pe utar nenge te esalakou hite lape te hottaua pe te mene hote langa mallaha. ¹⁸ Letemo tuanin ke nek toto nga a longo ngamo. Mele nenge nena ure hel malo lape te tunge nena hel pule. Pe mele nenge nena ure ero pe nga letena teke nena lo nem lape te ua toto ia nge i.”

Iesus Tana Pe Titina Mur
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Iesus tana pe titina mur te teke tela ke te neue i pe hulua halang tepoi ele i. ²⁰ Pe mele hele lange Iesus, “Tam pe titim mur kou te mesmes nge hot te teke teat ke te esia iong.”

²¹ Pe Iesus hele lange iri lochloch, “Etak pe titik mur laka iri nenge te longe NeHalang na helenga pe te nanas taua.”

Iesus Hemete Kileng Eingana Palaungana
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nga etuene e Iesus iri ul nena hana mur te haka nga sulang e pe Iesus hele lange iri, “Ta lotele langa ech hetaliliu ngana nei ilina hele.” Iok laol, teote hot sapele. ²³ Te mana ole ke te lala pe Iesus mamani sio. Ol pe kileng eingana palaungana lohaka sapele nga ech hetaliliu ngana neu. Pe ech pasiling teu nga reria sulang ke te teke te puluch.

²⁴ Ol pe Iesus na hana mur telange i pe te engo heke i. Pe te hele, “Non Soke! Non Soke! Ta puluchluch lo i!”

Iesus lohaka pe hele ke kerkereng toto langa kileng eingana palaungana nem pe ruach poreke ngana nem. Pomalam kileng eingana palau ngana nem mete sio pe ruach poreke ngana nem ma ke nek mule pe kileng urana

mule. ²⁵ Pe Iesus hele lange nena hana mur, “Letemo manmanna ngana tu langai?”

Pe iri te rura pe te matau toto pe te hele tele hel nge iri, “Non tei nemai? I tunge na helenga kerkereng ngana langa kileng eingana palau ngana nei pe ruach ana mee papalau ngana nemur pe te longo tau mene i!”

Iesus Helope Hote Uneinei Mur Nge None

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Iesus pe nena hana mur te mana nga sulang nem kela te lohot nga kileng nenge Kerasa. Kileng Kalelea tu nga ech hetaliliu ngana palaungana neu ilina ele pe ana kileng tu nga ele. ²⁷ Tela tesio nga kileng neu pe Iesus i sio ke langa peipei. Pe none nga kileng neu saol haka nge i. Non neu uneinei halang tetu teu nge i. Pe uneinei te poia i ke lachlach manmana nga halang nike pe tu ke nek nga pele e ero. Tu manmana nga um polona mur nenge tetal teueua hana nenge te metmete. ²⁸ Non neu esia Iesus pe halngana haka ke soke toto pe tamal sue i nga Iesus apena huna pe alngana ke teke, “Iesus! Iong NeHalang Nge I Soke Nga Lut Nga Tapa Tuna! O teke o potaria iau? O tunge melmelenga palaungana at nge iau ero!” ²⁹ Non neu hele ke pomai lange Iesus iange Iesus hele lo ke teke helope hote uneinei nemur nge i. (Kokoeses hana te kele non neu penna pe apena ana rur kerkereng ngana pe tenau ala tote i. Pe uneinei nemur tera hit tote i. Pe i tak hoa rur kerkereng ngana nemur pe uneinei nemur te heua ia i ke langa ich sana lomona.)

³⁰ Iok laol, Iesus onteia i, “Em mere?”

Pe non neu tuacholia, “Ek laka, Hulua” Ene pomam iange uneinei halang tetu teu nge i. ³¹ Pe uneinei nemur te echia Iesus ke te teke kulosia iri langa polo poreke ngana ero. Iange polo nem takolkol hetala ngana pe te amneia melmelinga palaungana.

³² Pe kie ana tuangarung hel te tutua nga sasana palaungana e ilina. Pe uneinei nemur te echia Iesus ke tela ke teteu langa kie nemur. Pe Iesus longele lange iri ke la teteu langa kie nemur. ³³ Iok laol, te lohote nge non nem pe teteu heke sapele kie nemur. Teteu heke kie nemur pe iri lochloch te song kela te losio hot nga kileng talloko sio ngana nem kela te pachpach nga ech.

³⁴ Pe hana nenge tenau elele kie nemur te esia ke mau pe te song ke la te hesongia ana helenga nga tuele tana pe nge iri nenge tetu kangkanga nge hot pule. ³⁵ Helenga song pe iri nenge te longe tela kela tenau nga ure nenge lohote nga lamam. Tela kela te lohote nge Iesus pe te esia non nenge uneinei mur te ua hot nge i. Ana non letena urana mule lo pe heron ke nek toto pe are sio nga Iesus apena una. Iri lochloch te esia ke mau pe te matau toto. ³⁶ Iri nenge tees tote Iesus nge helope hote uneinei nemur te hele urume lange pekngaria mur. ³⁷ Hana lochloch ngana nga kileng neu te matau toto pe te hele lange Iesus ke ua toto aria. Pomalam Iesus lohake sapele ke teke langa sulang.

³⁸ Pe non nenge Iesus hema mule i neu la pe la hele ke kerkereng toto lange Iesus, “O hele ele iau ero pe ela luluch nge iong.” Pe Iesus kulos mule i pe hele, ³⁹ “Ola mule nga lem kileng pe o hele hote ure palaungana nenge NeHalang poia lange iong lo.” Iok laol, non neu langa tuele tana neu pe hele hote ure palaungana nenge Iesus poia lange i.

*Iairos Tuna Pe Hei Nenge Rahite Iesus Na Hengeron
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Iok, Iesus pe nena hana mur te lotele la mule nga ech palaungana neu ilina ele pe hehei pe hana te iech ele i iange te kulele i ke mala lo. ⁴¹ Ol pe none nge ene

Iairos puris. I nge nauelele hetoronga ana pele nga kileng neu. I at pe tamal sue i langa Iesus apena pe hele ke kerkereng toto lange Iesus ke teke langa na pele,⁴² iange tuna heingana e singina haleles ke metmete lo. Pe non neu tuna elle mana ke ngana kolou neu lo. Pe tuna nem ana hesinga iri analoch pe nai.

Iesus i ole ke lala nga non neu na pele pe hulua te emurung hit tote i.⁴³ Hei e nge haleles poreke ngana mene i ii luluch nge iri pule. Hei neu toho mala tu nge i ke hesinga iri analoch pe nai pe mele e nge nakuna ero toto nge hemasia i.⁴⁴ La ol pe hei neu echrir teu mene i nga hulua leteria kela raua Iesus nena hengeron ana horo nga rumena. Hei neu raua Iesus na hengeron pe haleles neu het sapele nge i.

⁴⁵ Pe Iesus ontei, “Itei nenge raua iau mai?”

Pe iri lochloch te hele ke te teke te raua Iesus ero. Pe Petrus lohaka pe hele, “Non Soke pomere nenge o ontei ke pomam? Onau nga hulua lochloch ngana nenge te maimai hite iong nem.”

⁴⁶ Pe Iesus hele mule, “Ero, mele nenge raua iau nei rau pulut mene iau ero koi. Raua iau ke e hemas mule i iange e amnei urume nga lek kerkerenga nenge lohot nge iau.”

⁴⁷ Hei neu eteia nge lape i talkome ero ol pe loiloiele i pe la tamal sue i nga Iesus apena. Pe nga hulua mataria hei neu hele urume ke i sipona raua Iesus pe ana haleles het sapele.⁴⁸ Pe Iesus hele ke nek mana lange hei neu, “Atong heek, letem manmanna ngana hemas mule iong. Ola pe otu ke nek ol.”

⁴⁹ Iesus helele kura pe te kulosia none at nga Iairus na pele pe hele lange Iairus, “Tum kou mete lo. O hemakuk mene non soke nem ero ol.”⁵⁰ Iesus longere ria helenga

pe hele lange Iairos, “O matau ero. O rahit ele mene letem manmanna ngana ke heem maul mule.”

⁵¹ Iok, tei kela te lohot nga Iairus na pele pe Iesus mene Petrus pe Ioanes pe Ieims pe he sune neu temene pe tana ke teteu langa pele letena. ⁵² Pe hehei pe hana te tangtang pe te chauchai sakililia he sune neu nge mete. Pe Iesus hele lange iri, “A tang ero ol. He sune nem mete ero iam. I mamani mana!”

⁵³ Pe iri lochloch ngana te melmel lilia Iesus iange iri te eteia ke he sune neu mete toto lo. ⁵⁴ Ol pe Iesus rahite he sune neu nga penna pe hele haka ke soke, “Heek sune nem, o lohaka ol!” ⁵⁵ Pe he neu opene at mule pe lohaka sapele. Lohaka pe Iesus hele ke te tung ngaunga lange i ke ngau. ⁵⁶ He neu tana pe temene te rura toto pe Iesus hele lange iri ke te hele rara lange mele hel ero nga ure nenge lohot nei.

9

Iesus Kulos Hote Nena Hana Analoch Pe Nai Nem (Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Iesus iua nena hana analoch pe nai nem ke tunge kerkerenga lange iri. Pe tunge na kerkerenga palaungana nenge iri siporia te poia ume ke te helope hote uneinei pe te hemasmas ia haleles mur. ² Ke het pe kulos hote iri ke la te haliu hote NeHalang nena naualanga urana toto ngana pe te hemasmas haleles. ³ Kulosia iri pe tunge helenga nei lange iri, “A teke a lohaka a mene ute e ero toto nga lemo inga nenge ai ke a poia ume nemur. A mene heko ero, kole ero, ngaunga ero, umtutuna ero pe pule lemo hengeron naingana ero. ⁴ A lohot nga kileng e pe ama nga pele tei atu lola. Atu nga pele nem ke la het nga etue nenge a ume ke het nga kileng nem. ⁵ Pe teke ala nga kileng e pe hehei

pe hana te iech ele imo ero ai hot nga kileng nem pe a pasis sue ich mumuna nga apemo. Pomalam a henonou hote NeHalang letena inin ngana lange iri.”⁶ Iesus nena hana mur te lohaka sapele pe tei ke tela nga kileng lochloch ngana ke te haliu hote NeHalang na helenga urana toto ngana pe te hemas mule hehei pe hana nga aria haleles mur.

*Herot Letena Tuanin Raraia Iesus Nge I Itei
(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)*

⁷ Pe Herot non soke nenge nauale kileng Kalelea longe ure nemur nge te lohotot pe letena tuanin raraia ke halang iange mele hel te teke, “Ioanes nenge henunun kou maul haka mule lo!”⁸ Pe hel te teke Elaia lohote ke i mallaha. Pe hel te teke hetatalonga e nge nike iam maul haka mule nem.⁹ Pe Herot hele, “Iau e chatoa Ioanes nga kanna lo pe non tei nemai nenge e longlonge nge popoia ure peltit ngana nemur?” Pe Herot letena toto ke teke es tote Iesus.

*Iesus Hengaua Hana Iri 5000
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Ioa 6:1-14)*

¹⁰ Iok laol, Iesus nena hekulkulonga (Apostel mur) teat mule nge Iesus pe te hele urume ure lochloch ngana nenge te poia nga reria inga nem lange i. Te nana lange Iesus ke het pe Iesus mene iri ke iri hul mana tela nga kileng nenge ene Petsaita.¹¹ Pe nga hoena hulua te longo rusia ol pe te nanas sapele i. Iesus esia iri nge teat pe iech ele iri pe hetoro mule iri nga NeHalang nena naualanga urana ngana nge ita. Pe hemas mule iri nenge singiria haleles.

¹² Chaia matana puluch sisio lo pe Iesus nena hana mur tela nge i pe te hele, “O kulosia hehei pe hana nemur

ke tela nga kileng nemur nenge tetu rochroi lamai ke te tango aria ngaunga pe muria nenge te maia. Iange kileng nei ich sana lomona mana i.”

¹³ Pe Iesus hele lange iri, “Ero, imo sipomo a hengaua iri.”

Pe iri te tuacholia, “Imem motal ke mioka iri lime pe ruo nai mana. Lemem ke mola mo ol hulua nei aria ngaunga?”

¹⁴ (Hana nenge tetu lamau nakuna nenge iri 5000.)

Pe Iesus hele lange na hana mur, “A hele lange hana nemur ke teare pe a sisele iri ke ana non kina nai pe analoch (50) nga tuluk elle pe elle.” ¹⁵ Iesus nena hana mur te nanasia na helenga ke te poia hana lochloch ngana neu ke teare sio. ¹⁶ Iesus mene mioka lime neu pe ruo nai neu pe nau haka langa tapa pe heto heke NeHalang pe hele urana toto lange i. Ke het pe reke pe tunge lange nena hana mur ke te heronge lange hulua nemur. ¹⁷ Hulua lochloch ngana neu te ngau ke saria una toto pe ngaunga nem aluana ma kura. Pe Iesus nena hana mur te eukiraua ngaunga aluana mur nge muta nga chasang nge iri analoch pe nai (12).

Petrus Hele Hot Pengpeng Ia Iesus Nge I Kristus

(Mat 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Nga etuene e Iesus hetalaulau nge isipona pe nena hana mur tetu luluch nge i. Pe onteia iri, “Hulua lochloch ngana te teke iau itei?”

¹⁹ Pe iri te tuacholia, “Mele hel te teke iong Ioanes nenge henunun. Pe hel te teke iong Elaisa pe hel pule te teke iong hetatalonga e nge nike nge maul haka mule.”

²⁰ Pe Iesus ontei, “Pe imo? A teke iau itei?”

Pe Petrus tuacholia, “Iong Kristus non nenge NeHalang hele tala ia ke teke kulosia at.”

*Iesus Hele Hote Ana Melmelenga Pe Metengana
(Mat 16:20-28; Mak 8:30-9:1)*

²¹ Iesus longe Petrus tuachol ngana pe hele ke kerk-ereng toto lange iri ke te hele rara ia lange mele hel ero toto. ²² Pe Iesus hele pule, “Non Tuna lape amneia melmelenga palaungana. Pe hana papalauna pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hotonga ana hetoronga mur lape lemeria ero ia i. Pe lape te hune i ke mete pe nga etue mol ngana lape maul haka mule.”

²³ Pe Iesus hele lange iri lochloch, “Nenge teke mele nem lemene toto ke nanasia iau poi ke pomai koi; Hile sue lemene ngana mur lochloch nga ich pe takisia ana melmelenga mur nga etue lochloch. Pomalam nanasia iau ol. ²⁴ Iange itei nenge letena tu hit mene maulul ngana nga ich lape maulul ngana nem nga hoena ero ol. Pe mele nenge tung teu tote i pe hile sue lemene ngana mur lochloch nga ich lape mene mule maulul ngana nenge tu ke koko. ²⁵ Pe nenge mele lolochia ure lochloch ngana nga ich nei pe nga hoena na poinga poreke ngana mur poia i ke amneia melmelenga palaungana lape ure pa nemur te halaua i ke mere? ²⁶ Nenge teke mele meia i at nge iau pe nga lek helenga mur Non Tuna lape meia i lange i pule nga etue nenge sio at luluch nga lemene palaungana nenge i pe nge Temene pe nge angkelo mur. ²⁷ E hele ke manmanna toto lange imo. Mele hel nge imo nenge te mesmes heueu nei lape tenau tele NeHalang nena naualanga urana toto ngana ke het pe te mete ol.”

*Iesus Singina Lohot Ke Altoto
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Iesus heleia ure nemur ke het pe etue iri rahtele mol (8) nga hoena mene Petrus pe Ioanes pe Ieims ke te haka langa sasana ke hetalaulau. ²⁹ Iesus hetalaulau ol pe hul ke nakuna lohohot ke altoto. Pe nena hengeron sinaha pe tuahu toto. ³⁰ Ol pe hana nai temes hot sapele ke te hele luluch nge i. Hana nai nem laka Moses iri nai Elaisa. ³¹ Iri te lohohot luluch nga lemenga palaungana nga tapa pe te hele luluch nge Iesus. Te hele luluch nge Iesus nga mete ngana nge Ierusalem ke pomanga NeHalang talue lo. ³² Petrus pe pekngana mur te mamani un toto lo pe te lohohot pe te naue Iesus nge tu luluch nga lemenga palaungana pe hana nai neu temes luluch nge i. ³³ Iok, hana nai neu te teke te hile susue Iesus lo pe Petrus hele lange Iesus, “Non Soke, urana toto nge imem koloi motu nei lo. Lape mo ume ke pelpele iri mol. Iong lem e pe Moses na e pe Elaisa na e.” (Pe Petrus eteia utar nenge helele ia ero.)

³⁴ Petrus helele kura pe ulu lohohot ke ana mulil ma hite iri pe Iesus nena hana nemur te matau toto nga ulu neu nge poi hite iri. ³⁵ Pe helenga e lohohot nga ulu ke teke, “Tuk toto koi nei nge e hesilei hote. A longo mana lange i.” ³⁶ Helenga neu het ol pe Iesus i toro mana tu nga lamau ol. Pe Iesus nena hana nemur te reng hit tote ure nemur. Pe nga etue neu te helele helenga unne lange mele ero toto nga ure nenge te naue ke ulolo.

Iesus Helope Hote Uneinei Nge Kol Mele Sune
(Mat 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷ Iok, pomange rou Iesus pe nena hana mol neu tei sio mule nga sasana neu pe la te saol haka nge hulua nge te kulelele i nge sio. ³⁸ Pe none alngana hot nga hulua leteria, “Non Soke, letem ia iau pe onau lange tuk mukam. Iange

tuk elle mana ke ngana i loi nenge uneinei te poia nei. ³⁹ Uneinei nem teu hekeke i pe te tamal sue i ke sechul rara nga ich. Uneinei nemur te heporeke tote i ke melona tua nga hanna pe singina emurung ulu ke poreke toto ol pe tehet sio mule nge i. Ke mala ero mana pe teteu heke mulmule i. ⁴⁰ E hele ke kerkereng toto lange lem hana mur ke te kulos hote pe te alker taua.”

⁴¹ Pe Iesus hele lange iri, “Imo nemur nga etue nei letemo manmanna ngana mur te losio lo. Pe lemo poinga poreke ulu. Etu luluch nge imo ke mala lo pe pomere nenge letemo manmanna ero? Pe lape e halaua imo ke merei ol?” Pe Iesus hele lange non neu, “O mene tum at nge iau.”

⁴² Te mene kol neu ke lala pe uneinei nemur teteu haka mule i. Te tamal sue i langa ich pe te heloiloi ia i ke sasahul rara nga ich. Pe Iesus keres taua uneinei neu ke lohot nge kol neu. Hemas mule i ke nek pe tung mule i lange temene. ⁴³ Pe hulua lochloch ngana nemur te rura toto nga NeHalang nena kerkerenga palaungana nei.

Iesus Hele Mule Ia Ana Metenga
(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ure nenge Iesus poi nei, poia iri lochloch ke haria kangkanga manmana ia kura pe Iesus hele lange nena hana mur, ⁴⁴ “A longo ke nek toto nga ure nenge e teke e heleia lange imo pe letemo lilil ele ero! Lape te tung heke Non Tuna langa hana hel peria.” ⁴⁵ Pe Iesus nena hana mur leteria matana hote helenga nei luna ero. Pomalaka nga ute helau ele leteria matana ngana nga helenga nei ke te heilang hote luna ero. Pe te matau pule nge te ontei hot mule nga luna.

Itei I Palaungana Toto
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Iesus nena hana mur te hunel mule nge iri nga itei nge iri nge lape lohot ke i palaungna toto. ⁴⁷ Pe Iesus eteia leteria tuanin ngana ke ulolo ke mene mele sune ke hemesia i nga ilina ⁴⁸ pe hele lange iri, “Mele nenge mutena taua aina sune nge mai mutena taua iau pule. Pe mele nenge mutena taua iau mutena taua itei nenge kulosia iau ke eat. Pomalam itei nenge talsio tote i nge imo lape i palaungana toto.”

Itei Nenge Poi Poreke Iong Ero, I Pekngam Ia
(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Pe Ioanes hele haka, “Non Soke, mo naue none nge helope hotote uneinei mur nge hana pe i popoia nga kerkerenga nenga iong em. Pe mo hele ele ke poi ke mau ero ol iange i pekngamem ia ero.” ⁵⁰ Pe Iesus hele lange i, “O hele ele i ero iange itei nenge lem ngarang ia ero i pekngam ia.”

Samaria Mur Lemeria Ero Ia Iesus

⁵¹ Etue nenge Iesus haka langa lut nga tapa heroi lo. Ol pe Iesus letena haka toto ke teke lange Ierusalem. ⁵² Pe kulosia mele hel ke iri muka langa kileng e nge Samaria ke te tango rara pele e nge lape te maia. ⁵³ Pe hehei pe hana nga kileng neu lemeria ero nge Iesus la ke tu nge iri iange te eteia ke i lala nge Ierusalem. ⁵⁴ Ieims iri nai Ioanes te longe ke mau pe te hele, “Non Soke, lememe ke o teke moiu sue oan nga tapa ke at ngaulele kileng nei?” ⁵⁵ Pe Iesus nau lange iri pe keres ele iri ⁵⁶ pe tei toto ke tela nga kileng e pule.

*Iri Nenge Te Teke Te Nanasia Iesus**(Mat 8:19-22)*

⁵⁷ Iok, tei ole ke telala pe none hele lange Iesus, “Lape e nanas menmene iong lo koi. O teke oi ke ola nga kileng tei iau pule ela.” ⁵⁸ Pe Iesus hele lange i, “Kaone inolo mur reria polo nge te mama ia pe ngie mur reria kiniu pe Non Tuna munna nga kileng e ero nge lake mateu ia.” ⁵⁹ Pe Iesus hele lange none pule, “Iong nem o iat ke o nanasia iau.” Pe non neu hele, “Non Soke, o longele iau ke ela mule ke ealo hite temek mukam.” ⁶⁰ Pe Iesus tuacholia, “Iri nenge te pomanga te mete lo, tela ke tealo hite pum nem. Pe iong ola ke ohaliu hote NeHalang nena naualanga urana toto ngana.” ⁶¹ Iok, none pule hele, “Non Soke, lape e nanasia iong. Eh, O longele iau ke ela mule nga lek kileng ke e ee ia lek hei pe tutuk mur mukam.” ⁶² Pe Iesus hele lange i, “Mele nenge talune lamonga pe letena tu hit tote ero, lamonga nem lape het ero. Pe nenge mele letena nachnai nge nanasia iau, nena kerkerenga e ero nge teu langa NeHalang nena naualanga urana toto ngana.”

10

Iesus Kulos Hot Ke Hana Iri Ana Non Kina Mol Pe Analoch Pe Nai (72)

¹ Iesus henonou hot ke hana iri ana non kina mol pe analoch pe nai (72) pe kulos hote iri. Pe kulos ke nachnai ke iri muka nge i ke tela nga kileng lochloch ngana nenge lape i laia. ² Pe Iesus hele lange iri, “Ume lochloch ngana nganangaria mur te mera tach lo pe lulunga ana hana mur iri unne sune mana. Ke a hetalaulau lange tokoninga nenga ume nemur ke kulos hote lulunga ana hana mur ke te lule ana ume mur.” ³ Iok ala ol! E kulosia imo ke

a pomanga sipsip tutuna mur nenge la tetu teu luluch nge kaone inolo mur. ⁴ Ala pe a mene umtutuna ero pe a takis kole ero pe a mene lemo ae ulina e ero pule. Nenge teke a saolia mele hel nga kue ames ke a hele sakilil ero. ⁵ Nenge teke ai teu nga pele e a hele tala ke pomai, 'Non Palaungana na petanga tu luluch nge imo.' ⁶ Nenge teke none nem na poinga urana pe purpure petanga nem lape lemo helenga urana ngana nem masio nge i ke nek. Pe nenge teke ero, lemo helenga urana ngana nemur lape haka mule nge imo. ⁷ Atu mana nga pele elle nem ke a ngaungau pe a ininia utar nenge te tunge lala nge imo iange a ume lamam pe urumo laka. Pe ama lilis rara nga pele hel pule ero ol. ⁸ Ala nga kileng e pe ai teu langa pele e pe a ngaua utar nenge te tunge lala nge imo. ⁹ A hemas mule iri nenge aria haleles nga lamam pe a hele lange hehei pe hana ke a teke, 'NeHalang nena naualanga urana toto ngana heroi taua imo lo.' ¹⁰ Pe nenge teke a langa kileng e pe te ulo ele imo ai hot langa kue pe a heleia iri ke a teke, ¹¹ 'Mo pasis sue lemo kileng ana maruchrue nga apemem ke a eteia nge NeHalang lemene ero toto ia lemo poinga poreke ngana mur. Imo letemo matana ke nek, NeHalang nena naualanga urana toto ngana at rochroi toto nge imo pe lememo ero ia lo!' ¹² E hele ke manmanna toto lange imo. Nga etue palaungana nem lape NeHalang letena porekeia kileng nenge Sotom pe lemo kileng ero!"

Tuele Kina Nemur Nenge Te Ulo Ele Iesus

(Mat 11:20-24)

¹³ "Imo nenge Korasin lape atu ngamo poreke toto! Pe imo nenge Petsaita lape a poreke toto pule! Iange NeHalang poia ure papalaungana nge imo ke a esia lo pe

---

10:4: Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5   10:7: 1Ko 9:6-14; 1Ti 5:18
 10:8: 1Ko 10:27   10:11: Ume 13:51; 18:6   10:12: Gen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24

letemo manmanna ia ero. Pe toinge NeHalang poia ure papalaungana nemur nge Tir pe Siton lape iri te hulua reria poinga mur nga halang nike. Iri te henonou hote iri nge te hulua reria poinga poreke ngana mur ke pomai; te heronia hengeron muna hulu ngana pe te hepore singiria ana apou! ¹⁴ Nga etue nenge NeHalang nau teu at nge ita elle pe elle nga rera poinga mur lape letena poreke ia iri nenge Tir pe Siton unne sune pe imo nem ero toto. ¹⁵ Pe imo nenge Kapernam nenge a teke ala nga lut nga tapa. Lape te tamal sue imo ke ala nge sio toto nga kileng au ngana!” ¹⁶ Iesus hele lange na hana mur, “Mele nenge longo taua imo longo taua iau pule pe mele nenge ulo ele imo ulo ele iau pule pe mele nenge ulo ele iau ulo ele I nenge kulosia iau at.”

Iechinga Palaungana Lohot Nge Hana Iri Ana Non Kina Mol Pe Analoch Pe Nai nem (72)

¹⁷ Hana iri ana non kina mol pe analoch pe nai (72) neu teat mule pe te iech toto. Pe te hele lange Iesus, “Non Soke, uneinei mur pule mo kulos hote iri nga iong em pe te longo tau mana!” ¹⁸ Pe Iesus tuacholia lange iri, “E esia non poreke ngana nge losio at nga tapa ke pomanga kileng chalem ngana. ¹⁹ A longo ke nek! Iau e tunge lek kerkerenga lange imo ke imo sipomo a poia ume nemur nenge pomai. Ai haka nga ilimo nenge te hunun pe a hekolkole iri. Pe ei mur nenge te hunun ita, lape apoia iri ke pomam pule. Pe a hekou sue lemo ngarang Non Poreke ngana nem nena kerkerenga. Pe ute pele nge heporeke imo ero. ²⁰ Uneinei ne mur te longo taua imo pe a iech sakilil ero nge a mene kerkerenga palaungana nem. A iech toto mana nga emo nge tehas sue nga lut nga tapa.”

10:16: Mat 10:40; Luk 9:48; Ioa 5:23   10:18: Ioa 12:31; Hem 12:8-9   10:19: Psa 91:13; Mak 16:18   10:20: Pil 4:3; Hem 3:5

*Jesus Iech Toto Ngana
(Mat 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Nga etue unne neu Opepengpeng hemute Iesus nga iechinga pe hele, “Temek O! Iong Non Soke nenga lut nga tapa pe nga ich! E heto heke iong pe e hele urana toto lange iong nge o talkome ure nemur nge hana nenge leteria matana pe te etei toto nga ure lochloch ngana nga ich. Pe O hemallaha hot mene lange hana nenge leteria manga aina kinkino ngana pe te etei sakilil ero. Oe Temek, o iech toto nga ure nei nge lohohot ke nanas tau tote lemengam.

²² “Temek tungue ure lochloch ngana at nge iau lo. Mele e nga ich nei etei tote iau ero, Temek i toro mana etei tote iau. Pe mele e nga ich nei etei tote Temek ero, iau toro mana e etei tote pe pule iri nenge iau lemek ke e hetei hote iri lange Temek.” ²³ Pe Iesus naula nga na hana mur pe hele mana lange iri, “Imo nemur a iech toto nga ure ne mur nenge aesia iri! ²⁴ E hele pengpeng lange imo. Hetalalonga mur pe naungaala ana hana mur nge nike eingaria chup tau tote ure nenge imo aesia pe iri te kolkolia. Pe eingaria chup tau tote ure nenge imo a longe pe iri te longe ero.”

Helenga Opene Nge Non Urana Ngana Nenge Samaria

²⁵ Non hotonga ana hetoronga e iat ke teke totoia Iesus. Pe hele, “Non Soke, lape epoi ke merei ke e mene tunga nenga maulinga ke koko?”

²⁶ Pe Iesus tuacholia, “Tehas sue ke mere nga NeHalang nena hotonga mur? Pe iong o sisia pe luna ma ke mere?”

²⁷ Pe Non neu tuacholia, “Mutem taua NeHalang amo Soke nga letem toto pe nga opem pe nga kikim ngam toto

pe nga letem tuanin ngana mur lochloch. Pe pule mutem taua neingam ke pomanga mutem taua iong sipom.”

²⁸ Pe Iesus hele lange i, “Lem tuacholinga nem peng-peng toto. Opoi ke pomai pe nga hoena lape otu luluch nge NeHalang.”

²⁹ Pe non hotonga ana hetoronga neu teke hepeng mule i sipona ene pe ontei mule Iesus, “Itei hel toto nenge iau neingak mur?”

³⁰ Iok laol, Iesus tuacholia lange i ke pomai, “None lohaka nge Ierusalem pe i ke ramana sio lala nge Ieriko. Ol pe hana porekreke ngana hel te laua i pe te palia i ke mete par. Pe te haka hote nena hengeron mur pe te ua sapele.

³¹ Pe tunginga ana hana mur e nanas sio nga kue neu ke lala nge Ieriko pule pe esia non neu nge ma nga kue pe i kel nga kue ele pe la sapele. ³² Iok, none pule nge mata nenge Liuai nanas sue kue neu pule pe esia non neu nge ma pe kel ana pule. ³³ Pe non Samaria e nanas sio ke la pe esia non neu nge tepal poreke ke ma pe letena poreke toto ia i.

³⁴ Ol pe lake lome na chanchan mur nga oliua eina luluch nga uain. Ke het pe tal heke i nga nena tongki pe mene i ke langa pele nenge lang mur tema teueu ia pe nauele i.

³⁵ Pomange rou non Samaria neu tung hot ke alak iri nai lange non nenge nauelele pele neu pe hele lange i ke teke, ‘O nauele non nei pe teke o hesilia ure hel nge i eat mule pe e tuacholia lange iong ol.’ ”

³⁶ Iok, Iesus onteia hotonga ana hetoronga neu, “Nga ramam non tei nge hana mol nei nge o teke neingana toto non nenge te palia neu?”

³⁷ Pe non hotonga ana hetoronga neu hele, “Ngana laka i nenge letena porekeia non nenge hana te palia nem.”

Pe Iesus hele lange i, “Iok, Ola pe opoi ke pomalaka nge non nem.”

Iesus Langa Marta Nena Pele

³⁸ Iok laol, Iesus iri ul nena hana mur teila pe Iesus iteu nga kileng e. Pe heie ene Marta mene Iesus ke langa na pele. ³⁹ Pe Marta tina e ene Maria. I kila sio nga Iesus apena huna ke longlongo Iesus nge hetottoro. ⁴⁰ Pe Marta letena inin taua tina Maria iange halaua i nga tuninga ero. Ol pe la ke hele lange Iesus, “Non Soke, tik pai hile sio mene iau ke iau toro e popoia ume lochloch pamai. Heongana nge at ke halaua iau kai?” ⁴¹ Pe Iesus tuacholia Marta pe hele, “Atong liuk, iong letem tu nga ure halang sakilil. ⁴² Pe ure elle mana nge urana toto nge letem tu hite. Pe Maria hottaua ure nem pe lape e ua ia nge i ero ol.”

11

Iesus Hetero Nga Hetalaulaunga

(Mat 6:9-13; 7:7-11)

¹ Iok, nga etuene Iesus hetalaulau nga kileng unne. Hetalaulau ke het pe nena none hele lange i, “Non Soke, o hetore imem ke mo hetalaulau pule ke pomange Ioanes nge hetore nena hana mur.”

² Pe Iesus hele lange iri, “Nenge teke a hetalaulau, a hele ke mai koi:

“Tememem, lemемem toto ke hehei pe hana te heto heke em ke pengpeng toto.

Pe pule lemемem toto ke lem naunga ala urana ngana at.

³ O tunge emem ngaunga nga lapa pe nge he pe

⁴ O saua lemемem poinga poreke ngana mur ke te lasus toto ke pomanga imem mo popoia

lange hehei pe hana nga reria poinga poreke ngana mur

nenge te popoia atat nge imem.
Pe o helosio ia imem nga totoinga ero.’ ”

⁵ Iok, Iesus hele mule, “Teke elle nge imo langa neingana e na pele nga miliko tuna pe hele, ‘Neingak, e hanokia ngaunga unne e nge iong mukam ⁶ iange neingak e nge at nga kileng tau ngana koi at ke lohohot nge iau pe lek ute nge e heole i ia ero.’ ”

⁷ “Pe i nenga pele letena tuacholia, ‘Ah! O hengo lala rara ia utar? Mopiu lo ke tutuk mur i imem hul ke moma nei. E lohaka ke e tunge ute nem lange iong ero ol.’ ”

⁸ Pe Iesus hele pule, “E hele lange imo pengpeng, non nem eteia ke i neingana ia pe i lemene ero toto nge lohaka ke tunge ngaunga nem lange i. Pe i lemene ero kou neingana neu nge pur mana ia onteinga lange i. Pomalam non nem lohaka ke tunge ure lochloch ngana nenge neingana nem lemene taua.

⁹ “Ke e hele lange imo; nenge teke lememo taua ute nge NeHalang a ontei pe i tunge lange imo. Pe a tango rara ure pe lape a hottaua. Nenge teke o ischongia piunga te lohe piunga lange iong. ¹⁰ Ke nge iri lochloch ngana nenge te onteitei lape te menmene. Pe i nenge tango rarara hottautau pe i nenge ischongchong nga piunga te lohe piunga lala nge i.

¹¹ “Nenge teke mele sune onteia temene nga ruo pe lape tunge ilimo has ngana lange i ma? ¹² Nem pe tuna e onteia pareo tutuna lange i pe lape tunge ei nenge hunun ita lange i? ¹³ Ke imo hana mana nga ich nei a eteia ke a tunge ure urana ngana lala nge tutumo mur. Ke pomalam mana lape Temere nga lut nga tapa tunge Opepengpeng lange iri nenge te onteia i!”

Iesus Pe Pelsipul
(Mat 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Iok, nga etuene e Iesus helope hote uneinei e nge tu nge none pe poia i ke hele erochro. Kela uneinei neu lohot pe non nenge hele erochro neu hele mule sapele. Pe hulua lochloch te rura pe leteria tuanin rara. ¹⁵ Pe hel te hele, “Non nem lope hotote uneinei nemur nga Pelsipul ene. Uneinei mur aria soke.” ¹⁶ Pe hel te olleke Iesus ke te onteia i ke poi hote ute ke hot nga tapa ke pomalam te eteia i ke i NeHalang tuna.

¹⁷ Pe Iesus eteia leteria ke ulolo pe hele lange iri, “Kileng e nenge telas lele hel pe tepal hel mule nge iri lape tehet toto. Pe nenge teke none pe nehei pe tuturia mur telas lele hel lape tenau hel mule ero ol. ¹⁸ Pe nenge teke Non Poreke ngana nena hana mur telas lele hel pe tepal hel luluch mule nge iri lape tehet toto. E hele ke mai iange imo a teke e helope hote uneinei mur nga Pelsipul Non Poreke ngana ene. ¹⁹ Iok, nenge teke e helope hotote uneinei mur nga Pelsipul ene pe nga itei ene toto lemo hana mur te helope hotote uneinei mur? Ke imo anau, lemo hana mur te hemallaha hot pengpeng ia. ²⁰ Pe nenge teke e helope hotote uneinei mur nga NeHalang nena kerkerenga, nem hemallaha hote ke NeHalang nena naualanga urana ngana at nge imo lo.

²¹ “Nenge teke none nge kerkereng toto pe heronia palinga hel ana hengeron pe ra hite na io pe mes ke nauele na pele nena ure mur lape tetu ke nek. ²² Pe teke mele e nge kerkereng toto nge i at ke iri nai tepal hel pe hekou sue i lape mele nem haka hote palinga hel ana ure nemur nenge teke i non totoia pe heronge none nem nena ure mur lange mele hel.

²³ “Mele nenge halaua iau ero heporeke iau.

²⁴ “Iok, uneinei e lohot nge mele pe song ke la tango rara munna nge tuia. Song ke langa kileng hal ngana mur ke tango rara munna pe hottaua munna e ero. Pomalam hele, ‘Lape ela tau mule kou lek pele neu lo nenge etu tatala ia.’ ²⁵ Iok laol, at mule pe teke nau pe pele neu te sachalue ke lemlen pe te poia ke nek toto. ²⁶ Ol pe uneinei neu la mule ke la mene ke uneinei iri rahtele nai mule nenge te poreke toto nge i ke la tetu teu lamau. Ke mele neu tungana nenga tele ngana poreke pol mana pe nei ol poreke toto ol.”

Itei Hel Nenge Te Iech Toto

²⁷ Iesus nenene ure nemur ke pomau pe hei e alngana hot lange Iesus nga hulua leteria pe hele, “Hei e nenge hoe iong pe nauele iong lape mene iechinga.”

²⁸ Pe Iesus tuacholia i ke teke, “Pa nem ero, iri nenge te longe NeHalang nena helenga pe te nanas tau tote iri laka nenge lape te mene iechinga nge palaungana toto.”

Ure Nenge Lohot Nge Iona

(Mat 12:38-42)

²⁹ Hehei pe hana iri halang toto te emurung nge Iesus, ol pe Iesus hele, “Imo hehei pe hana nga etue nei, a poreke toto. A teke e poia ure palaungana e ke henonou hote lek hekerkerenga nenge at nge Non Palaungana. Pe lape e poia ure nem lange imo ero. Lape epoi hot mene ure palaungana nem nenge lohot nge Iona. ³⁰ Ure palaungana nenge hehei pe hana nenge Niniue, ngana laka Iona. Pe ure palaungana nenge hehei pe hana nenga etue nei, ngana laka Non Tuna.

³¹ “Etue palaungana nem lape at nenge NeHalang nau tote hehei pe hana lochloch reria poinga mur. Pe nga etue nem imo lape a meia imo. Iange nge nike hei soke nenge

sio nem at nga kileng tau ngana ke longo nga Solomon na helenga urana ngana mur. Pe imo nei, none nge soke toto nge Solomon at nge imo lo pe imo a longo nge i ero. ³² Pe pule imo ul hana nenge Niniue lape ames haka nga etue nem pe lape a meia imo pule. Iange iri nenga etue neu Iona haliu hote NeHalang nena helenga mur pe te hulira reria poinga mur. Pe heueu nei none nge i soke toto nge Iona koi tu luluch nge imo.”

Lemenge Nenga Singim

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ “Mele pele tonge lemenge pe talue nga kileng unne nge talkome ero. Nem pe talkome teua nga kole palaungana letena ero. Lemenge nem te talkome ero. Te heon heke mene. Laka iri nenge te teu at te nau ke mallaha. ³⁴ Matam i lemenge nenga singim. Teke matam te urana lochloch letem nge teu pe singim pule tualeme. Pe nenge teke matam te poreke letem nge teu pe singim pule tetu mana nga au. ³⁵ Ke onau ke nek ol. Iange lape lemenge nga letem i chantom. ³⁶ Ke ngana laka nenge teke singim lochloch tualeme pe unne nge chantom ero iong o tualeme lochloch sapelpele. Ke pomalaka nga lemenge palaungana nge tualeme hite iong.”

³⁷ Iesus hele ke het pe non Paresio e hele lange Iesus ke la ngau luluch nge i. Iesus iteu nga ana non na pele pela kila sio sapele nga ngaunga munna nenge te ngaungau ia. ³⁸ Iesus nun ero pe la ke are sio pe ngau mana. Ol pe non Paresio neu neue nge manga Iesus lome penna ero pe rura toto nga Iesus poi ngana neu.

³⁹ Pe Iesus hele lange i, “Imo Paresio nemur, a lomo menmene amo eulinga pe amo pan mur singiria nenge hot pe nga letemo nge teu a muta toto ia poinga nenge

kemenge pe sachumchum pe poinga poreke ngana hel pule. ⁴⁰ Imo amo hauaua! I nenge umeia singira nge hot mai umeia leteria ero kai? ⁴¹ Pomalam a mene ngaunga pe ech nenge mateu nga pan pe eulinga nemur pe a tunge lange iri nenge aria ngaunga ero. Nenge apoi ke pomai pe ure lochloch ngana lape lemlem nge imo ol.

⁴² “Imo Paresio nemur a neknek ia! Ure poreke ngana lape lohot nge imo iange imo a nanas tau mene hotonga kinkino ngana mur. Pe hotonga papalauna a nanas taua iri ero toto. A takiraua ngaunga kinkino ngana nge manga loi tana pe ngaunga ehech ngana ke huna iri analoch pe a tunge huna elle lange NeHalang. Pe hotonga nenge apoi ke nek lange pekngamo mur, a nanas taua ero toto. Pe hotonga nenge lememo tau tote NeHalang a nanas taua ero toto pule. Teke a nanas tau tote hotonga kinkino ngana nemur pomere nenge a nanas taua hotonga papalauna ke nek ero?”

⁴³ “Imo Paresio mur a neknek ia imo! Iange lememo tau totote arenga nemur nga muka toto nga hetoronga ana pele. Pe lememo ke te hele ke urana toto lala nge imo nga ingala munna mur.

⁴⁴ “A neknek pule iange imo a pomalaka nga mele koluna nge tealo hite pe tetua ele ero. Pe hana nenge tei haka nga ona lape te poreke sapele iange te eteia ero.”

⁴⁵ Ol pe none nge etei toto nga hotonga tuacholia Iesus, “Non Soke, o hele ke mam pe o hele poreke imem pule iam.”

⁴⁶ Pe Iesus hele, “Imo nenge a etei toto nga hotonga mur a neknek ia pule iange imo a poia hana ke te takisia ure meena toto ngana nenge te alker taua. Pe imo sipomo a tunge perimo kukana elle ke a halaua iri ero toto.

⁴⁷ “A neknek ia pule iange a hemalmal heke hetatalonga mur aria metenga munna nenge lemo tete mur te hune

iri nge nike. ⁴⁸ Ke nga poinga nei imo sipomo a henonou hot pengpeng ia utar nenge lemo tete mur te poia. Iri te hune hetatalonga mur pe imo a hemalmalia aria polo. ⁴⁹ NeHalang eteia ke ulolo ke ngana laka nenge hele ke teke, ‘Lape e kulosia hetatalonga mur pe hekulkulonga mur. Pe hel nge hana nemur lape te hune iri pe hel lape tepoi poreke iri.’ ⁵⁰ Ke pomalam tuangachol poreke ngana nga huninga nemur lochloch lape sio pengpeng nge hana nenga etue nei. ⁵¹ Talun ngana nga huninga nenge Apel ke langa huninga nenge Sakarias. (Sakarias te hune i nga hatanga pe NeHalang munna nenge heo ngana toto tunangaria). E hele pengpeng lange imo nenga etue nei lape a mene melmelenga palaungana nga ure nemur lochloch.

⁵² “Imo nenge a etei toto nga hotonga mur a neknek ia pule iange hehei pe hana muteria toto ke te eteia NeHalang pe imo a unele lohenga nge hehei pe hana ke teteu langa eteinga nem ero. Pe imo ateu langa eteinga nenge NeHalang ero pule.”

⁵³ Iesus lohaka ke ii lo pe Paresio mur pe hotonga ana hetoronga mur te hele poreke tote i pe te tutue i nga helenga pe te onteiteia i. ⁵⁴ Tepoi ke pomau iange te teke te ollaka hotote Iesus. Pe nenge teke Iesus tamal hote helenga e nge poreke lape te hele hot sapele i.

12

Apoi Ke Mange Paresio Mur Ero

(Mat 10:26-27)

¹ Iok laol, hulua halang toto teat ol nenge te heit ulu hel iange kileng muta toto. Pe Iesus talun ke hele tala lange nena hana nemur nenge hetotore iri ke teke, “Anau ala amo ke nek toto nga poinga nenge Paresio mur te popoia iange iri hana nenge te heleia ute nem pe te poia ure e

nge altoto! ² Ure lochloch ngana nenge a talkomkome NeHalang lape hemallaha hote. Oe, ure lochloch ngana nenge a talkomkome NeHalang lape poi hote ke mallaha. ³ Utar nenge a hele komkome nga miliko NeHalang lape hemallaha hote nga sinanga. Pe utar nenge a mangun tele helel ia nga lemo pele letena lape temes hot ia nga aeteme pe te haliu hote lange hulua mur.

⁴ “E hele lange titik mur imo, a mataua iri nenge te hune singimo mana ero. Iange nga hoena ol lape te poia ute pele lange imo ero ol. ⁵ Iok, lape e henonoua mele nenge a mataua. A mataua laka i nenge nena kerkerenga palaungana nge hune ita ke het pe sau sue ita langa melmelenga ana kileng. Oe, e hele lange imo, a mataua laka i lo!

⁶ “Ngie simsim iri lime te olia iri nga umtutuna nai mana (2 toea). Pe NeHalang letene metene iri lochloch pe hile hote e nge iri ero. ⁷ Pomalam mana palpalumo ina mur te sisala lochloche iri ke ulolo. A matau ero iange nga NeHalang matana NeHalang lemene tau tote ita nga ngie simsim mur.

⁸ “Ke e hele lange imo pengpeng urana toto nge mele nenge mes haka pe haliu hote iau ke teke, ‘Jesus i Non Tuna. Pe Iau letek manmanna nge i.’ Nge mele nem Iau lape e haliu hote i lange NeHalang nena angkelo mur ke e teke, ‘Non nei, iau lek non ia.’ ⁹ Pe poreke toto nge mele nenge mes haka nga hulua mataria pe hele ke teke, ‘Iau letek manmanna nge Non Tuna ero.’ Iange iau pule lape e hele lange NeHalang nena angkelo mur ke e teke, ‘Iau e eteia non nei ero i.’ ¹⁰ Pe iri nenge te hele poreke Non Tuna lape NeHalang letena poreke mule ia iri. Pe iri nenge te hele poreke Opepengpeng, NeHalang lape letena porekeia iri ero toto.

¹¹ “Teke te laua iong pe te mene iong langa hetoronga ana pele ke te onteia iong, omes nga hana papalauna nemur mataria pe sam loiloi ero. Pe pule letem tuanin rara nga utar nenge lape o hele ia ero. ¹² Iange nga etue nem pengpeng lape Opepengpeng hetore iong nga utar nenge urana nge o heleia.”

Helenga Opene Nga None Nge Nena Ure Halang

¹³ Pe none nga hulua leteria hele lange Iesus, “Non Soke o hele lange tik ke tunge ure nemur nenge temek mete hatalia unne at nge iau.”

¹⁴ Pe Iesus hele lange i, “Ia, itei nenge talue iau ke e poia ume nemam? Iau ak ume nem ero iam.” ¹⁵ Iok laol, Iesus hele lange iri, “Anau ala ke nek toto nga poinga nenge taeu lochloche ure pe ta teke ita toro mana rera. Iange mele nenge na ure halang nem, ure lochloch ngana nem tunge maulinga nge koko lange i ero.”

¹⁶ Ol pe Iesus heleia helenga opene e lange iri pe hele, “Non e nge na ure halang neu ana ume mur nganangaria ke halang toto. ¹⁷ Pe letena tuanin nge i sipona ol, ‘Lape epoi ke mere mai ol? Ure lochloch ngana nei muria ero ol i! Lape e tatach teua iri langai mai?’

¹⁸ “Ol pe ana non lohaka pe hele, ‘Eh! lape epoi ke mai i! Lape etoto sue pele nemur pe e lele mule hel nge papalauna toto. Ke lape e tatach teua ak ume nganngana mur pe lek ure mur. ¹⁹ Pe lape letek tuanin ke e teke: Lek ure halang pamlo nge lape tu ke hesinga halang toto. Lape e tutu manmanna ol. Pe lape eare ke e ngau haka manmana ol pe pule lape e inin pe e iech manmana ol!’

²⁰ “Ol pe NeHalang hele lange i, ‘Iong nge am hauaua toto iam! Heueu nga miliko nei lape o mete. Pe ure lochloch ngana nenge o talue nem lape itei mene iri?’

²¹ “Ke i pomalam mana. Mele nenge heu kinia ure mur ke teke i toro nena, lape nena ute e ero toto nga NeHalang matana.”

Letemo Una Sakilil Ero
(Mat 6:25-34)

²² Iok, Iesus hele lange nena hana mur nenge hetotore iri, “Ke pomalam e hele lange imo, letemo una sakilil nga atu ngamo nga ich nei ero. Letemo tuanin rara sakilil ero nga utar nenge lape a ngaua pe nga singimo pe nga utar nenge lape a mele. ²³ A maul ngamo, i palaungana toto nga ngaunga pe singimo, i palaungana toto nga ure nenge ta heronronia iri. ²⁴ Anau langa ngie mur. Tetua aria ngaunga ero. Pe te lulu aria ero. Pe te lele pele ke te tatach teu aria ngaunga ia ero. Pe NeHalang i sipona hengaua iri. Pe imo nge a ele haka toto nge ngie mur laka! ²⁵ Amo tei nge imo nge letemo una sakilil? Pomere? Letemo nem poia imo ke heloloune atu ngamo nga ich nei ke sase pol? ²⁶ Nenge teke nakumo ero nge a poia ure sune nei, pomere nenge letemo una sakilil nga ure lochloch?

²⁷ “Anau langa ae nemur te haka ngaria. Tehei pe roraria te palola hot ke nakuria urana toto. Pe e hele lange imo pengpeng Ne Solomon nge nike nena ure urana ngana mur halang. Pe i heronia ure urana ngana pele nge urana toto ke pomanga ae rorana nemur ero. ²⁸ Letemo metene ke nek NeHalang hemele heilil mur nenge tetu ke te maulul heueu nei pe nge rou te parsue pe tesau heke iri nga oan. NeHalang tunge malenga urana ngana langa ure nemur nenge tetu ke choro mana. Pe imo lape NeHalang tunge malenga lange imo pule? Imo nge letemo manmanna ngana unne sune mana iam! ²⁹ Letemo una sakilil ero nga utar nenge lape a ngaua pe utar nenge lape a inia. Pe letemo meena ia ero. ³⁰ Nenge letemo

una sakilil nga ure nemur, apoi ke mange hulua nemur nenge te etia Tememo NeHalang ero toto. Leteria tu hit mene reria ure mur. Pe imo ero. Tememo nga lut eteia ke imo lememo taua ure nemur ke a mene pule la. ³¹ Urana ngana a tango rara tele ure nenge opemo ana ngaunga pe NeHalang nena naualanga urana ngana. Pomalam lape tunge ure nenge lememo tau tote lange imo pule.

³² “Imo sipsip tutuna mur a matau ero iange Tememo iech toto nge mene imo ke atu teu nga nena naualanga nge urana toto. ³³ A laia lemo ure mur nga ingaala ke te olia iri pe a tunge umtutuna lange iri nemur nenge reria ero. Ol pe imo a mene laka lemo umtutuna ana mateunga e nge poreke erochro. Pe ure nem nganangana mur laka ure urana ngana mur nenga lut nga tapa nenge tetu ke koko. A tango rere ure nemur ke a mene iri pule. Ure nemur kemenge ana hana mur tekeme ia ero toto pe kankan ngau ule ero pule. ³⁴ Ke imo lape letemo tuit menmene laka kileng nemur ol nenge a talue lemo ure urana ngana mur ia.

Atu Pe Anau Ala

³⁵ “A kale masia amo tal pe a tonge lemo lemence ke remenmen pe anau alala nga utar nenge lape lohot. ³⁶ Pe apoi ke pomanga hana hel nge te kulkulelele aria soke nge mule nga leinga heueu ngana e ana ngaunga matana. Pe teke non soke nem at ke ischong nga piunga te lohe piunga ke ueiuei mana lange i. ³⁷ Ke iri nenge aria soke at pe hottaua iri nge te mesmese kura, iri nemur lape te iech toto. E hele lange imo pengpeng non soke nem lape nek hit tote imo pe lape hetakile imo pe hengaua imo. ³⁸ Pe nenge teke Non Soke nem at nga miliko tuna ma nga uachuach pe hana nemur tenau alala kura, iri lape

te iech toto. ³⁹ Pe letemo metene nei ke nek; Nenge teke pele tokoninga eteia etue nenge kemenge ana hana mur te atat ia i lape nauala ke nek toto ke kemenge kina nemur te palchach teua nena pele ero. ⁴⁰ Imo pule a nauala ke nek toto iange Non Tuna lape at mule nga etue nenge imo a teke i atia ero.”

⁴¹ Pe Petrus ontei, “Non Soke, iong mai o heleia helenga opene nei atat nge imem mana kai? Eh? Nge hana lochloch?”

⁴² Pe Iesus tuacholia, “Itei nge imo hana nenge a umume nge letena song ke urana pe poia ume ke nek? I laka nenge ana non soke letena here nge nauele pele pe tunge nena hekuleileinga mur aria ngaunga nga ngaunga ana etue pengpeng. ⁴³ Mele nem lape iech toto nenge teke ana soke at pe hottaua i nge popoia ana ume. ⁴⁴ E hele ke manmanna toto lange imo mele nem lape non soke talue i ke nauele nena ure mur lochloch. ⁴⁵ Pe lape mele nem letena tuaninin nge i sipona ke teke, ‘Ah! Ak non Soke nem lape at ke ueiuei ero iam.’ Ol pe talun ke nos lapue hehei pe hana nenge te umume. Pe pule popoi ngaunga matana pe inin ech kerkereng ngana pe poi rara hulu. ⁴⁶ Pe ana soke lape at mule nga etue nenge ana non eteia ero ke kulele i ero. Non soke nem at pe lape chatulu hite pe lope hote i kela tu luluch nge hana nenge te longo tau erochro.

⁴⁷ “Iok, nenge teke none nenge umume pe eteia non soke nem lemene ngana pe na melei tana toto nge nanas taua non soke neu lemene ngana, lape tenos ulu hit tote i. ⁴⁸ Pe mele nenge eteia non soke neu lemene ngana ero pe poia poinga nenge lape te nosia i ia lape ana nosinga meena ero. Iri nenge NeHalang tunge aria ume halang pe letena here iri nge te poia ke nek, lape NeHalang

angala mana nge esia aria ume ngangana mur nge lohohot ke halang toto. Pe iri nenge NeHalang tung ke aria ume halang nge halang toto lange iri pe letena here iri nge te poia aria ume ke nek, lape NeHalang angala mana nge esia aria ume ngangana mur nge lohohot ke halang nge halang toto.”

*Jesus Lasia Ita
(Mat 10:34-36)*

⁴⁹ “Esio at ngak nei. E atia oan ke etun hite nga ich. Pe lemek toto ke oan nem ngaulala haka ke ueiuei. ⁵⁰ Iau lape e mene henuninga e kura ke heueu nei letek meena toto ia kura. Pe letek meena ngana nem lape tu ke la het nga etue nenge e mene henuninga nem. ⁵¹ Imo mam a teke eat ke epoi hote tunga nge urana nga ich kai? Ero toto! E hele pengpeng lange imo eat ke e lasia. ⁵² Talun heueu nei ke la ol nga pele elle none pe nehei pe tuturia mur telas hel. Mol lape iri altoto nga nai pe nai lape iri altoto nga mol. ⁵³ Lape telas hel ke non neu i altoto nge tuna tamane ngana pe tuna tamane ngana i altoto nge temene. Pe hei neu i altoto nge tuna hei ngana pe tuna hei ngana i altoto nge tana. Non neu lape i altoto nge uene pe uene i altoto nge i.”

*Heteinga Nenga Etue Mur
(Mat 16:2-3)*

⁵⁴ Iesus hele lange hulua nemur, “Nenge teke a naue ulu nge ma hot nga tapa huna pe a hele sapele ke a teke, ‘Lape pitte mol heueu.’ Pe la pitte nem mol. ⁵⁵ Pe teke a amneia tutula nge song ke ramana haka at nge sio pe a hele ke a teke, ‘Lape kileng milang toto heueu.’ Pe la kileng milang. ⁵⁶ Imo apoi ke manga mamulou! Nenge teke a esia ute nge lohohot nga ich nei pe nga tapa sana neu pe a etei pengpeng

ia ure nem luna. Pe pomere toto nenge a esia ure mur nenge te lohot nga etue nei pe a eteia luna ero?

⁵⁷ “Pomere nenge imo sipomo a amnei urume poinga nenge poreke pe nga poinga nenge urana ero? ⁵⁸ Nenge teke none hele ote iong nga ute pe mene iong ke a hepengia, iong opur kikim ke imo nai a hepeng olole nga kue nike. Teke ero lape non nem mene iong ke laia iong nge hana nenge te longlongo pe te amnei teu langa helenga mur. Pe hana nemur lape te tunge iong langa palpal hussu mur peria pe palpal hussu mur lape te tamal teua iong langa tuele au ngana. ⁵⁹ Pe e hele pengpeng lange iong lape o lohot nga lamam ero toto ke la het nga etue nenge o tuachol taua lem hangonok mur.”

13

A Hulia Letemo

¹ Iok, nga etue nem hana hel te hele lange Iesus ke teke, “Mele hel nge Kalelea te makmak pulumakau ke te heto hekeke NeHalang pe Pilatus nena hana mur te hune iri. Te hune iri pe eiria maluluch nga pulumakau nemur eiria.” ² Pe Iesus tuacholia iri ke pomai, “Iri mam, te hune iri ia? Te poreke toto nge hana lochloch ngana nenge Kalelea ma? ³ Ero! Pe e hele pengpeng lange imo nenge teke a hulia lemo poinga poreke ngana mur ero lape a mete ke pomange iri. ⁴ Iok, anau lange hana analoch pe rahtele mol nenge Siloam. Hana nemur, pele sase ngana e losio haka nge iri ke te mete. Iri mau te poreke toto nge hana lochloch ngana nenge Ierusalem kau? ⁵ Ero! Pe e hele pengpeng lange imo, nenge teke a hulia lemo poinga poreke ngana mur ero lape a mete ke pomange iri.”

⁶ Iesus heleia helenga opene nei, “None ana popi tana e mes nga ana ume letena. Ana non i langa ae nem ke

teke nau rara nganangana. Pe ae nem nganangana ero. ⁷ Ol pe hele lange non nenge umume nga ana ume. ‘Ae nei nganangana ero ke hesinga iri mol lo i! O telesue ol! Lange hesil mene ich i.’ ⁸ Ol pe non nenge umume neu hele, ‘Non soke, ae nem tu mukam ke hesinga elle mule. Pe esel hote ich nga huna pe etal teua ana ngaunga. ⁹ Pe teke nganangana mule nga hesinga nem, urana. Pe teke ero e telesue ol.’”

Jesus Hemasmas Nga Sapat Ana Etue

¹⁰ Nga Sapat ana etue Iesus hetottoro nga hetoronga ana pele. ¹¹ Pe hei e nge uneinei poia i ke kina chachau tu lamau pule. Haleles neu tu nge i ke hesinga iri analoch pe rahtele mol. Pe mes haka ke pengpeng ero. ¹² Iesus esia i pe iu lange i pe hele, “Hei nem, am haleles nem het ol.” ¹³ La ol pe Iesus tal heke penna nge ana hei pe ueiuei mana mes haka ke pengpeng mule. Ol pe talun ke heto heke sapele NeHalang.

¹⁴ Pe non soke nenga hetoronga ana pele neu letena inin iange Iesus hemasmas nga Sapat ana etue. Ol pe hele lange hehei pe hana, “Etue iri rahtele elle ta umume ia ara ume mur. Pomalam aat nga etue nemur ke te hemasia imo. Pe nga Sapat ana etue ero.”

¹⁵ Ol pe Iesus tuacholia, “Imo mamulou mur! Nenge teke lemo pulumakau e ma tongki e mete ana ech nga Sapat ana etue, lape a einia ero ma? Imo lochloch lape a einia la! ¹⁶ Pe hei nei i Apraham tuna ia. Pe Non Poreke Ngana rahit tote i ke hesinga iri analoch pe rahtele mol (18). Ke ute pele nge poreke ero nge e hemas mule i nga Sapat ana etue.”

13:7: Luk 3:9

13:8: 2Pi 3:9,15

13:14: Exo 20:9-10; Deu 5:13-14

13:15: Luk 14:5

¹⁷ Iesus hele ke mau ol pe iri lochloch ngana nenge te hele poreke i temei tote iri. Pe iri hulua lochloch te iech toto nga ure lochloch ngana nenge Iesus poia ke urana.

Helenga Opene Mur Nga NeHalang Nena Naualanga Pe Nekinga

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Iok Iesus hele, “Lape e hele urume NeHalang nena naualanga pe nekinga ke mere? Pe lape e hele urume langa utar? ¹⁹ I pomalaka nga ae tutuna nenge kinkino toto nenge none tue nga ana ume. Iok, ae nem haka ol pe tana palaungana toto. Pe ngie mur te talue reria kiniu nga perperna mur.” ²⁰ Pe Iesus ontei mule, “Lape e hele urume NeHalang nena naualanga pe nekinga ke mere? ²¹ I pomalaka nga is unne sune nenge tepoi teu luluche nga beret nge halang toto pe te hulua nga tuninga e nge palaungana toto. Pe is nem poia beret itach ngana ke una haka ke palaungana toto.”

Pele Matana Hoholoch Ngana Sune

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Ol pe Iesus i ke lala nga kileng mur pe hetoro olole ke ramana lala nge Ierusalem. ²³ Pe mele onteia i, “Non soke, iri nenge NeHalang lape mene mule iri lape iri unne sune mana kai?”

Pe Iesus hele lange iri, ²⁴ “Apur kikimo toto ke a teu langa piunga matana hoholoch ngana sune nem. lange hulua halang lape te teke teteu la toto. Pe e hele lange imo pengpeng hulua lape teteu la ero. ²⁵ Nenge teke pele tokoninga piu hele piunga nem lo imo lape ames mana nge hot ol. A ischong teueu pe a tangtang ke a teke, ‘Kole, o lohe piunga nge imem!’

“Pe i lape tuacholia ke teke, ‘E eteia imo ero pe e eteia aat ngamo ero pule iam!’

²⁶ “Pe imo lape a teke, ‘Imem laka nenge mo ngau pe moin luluch nge iong. Pe iong laka nge o hetottoro nga lememe kileng ana kue mur.’

²⁷ “Pe lape tuacholia iri ke teke, ‘E eteia imo ero pe e eteia aat ngamo ero pule! A ua toto lamam. Imo nenge a popoi poinga poreke toto ngana laka. Lemek ero toto imo!’

²⁸ “Imo lape atu manmana nge hot pe a tangtang pe ngingimo chatrekreke pe a amneia melmelenga palaungana. Lape a esia Apraham pe Isak pe Iakop pe hetatalonga nemur nge tetu teu nga NeHalang nena naualanga pe nekinga. Pe imo sipomo lape a lasus toto. ²⁹ Hulua halang lape teat nga chaia aka ngana pe chaia sio ngana pe nga kileng rumena pe nga kileng sana. Ke lape teare teu nga ngaunga matana palaungana nem nga NeHalang nena naualanga urana toto ngana. ³⁰ Pe manmanna toto ke iri nenge iri hoena lape iri muka pe iri nenga muka lape iri hoena mule.”

Iesus Lape Mete Nge Ierusalem
(Mat 23:37-39)

³¹ Iok nga etue neu Paresio mur hel teat nge Iesus pe te hele lange i ke teke, “O ua nga kileng nei ke ola nga kileng unne. Lange non soke Herot teke hunune iong.”

³² Pe Iesus tuacholia iri, “Ala ke a hele lange non pallaklakanga kina nem, ‘Iau lape e helope hote uneinei mur pe e hemas mule hehei pe hana heueu pe nge rou pe nga etue mol ngana lape e heulo hote ak ume mur.’ ³³ Pe ute nenge palaungana heueu nei mai ngana laka nenge e teke ela toto nge Ierusalem. Ke iau lape ei heueu pe nge

---

13:27: Psa 6:8
19:30

13:28: Mat 8:11-12

13:29: Psa 107:3

13:30: Mat

rou pe nge pong nai ke ela toto. Iange manmanna toto ke hetatalonga e tehun sio mene nga kileng unne ero. Tehun pengpeng ia nge Ierusalem.

³⁴ “Ochou! Imo hana nenge Ierusalem! Imo ahun lapue hetatalonga mur pe a tamal hune hana nenge NeHalang kulosia iri ke teat nge imo. Kokoes e teke e eukiraua imo ke pomanga pareo heingana nenge eu teua tutuna mur nga sahana ene. Pe imo lememo ero nge e eukiraua imo. ³⁵ Ke lape NeHalang nau langa lemo pele ero toto. Pe e hele pengpeng lange imo, lape anau mule iau ero ol kela het nga etue nenge lape a hele ke a teke, ‘Petenga nge palaungana toto lange i nenge at nga Non Soke ene.’ ”

14

Jesus Hemasia None Nge Singina Haleles

¹ Nga Sapat ana etue Iesus lake ngau nga Paresio mur aria soke nena pele. Pe hehei pe hana nga lamau tenau ala tote i. ² Pe none nge ana haleles nenge singina hakokoia mes nga Iesus matana. ³ Ol pe Iesus onteia Paresio mur pe hana nenge te etei nga hotonga mur ke teke, “Ita mai ra hotonga e nge hele ke teke ta hemasmas nga Sapat ana etue pule? Ma ero?” ⁴ Pe Paresio nemur te reng mana. Iok laol, Iesus rahite non neu pe hemasia i sapele. Hemasia i ke het pe kulosia i ke la sapele.

⁵ Iok, Iesus hele lange iri pe onteia iri, “Nenge teke tumo e ma lemo pulumakau e losio teu nga ech ana polo nga Sapat ana etue lape a poia ke mere? Lape atak hote i ke ueiuei mana ma ero?”

⁶ Pe iri te reng mana iange nakuria ero nge te tuachol ia Iesus.

Otal Heke Iong Ero

⁷ Iesus tu nga non soke neu na pele kura pe esia hana hel nenge ana non soke iua iri pule. Pe hana nemur tela ke te mene muria nge uranrana nga ngaunga ana manga. Ol pe Iesus heleia helenga opene nei. ⁸ “Nenge teke none hekulo am ke oat nga ngaunga matana nenga leinga heueu ngana, o mene mullim e nge urana toto ero. Iange lape mele nge i soke toto nge iong lape te hekulo ana ke at pule. ⁹ Ke pomlam lape non nenge hekulo amo nem lape at pe hele lange iong ke pomai, ‘O ua nga non nei munna!’ Nga poinga nei lape non neu hemeia iong pe talsio tote iong ke lape ola mule nga hoena toto. ¹⁰ Ke nenge teke te hekulo am ke oat nga ngaunga matana nem o mene mullim e nga hoena toto nike. Pomalam lape non nenge hekulo am nem lape at pe hele lange iong ke teke, ‘Neingak, ola ke o kila nga muka toto.’ Nga poinga nei lape pekngam mur nenge imo ul atu nem te heto heke tote iong. ¹¹ Iri nenge tetal heke mule iri siporia, lape Non Soke tal sio tote iri. Pe iri nenge tetal sue iri siporia mule lape Non Soke tal haka tote iri.”

¹²⁻¹⁴ Iok Iesus hele mule lange tokoninga nenga ngaunga matana neu ke teke, “Nenge teke o poia ngaunga matana, o iua hana nenge reria ure halang ero. O iua laka iri nenge tetu poreke toto pe haleles poia iri ke singiria ele mete pe mataria hit. Pomalam lape Non Palaungana pete iong toto. Iange iri te tuacholia lange iong ero. Non Palaungana i sipona lape tuacholia lange iong nga etue nenge hana uranrana ngana mur te lohaka mule nga metenga. Pe nenge teke o iua pekngam mur pe titim mur pe alom mur pe lem kileng ngana mur nenge reria umtutuna halang lape iri siporia te tuachol mule lange iong ke o mene urum nge Non Palaungana ero ol.”

*Helenga Opene Nga Ngaunga Matana Palaungana
(Mat 22:1-10)*

¹⁵ Non elle nge iri hana nenge te ngaungau neu, longe Iesus nena helenga pe hele lange Iesus, “NeHalang lape poia ngaunga matana palaungana nga nena naualanga pe nekinga urana ngana. Pe iri nenge teat ke te ngau nga ngaunga matana palaungana nem lape te iech toto.”

¹⁶ Pe Iesus tuacholia, “Non e teke poia ngaunga matana palaungana e. Ol pe hekulo helenga lange hulua halang ke teat nga ngaunga matana nem. ¹⁷ Nga ngaunga nem ana etue pengpeng non soke neu kulosia nena non nenge umume nge i ke song taua hana nenge te hekulo aria. Pe hele lange iri ke teke, ‘Aiat ol! Ngaunga kalum lo.’

¹⁸ “Pe iri lochloch ngana te hele ke teke tetu mule iange te teke tetu ke te poia aria ume hel pule. Elle nge iri lohaka pe hele, ‘Iau eol hote ich unne lo koi ke ela ke enau tote mukam.’

¹⁹ “Pe elle pule hele, ‘Iau heueu mana nei eol ke pulumakau iri analoch. Pomalam ela ke e totoi tote iri mukam.’

²⁰ “Pe elle pule hele, ‘Iau elei heueu mana koi ke lape ela ero.’

²¹ “La ol pe non neu i ke la mule pe la hele lange ana non soke. Ol pe pele tokoninga nem letena inin toto pe hele mule lange non nenge umume nge i ke teke, ‘O song ke ueiuei mana ke ola nga kue tana mur pe kue kinkino ngana lochloch pe o hele lange hana nenge tetu poreke toto pe haleles poia iri ke singiria ele mete pe mataria hit. O hele nge iri ke teat lochloch.’

²² “Iok laol, non nem la pe at mule pe hele lange ana non soke ke teke, ‘Ure nenge o heleia at nge iau e poia ke het lo. Pe pele neu muta ero kura.’

²³ “Ol pe non soke neu hele la mule nge nena non neu, ‘O song hot ke ola nga kileng kinkino ngana nemur nga tau pe o ngai heke iri ke teat lochloch ke te hemute lek pele. ²⁴ E hele lange iong, none nge iri nenge e hekulo tala aria lape at ke ngau hote ngaunga unne nga lek ngaunga matana nei ero toto.’ ”

*Ta Nanasia Iesus Pe Letera Tuanin Kenek
(Mat 10:37-38)*

²⁵ Hulua halang te koko nge Iesus pe Iesus naula mule nge iri pe hele, ²⁶ “Mele nenge teke nanasia iau hile tote temene pe tana pe nehei pe tutuna mur pe titina mur pe liliuna mur. Pe pule hile tote i sipona. Laka nanasia iau ol. ²⁷ Mele nenge takiskis ia melmelenga luluch nge iau ero, iau lek non toto laka i ero.

²⁸ “Nenge teke none hemesia pele palaungana e, kila ke nek pe ume hote pele nem uruna pe eteia ke umtutuna purpur tote pele nem. ²⁹ Pe nenge teke poia ero lape hemes heke pele nem haena pe aluana tu. Pe iri nenge te esia te songlele ia i pe te hele, ³⁰ ‘Non panei hemes heke pele pe heule ero mana.’

³¹ “Non soke e nga kileng e teke pal luluch nge non soke e pule nga kileng e. E nena palinga hel ana hana mur iri halang toto pe e unne sune mana. Pe nenge nena hana iri unne sune mana nem, kila pe letena matana ke nek toto. Pe letena tuanin ke mai, ‘Lape ta hekou sue iri ma ero? Iri halang sakilil i!’

³² “Non soke nem letena tuanin ke mau pe eteia nge nakuna ero nge iri ul ke te palhel. Pomalam lape poi ke pomai; Hana nenge iri halang tetu ke sase kura pe i nenge na hana unne sune mana nem kulosia hana hel ke la te hele toto mule ke te teke palinga hel nem lasus ol.”

³³ Ol pe Iesus hemallaha hote helenga opene nemur ke pomai, “Pomalam letem hile ure lochloch pe o nanas mene iau ol.

³⁴ “Mesmes i urana pe nenge teke mesmes ngana het opoi mule ke mesmes ero ol. ³⁵ Ke nenge teke pomam i poreke lo. Pe o takiraua ke ich ana ngaunga ia ero pule. O saua ke lasus sapele. Apal talngamo pe a long ke neknek!”

15

Helenga Opene Nga Sipsip Nge Erue

(Mat 18:12-14)

¹ Nga etuene e hana nenge te loloch umtutuna pe hana porekreke ngana mur te emurung ke te teke te longo Iesus nge helele. ² Pe Paresio mur iri ul hotonga ana hetoronga mur te ngunngunu ia Iesus ke te teke, “Non pane lemene taua hana porekreke ngana mur pe ngau luluch manmana nge iri.”

³ Ol pe Iesus hele ia helenga opene nei lange iri. ⁴ “Nenge teke elle nge imo nena sipsip iri ana non kina iri lime (100) pe elle erue lape poia ke mere? I lape hile sue sipsip nemur nenge te erue ero. Nenge iri ana non kina iri henel pe analoch pe rahtele henel (99). Hile sue sipsip lochloch ngana nemur pe la ke tango rere elle nem nenge erue. ⁵ Pe nenge teke hottaua lape iech toto pe takisia ⁶ ke la mule ia. Ol pe la hele lange pekngana mur ke teke aiat ke a iech luluch nge iau. Iange e hottaua lek sipsip nenge erue lo. ⁷ Pomalam mana e hele lange imo, lape iechinga palaungana lohot nga lut nga tapa nge mele elle nge hul mule letena nga nena poinga poreke ngana mur. Iechinga nem palaungana toto nga nenge iri ana non kina riri henel pe analoch pe rahtele henel nem (99) iange

te teke te urana nga NeHalang matana lo. Ke tehul mule leteria nga reria poinga poreke ngana ero.

⁸ “Pe helenga e pule nga hei e nge nena umtutuna iri analoch. Pe nena umtutuna elle erue. (umtutuna nemur te ume nga siliua ke uruna aka) Ol pe lape poi ke mere ol? I lape tonge lemenga pe sachalue nena pele letena pe puria ana tangonga ol. ⁹ Pe teke hottaua lape lake hele nge pekngana mur pe na kileng ngana mur ke te emurung pe hele lange iri ke teke, ‘A iech luluch nge iau ol. Iange e hottau mule lek umtutuna lo.’ ”

¹⁰ Pe Iesus hele pule ke teke, “Pomalam mana iechinga palaungana toto lohohot nge NeHalang nena angkelo mur nge mele elle nenge hul mule letena nga nena poinga poreke ngana mur.”

Iechinga Palaungana Lohohot Nga Kol Mele Nge Ua Temene Ana Pe At Mule

¹¹ Iok, Iesus hesapele helenga ke teke, “None tuna iri nai. ¹² Pe tuna nenge kino hele lange temene ke teke, ‘Temek, o tunge lek ure mur atat nge iau nike. Ure nemur nenge lape o mete pe mo mene nge iong.’ Ol pe temene herongo sapele nena ure mur nge iri nai tina.

¹³ “Mala ero mana nga hoena kol neu takiraua nena ure mur pe laia ke te olia ke mene umtutuna ia. Ke het pe ua sapele ke langa kileng e nga tau toto. Pe nga kileng neu ana non hesil taua nena umtutuna mur nga poinga poreke ngana pe ure poreke ngana mur. ¹⁴ Ol pe uringa palaungana lohohot sapele. Pe ana ngaunga ero pe tu ke poreke toto sapele nga kileng neu. ¹⁵ Ol pe lake tu luluch nge none nga kileng neu pe non neu poia kol neu ke la nauuelele nena kie mur. ¹⁶ Pe mete ana toto pe lemene mana nge hemute sana nga kie nemur aria ngaunga. Pe ero. Mele pele tunge ngaunga unne lange i ero toto.

¹⁷ “Iok laol, ana non letena matana ke nek toto ol pe hele sapele, ‘Temek nena hana mur kou te ngau ke saria unna pe aria ngaunga aluana mama. Pe iau i! E meteak ke e metmete lo!’ ¹⁸ Lape ela mule nge temek pe e hele lange i, ‘Temek, e poia poinga poreke toto ngana lange NeHalang pe lange iong pule.’ ¹⁹ Iau e urana ero ol nge o hetue iau ke tum iau. Lemek ke o poia iau ke eume manmana nge iong ol.’” ²⁰ Iok laol, ana non lohaka pe la sapele nge temene.

“Pe ii nga tau kura pe temene esia i pe letena poreke toto ia tuna pe song ke la lau hite i pe tangia i. ²¹ Ol pe kol neu hele lange temene, ‘Temek, e poia poinga poreke toto ngana lange NeHalang pe lange iong pule. Iau e urana ero ol nge o hetue iau ke tum iau.’

²² “Pe temene hele lange nena hana mur nenge te umume nge i ke teke, ‘Ueiuei mana a hemalmalia i nga hengeron e nge urana toto pe apuo teua pon nga penna kukana pe ae ulina nga apena.’ ²³ Pe a hune pulumakau tuna elle nge lum toto pe a lele hite pe tapeu ele ke ta ngau nge i. ²⁴ Lange tuk nei mete lokoi pe mahul haka mule! Pe pule i erue toto lo pe ngana koi e hottau mule nei!’ Ol pe te talune iechinga palaungana nem.

²⁵ “Tepoi ke machmau pe non soke neu tuna tengene ana kou tu nga ume kura. Ol pe hot ume ana ke at rochroi nga pele pe longe iri nge te peupeu pe te heses. ²⁶ Ol pe iua temene nena none pe onteia i ke teke, ‘Hana nemur te potatar mau?’ ²⁷ Pe temene nena non neu tuacholia, ‘Tim pai at mule lo. Pe temem hune pulumakau e nge lum toto ke poia tim na kilanga unne iange ute heporeke tim ero. Urana mana ke at lohot mule nge temem.’

²⁸ “Kol neu tina nenge soke letena inin pe lemene ero nge teu langa pele. Ol pe temene i hot taua i lange hot

ke onteiteia pe puochenia i ke teke teu langa pele letena. ²⁹Pe ana non hele inin taua temene, ‘Onau at, nga hesinga lochoch ngana nei eume manmana nge iong pe e longo ole taua iong ero toto. Pe o tunge utar at nge iau? Pomere nenge o tunge meme e ero ke imem ul pekngak mur mo poia lek kilanga unne ke mo iech? ³⁰Pe tum poreke ngana nei hesil taua lem ure nge hehei kue tana ana mur. Pe heueu nei at mule nga ra kileng pe o hune ana pulumakau lum ngana ke ngaua.’

³¹“Pe non neu hele lange tuna ke teke, ‘Iong, otu luluch nge iau ke kokoes pe lek ure lochloch ngana nemur lape e tunge lange iong ke lem. ³²Pe heueu nei tapeu pe tahes iange tim nei mete lokoi pe maul haka mule. Pe pule erue pe e hottau mule i lo.’”

16

Iesus Hetero Nga Umtutuna

¹Iesus hele lange nena hana mur, “Nga etuene e, none umume nge non soke e nge nena ure halang. Pe ume ngana nauelele laka non soke neu nena ure mur. Ol pe helenga e song ke teke non neu hesil sio mene non soke neu nena umtutuna mur. ²Ol pe non soke neu iu sapele non neu pe onteia i, ‘Pomere nenge ohesil sio mene lek umtutuna? Lape o ume nge iau ke het koi heueu lo. Pomalam ohas sue pe o hele urume umtutuna song ngana at nge iau pe ola ol.’

³“Ol pe non neu letena tuanin rara sapele, ‘Lape epoi ke mere mai ol? Non soke nei lemene ero iau nge eume nge i ol! Iau lek kerkerenga ero nge e sesel ich pe e meia iau pule nge e long us rara i!’ ⁴La ol pe letena matana pe hele, ‘Eh! Oe, letek metene kue e lo! Nenge teke epoi ke pomai lape hulua te tung peria at nge iau nga etue nemur nenge e ume ero ol.’

⁵ “Ol pe non neu la ke hele nge hana nenge reria hanganok maite non soke neu. Pe iu teua iri elechle pe onteia iri. Iok, ontei tele nenge i muka, ‘Lem hanganok hia nenge maite ak non soke?’

⁶ “Pe non neu tuacholia ke teke, ‘Iau, e mene ae oliua eina nge non soke nem. Pe e mene ke kina papalau ngana iri ana non kina lime (100).’

“Iok laol, non nenge umume nge non soke neu hele lange non nenge poia hanganok neu ke teke, ‘O mene hanganok nem ana alalaha at ke ueiuei pe ohas mana ke ana non kina iri nai pe analoch (50).’

⁷ “Iok onteia e pule, ‘Pe iong lem hanganok hia?’

“Pe non nem tuacholia, ‘Iau, e mene uit nge non soke nem. Pe uit nenge e mene nem ana kole iri ana non kina iri lime iri analoch (1000).’

“Pe non soke nena non neu hele lange non nenge poia hanganok neu ke teke, ‘O mene lem hanganok ana alalaha pe oele sue ke uit kina nem iri ana non kina lime iri rahtele mol. (800)’

⁸ “Ol pe non soke neu heto heke nena non nenge na poinga pengpeng ero, iange letena song ke nek toto nge nauale i sipona. Hulua lochloch ngana nenge leteria tu mana nga ich nei, leteria tuanin ke nek toto nge te halau mule iri siporia. Iri te etei tote poinga nem. Pe iri nenge tetu teu nga lemenga tualeme ngana, leteria tuanin ke nek ero. Te poi ke pomange aina kinkino ngana kura. ⁹ A mene umtutuna mur nga ich nei pe a tunge lange hehei pe hana pe apoi ke nek lange iri. Pomalam nga hoena lape umtutuna nem het pe ala ke atu ke nek mana nga kileng nenge tu ke koko.

¹⁰ “Itei nenge leteria here i nga ure kinkino ngana lape leteria here i pule nga ure papalaungana. Pe itei nenge

pallaklaka nga ure kinkino ngana lape pallaklaka pule nga ure papalaungana. ¹¹ Ke nenge teke leteria manmana nge imo ero nga umtutuna pe ure hel pule nga ich, itei lape letena manmana nge imo nga ure urana ngana mur nga lut nga tapa? ¹² Pe nenge teke leteria manmanna nge iong ero nga mele nena ure lape itei tunge iong sipom lem?

¹³ “Non e ume nge hana soksoke ngana nai ero. Iange lape lemene tau tote e pe lemene ero totoia e. Pe mutena tau tote e pe e mutena taua ero. Ke aume mana nge NeHalang pe mutemo taua umtutuna ero.”

¹⁴ Pe Paresio mur te longe Iesus na helenga pe te songlele ia i. Iange iri muteria tau tote umtutuna. ¹⁵ Ol pe Iesus hele lange iri, “Imo sipomo a hetei hote imo lange hulua mur iange a teke a urana nga NeHalang matana. Pe NeHalang eteia letemo nge teu ke ulolo. Utar nge palaungana toto nge hana nga ich nei poreke toto nga NeHalang matana.

Hetoronga Hel Pule

¹⁶ “Moses nena hotonga mur pe hetatalonga mur tehas ngaria te nanasia ke la het nga etue nenge Ioanes. Pe nga etue neu pengpeng te hele hote NeHalang nena helenga urana toto ngana nga nena naualanga pe nekinga nge ita. Pe hulua halang tepur kikiria toto ke teke teteu. ¹⁷ Tapa pe ich lape tehet pe NeHalang Nena Hotonga ana hasinga unne e erue ero toto.

¹⁸ “Mele nenge hile nehei pe lei haka mule i laka tomtom ia none nehei. Pe mele nenge lei heke mule none nehei nge hile poia poinga poreke toto ngana pule.

None Nge Nena Ure Halang Pe Lasarus

16:13: Mat 6:24

16:15: Mat 23:28; Luk 18:9-14

16:16: Mat 11:12-13

16:17: Mat 5:18

¹⁹ “None nenge nena ure halang pe none nenge tu ke poreke toto. Pe non nenge nena ure halang heronia hengeron urana ngana mur pe nga etue lochloch ngau ke sana una manmana. ²⁰ Pe non nenge tu poreke toto nem ene Lasarus. I singina chanchan hulu pe kokoes mana te mene i langa non soke neu nena piunga matana ²¹ ke nachnei alala ngaunga mumuna. Pe kaone mur teat ke te ramram ia nena chanchan mur.

²² “Ol pe nga hoena ana non mete pe NeHalang nena angkelo mur te mene heke sapele i langa lut nga tapa ke la are nga Apraham penna tamalmal. Pe non nenge nena ure halang neu mete pule ke tealo hite. ²³ Pe i nga ana metenga hoena amneia melmelenga palaungana toto iange opene lake tu nge imperno. Pe teke nau haka la pe esia Apraham nge tu ke kangkanga toto pe Lasarus tu luluch nge i. ²⁴ Ol pe iu ke teke, ‘Temek, Apraham letem poreke ia iau, pe o hele lange Lasarus ke puo teua penna kukana mokona nga ech pe at ke hesipsipia ak hengetau. Lange e amneia melmelenga palaungana toto i, nga oan nei.’

²⁵ “Pe Apraham tuacholia lange i, ‘Tuk, letem metene? Otu ngam nga ich, o mene ure urana ngana mur lochloch. Pe Lasarus mene ute pele nge urana ero toto. Ke heueu nei tu luluch nge iau ke nek pe iong o amneia am melmelenga pallem. ²⁶ Pe pule liling e nge palaungana toto koi ma tote ita. Ke mele e nge imem lape lotele lalamam ero toto. Pe mele e nge imo lape lotele at lamai ero toto pule.’

²⁷ “Pe non neu hele, ‘Iok temek, o kulosia Lasarus ke langa temek nena pele. ²⁸ Iau titik mur iri lime pe e teke Lasarus la ke hele toto reria ke te hulua reria poinga mur. Pomalam lape teat nga kileng poreke ngana nei ero.’

²⁹ “Pe Apraham hele, ‘Hotonga nenge Moses pe hasinga nenge hetatalonga mur tehas ia ngana la ma lo. Pe nenge

teke lemeria te longo taua.’

³⁰ “Pe non neu hele, ‘Ero iam, Temek! Te longo taua ero toto la! Nenge teke mele nenge mete lo lake lohot nge iri, laka lape te longo taua i pe te hulua reria poinga mur.’

³¹ “Pe Apraham hele lange i, ‘Nenge teke te longo taua Moses pe hetatalonga mur ero lape mele nenge mete pe mahul haka mule lape te longo taua i ero pule.’”

17

Poinga Poreke Ngana

(Mat 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)

¹ Iesus hele lange nena hana mur ke pomai, “Manmanna toto ke ure nemur nenge hesingo ia hehei pe hana ke te losio nga poinga poreke ngana mur lape teat. Pe mele nenge poia singo nem nenge helosio ia hehei pe hana lape mene poreke tote. ² Tuangachol nga poinga nem poreke toto. Pe teke te heon hite um palaungana nga mele nem kannu pe tesau hote langa leme i urana nga tuangachol nenge helosio ia mele sune letena manmanna ngana. ³ Ke pomalam a nauala amo ke nek.

“Nenge teke tim losio nga poinga poreke ngana o heleia i ke hul mule letena. Pe nenge hul mule nena poinga lo, iok, letem metene poi ngana nemur ero ol. ⁴ Pe nenge teke tim poia poinga poreke ngana e lange iong pe nga hoena hul mule letena, o sauua nena poinga poreke ngana mur ke te lasus toto. Pe nenge poi emule mene nga etue choro mana, o sauua nena poinga poreke ngana mur ke emule mana pule ke kokoes.”

Letera Manmanna Ngana

⁵ Pe Iesus nena hana mur nenge kulos hote iri te hele lange i, “O halaua imem ke letemem manmanna ngana lohot ke palaungana toto.”

⁶ Pe Iesus tuacholia, “Nenge teke letemo manmanna ngana tuna mana ke pomanga heilil tutuna, nakumo nge a hele langa ae e ke pomai, ‘O laka haka pe ola ke omes teu nga ruach.’ Pe ae nem longo taua iong la.”

Hengekuleilei Mur Aria Ume

⁷ Iok, Iesus onteia iri, “Imo lemo poinga mere? Nenge teke lem hengekuleilei ana non, mule nga ume nenge nauелеle sipsip mur ke at, pe lape o hele lange i ke mere? Lape iteu at heueu mana pe o hele lange i ke are sio pe ngau sapele? ⁸ Ero toto la! Lape o hele lange i ke o teke, ‘Ola ke onun pe oat ke o poia ak ngaunga ke e ngau ol. E ngau ke het laka, iong o ngau ol.’ ⁹ Lem hekuleileinga ana non nem, poia ume nemur pe iong o heto heke i ero. Iange i popoia ana ume nenge popoia nike. ¹⁰ Ke pomalam nge imo pule, nenge teke apoi taua ure nemur nenge te hele lange imo ke a poia, a hele ke a teke, ‘Imem hana nenge te hekuleilei rere menmene imem. Mopoi mene ume nenge te tunge at nge imem ke mo poia.’ ”

Iesus Hemas Mule Ke Hana Iri Analoch

¹¹ Iesus ii nga kileng nge Samaria pe Kalelea tunangaria ke lala nge Ierusalem. ¹² Iteu ke lala nga kileng sune pe saol haka nge hana iri analoch. Pe hana nemur haleles poreke ngana nenge ngau hooa singira poia iri. Pe iri tetu ke kangkanga toto nge hehei pe hana iange singiria poreke toto. Pomalam temes nga tau kura, ¹³ pe teiu, “Non Soke Iesus, letem ia imem.”

¹⁴ Iesus esia iri pe hele lange iri, “Ala ke a esia hana nenge tunginga ana hana mur ke tenau ke nek nga singimo.”

Iok laol, tei ke te lala kura pe singiria urana sapele. ¹⁵ Elle nge iri analoch nem nena nge Samaria. Ana non esia i sipona singina nge urana mule pe la mule pe haliu haka nenge heto heke tote NeHalang ene. ¹⁶ Lamule pe tamal sue i langa Iesus apena huna pe hele urana toto lange i.

¹⁷ Pe Iesus hele, “E hemas mule hana iri analoch i, pe rahtele henel nem te lake mere? ¹⁸ Pomere nenge non lomona nei i toro at ke heto heke NeHalang?” ¹⁹ Ol pe Iesus hele lange non lomona neu, “O lohaka pe ola ol. Letem manmanna ngana laka hemas mule iong.”

*NeHalang Nena Naualanga Pe Nekinga At Ngana
(Mat 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Iok, Paresio hel te onteia Iesus nga etue nenge NeHalang nena naualanga pe nena nekinga lape at. Pe Iesus tuacholia ke pomai, “Etue nenga NeHalang nena naualanga pe nekinga nem, lape at ke pomanga ure nenge ta esia nga matara ero. ²¹ Mele ero toto nge hele ke teke, ‘Anau at ngana i!’ Pe pule mele ero toto nge hele ke teke, ‘Eh, Ngana paukou!’ Mele nge lape hele ke pomam ero toto iange NeHalang nena naualanga pe nekinga, ngana laka tuteu nge imo lo.”

²² Ol pe Iesus hele lange nena hana mur, “Etue nem lape at, pe imo lememo toto ke a teke a naue Non Tuna nga etue nem. Pe lape a naue ero toto. ²³ Lape iri hel pule nenge lape te hele lange imo ke te teke, ‘Anau lala mau! Eh, anau at lamai!’ Pe imo, a longo tau pulute iri ero. ²⁴ Etue nenge Non Tuna at mule ia lape pomalaka

nga kileng chalem ngana nenge inlem nga tapa sana pe song ke langa ele pe ele. ²⁵ Pe ure nenge lohot tala nga Non Tuna ana etue ngana koi nei, lape Non Tuna amneia melmelenga palaungana pe hulua lochloch nga etue nei lemeria ero ia i mukam. Ke het pe etue nem lohot.

²⁶ “Non tuna ana etue lape lohot ke pomanga etue nenge Noa. ²⁷ Nenge hulua lochloch te ngaungau pe te inin pe te lechlei kela het nga etue nenge Noa iteu langa nena imot. Pe ech hot ke taua kileng pe te mete lochloch.

²⁸ “Pe pule Non Tuna ana etue lape lohot ke pomanga etue nenge Lot. Nenge hulua lochloch te ngaungau pe te inin pe te ialala pe te umume aria pe te lelele pele. ²⁹ Pe nga etue nenge Lot ua hot nge Sotom, oan remenmen ngana pe um ngingina ngana telot parai sio at nga tapa ke pomanga pitte ke te hune iri lochloch ke te mete.

³⁰ “Ke Non Tuna ana etue nenge lape at muleia pomalam mana. ³¹ Nga etue nem pengpeng, mele nenge tutu nga one, teu langa pele letena ke lolochia nena ure mur ero ol. Pomalam mana none nenge tutu nga ume la mule nga na pele ero ol. ³² Letemo metene Lot nehei? ³³ Mele nenge teke heleis maul ngana nga ich nei, lape tu ke maulul nga hoena ero ol. Pe mele nenge tungteu tote i, pe hile sue lemene ngana mur nga ich nei lape tu ke maulul mana nga hoena. ³⁴ E hele lange imo pengpeng, nga miliko nem aina nai tema nga hete elle pe elle nge iri lape te ua toto ia, pe elle mana lape ma ol. ³⁵ Pe hehei nai lape te olole mioka pe elle nge iri lape te ua toto ia pe elle mana tu ol. [³⁶ Hana nai te umume nga ume pe elle nge iri te ua toto ia pe elle mana tu ol.]”

³⁷ Pe Iesus nena hana mur nenge hetotore iri te ontei, “Ure nemur lape te lohot langai?”

17:28: Gen 18:20; 19:25

17:31: Mat 24:17-18

17:32: Gen 19:17, 26

17:33: Luk 9:24

Pe Iesus tuacholia ke pomai, “Nga kileng nenge ute has ngana maia, lape a esia lango cherchera mur halang, nge te emurung.”

18

Poponing Nenge Hei Pakar E

¹ Ol pe Iesus nene poponing e lange nena hana nemur. Poponing neu, nenge hetore iri ke te hetalau ke kokoes pe leteria manmanna ke NeHalang longe te hetalaulau ngaria pe halaua iri. ² Iok, Iesus talune nena nananga ke pomai, “Nga kileng e none nge longlongo helenga tu. Pe non neu mataua NeHalang ero toto. Pe pule non neu letena porekeia hehei pe hana ero iange letena tu mana nge i sipona. ³ Pe nga kileng neu hei pakar e tu. Pe hei neu kokoes mana lala nge non nenge longlongo helenga pe hele urume poinga poreke ngana nenge none poia lange i. Pe hei neu hele ke teke, ‘O amnei langa poinga poreke ngana nenge non neu poia at nge iau. Lape o halaua iau ke pomere?’

⁴ “Nga tele ngana non neu longo taua hei neu ero. Pe nga hoena ol hele mule ke teke, ‘Iau e mataua NeHalang ero pe letek porekeia hehei pe hana ero. ⁵ Pe hei nei kokoes mana at ke pur leme ero mana ia iau nga letena una ngana nei. Ke pomalam lape e halaua i ke are ke nek laka at ke hemakuk tote iau ero ol.’ ”

⁶ Iesus nene poponing nem ke het pe hele mule ke teke, “A longo langa non poreke ngana nenge longolongo helenga neu hele ngana. ⁷ Lape NeHalang mai halaua nena hana mur ero kai? I sipona hesilei hote iri. Pe lape pomere? Nenge teke te tang lange i ke kokoes nga sinanga pe nga miliko lochloch lape NeHalang poi hulul mana nge halaua iri? ⁸ E hele lange imo pengpeng lape halaua nena

hana mur ke teare ke nek mule ke ueiuei mana. Pe pomere lape Non Tuna at pe hehei pe hana leteria manmanna lochloch lo?”

Poponing Nenge Non Paresio E Pe Non Nenge Lololoch Umtutuna

⁹ Pe pule Iesus nene poponing nei lange iri hel nenge te teke iri siporia te pengpeng toto lo pe tetal heke iri siporia pe tenau sio menmene hehei pe hana. ¹⁰ Pe Iesus nana lange iri ke pomai, “Hana nai tela nga NeHalang nena pele palaungana ke te hetalaulau. Non e nge iri i Paresio pe e i non nenge lololoch umtutuna. ¹¹ Pe Paresio neu i toro mes ke kangkanga pe hetalaulau lange NeHalang ke pomai, ‘NeHalang, e hele urana toto lange iong nge iau e pomanga hana nemur ero. Hana nenge te kemkeme pe hana nenge te pallaklaka pe hana nenge tepoi poreke lala nge hehei. Pe e hele urana toto lange iong pule nge iau e pomange non nenge lololoch umtutuna nei ero. ¹² Etue nachnai nga etue koana elle eheo nga ngaunga pe letek metene iong. Pe e mene hote umtutuna unne nga uruk ke e tunge lala nge iong. Pe e poia ke pomau nga lek ure mur lochloch.’

¹³ “Pe non nenge lololoch umtutuna mes ke kangkanga pe nau sio mana pe palia mautuna pe hetalaulau ke pomai, ‘NeHalang, letem ia iau. Iau non poreke ngana.’”

¹⁴ Ol pe Iesus hele, “E hele lange imo pengpeng, non nenge lololoch umtutuna nem la mule nga na kileng pe i toro mana lohote ke pengpeng toto nga NeHalang matana. Pe non Paresio nem ero toto. Iange mele hel nenge tetal heke iri lape NeHalang tal sio tote iri. Pe mele hel nenge tetal susue iri lape NeHalang tal haka tote iri.”

Iesus Mutena Tote Aina Kinkino Ngana

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Hana hel te laia tuturia mur nge Iesus ke pete iri. Pe Iesus nena hana mur te esia pe te hele ele iri. ¹⁶ Pe Iesus hele lange na hana mur ke teke, “Aina kinkino ngana nem mur muteria ke te teke teat nge iau. Pe imo apoi ele iri ero. Iange hehei pe hana nenge te pomange aina kinkino ngana nemur, tetu teu nga NeHalang nena naualanga pe nekinga pule. ¹⁷ E hele ke manmanna lange imo, mele nenge letena ia NeHalang nena naualanga pe nekinga ke mange aina kinkino ngana ero lape teu la ero.”

None Nenge Nena Ure Halang

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Ol pe non nenge i mukmuka nge Iuta mur onteia Iesus, “Non soke, o urana toto. Pe iau lape epoi ke mere ke e mene maulinga ke koko?”

¹⁹ Pe Iesus tuacholia, “Pomere nenge o hetue iau ke non nge urana? Mele e nge urana ero toto. NeHalang i toro mana. ²⁰ O eteia NeHalang nena hotonga mur. O tomtom ia hehei ero pe o hune mele ero pe okeme ero pe o pallaka ia mele ero pe o heto heke temem pe tam.”

²¹ Pe non neu tuacholia, “Nga iau lomele ngak nike ke at heueu nei e nanas taua hotonga nemur lochloch.”

²² Iesus longe ke mau pe hele lange i, “Ute elle la o poia ero kura. O laia lem ure lochloch ke te olia pe uruna, o laia nge pakar mur. Nenge teke opoi ke pomalam lape lem ure mur halang nge tetu ke koko. Pe ure nemur lape te kulele iong nga lut nga tapa. Opoi ke mam ke het pe o nanasia iau ol.”

²³ Pe non neu longe helenga nei pe letena poreke toto iange i nena ure halang toto. ²⁴ Pe Iesus esia i nge

nakuna pomau pe hele, “Anali toto nge hana nenge reria ure halang nge teteu langa NeHalang nena naualanga pe nekinga. ²⁵ Anali toto nge iri iam. Nenge teke te puo teua ae tana palaungana e ke teu nga pakeka sune polona, nem semel pol. Pe nenge teteu langa NeHalang nena naualanga pe nekinga nem nge anali toto iam.”

²⁶ Iri nenge te longe i te ontei, “Nakuna nge mele ero toto nge lape mene maulinga ke koko. Lape mopoi ke mere ol?”

²⁷ Pe Iesus tuacholia, “Utar nenge anali toto nge none poia semel mana nge NeHalang poia.”

²⁸ Pe Petrus hele, “Onau at, imem mo hile sue lememe kileng mur pe moat ke mo nanasia iong.”

²⁹ Pe Iesus hele lange iri, “Oe, atong pe e hele pengpeng lange imo iri lochloch nenge te ume teu nga NeHalang nena naualanga pe nekinga pe te hile sue reria kileng mur pe reria hehei pe tuturia mur pe tetemeria pe tataria mur, ³⁰ iri lape te mene ure urana ngana halang toto nga etue nei. Pe nga etue nenga hoena lape te mene maulinga nge koko.”

Jesus Hele Hemol Ngana Nga Ana Metenga

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Iok, Iesus mene hot kelkelia nena hana analoch pe nai nem pe hele lange iri ke pomai, “A longo at. Ta lohaka lala nge Ierusalem koi pe lape hetatalonga mur tehas ngaria nge Non Tuna lape lohot ke manmanna. ³² Iange lape te tunge Non Tuna langa hana lomomona mur peria. Pe lape tepoi poreke i ke te hesalang ia i pe te ulut lolele i pe lape te hune i. ³³ Pe etue mol ngana nga hoena lape mau haka mule.”

³⁴ Iesus hele ke pomau pe nena hana nemur te eteia utar nenge helele ia ero. Iange helenga luna mallaha nge iri ero. Pomalam te eteia utar nenge Iesus helele ia ero.

Iesus Hemas Mule None Nge Matana Hit

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Iok, Iesus i ke heroi lala nge Ieriko pe none nge matana hit are nga kue ilina pe longlong ure nge hehei pe hana nge tei olole nga kue. ³⁶ Ol pe longe hulua nge teii nga kue pe ontei, “Eh! Pomere mai?” ³⁷ Pe hehei pe hana nemur te tuacholia i ke pomai, “Iesus nenge Nasaret koi i olole nga kue.”

³⁸ Pe non neu halngana haka, “Iesus! Teuit tuna! Letem poreke ia iau!”

³⁹ Pe hehei pe hana nenga muka te keres taua i pe te hele lange i ke teke reng. Pe ero. Non neu alngana haka ke soke toto ol, “Teuit tuna! Letem poreke ia iau!”

⁴⁰ La ol pe Iesus mes sapele. Pe ngai heke hehei pe hana ke te mene non neu lange i. Te mene ana non lange i pe Iesus onteia i, ⁴¹ “Lemem ke o teke e poia utar lange iong?”

Pe non neu tuacholia, “Non Soke, o halaua iau ke matak charchara mule.”

⁴² Pe Iesus hele lange i, “Iok, onau mule ol. Letem man-manna ngana laka poia iong ke o urana mule.” ⁴³ Ueiuei mana pe non neu nau ke nek mule sapele pe nanasia Iesus pe heto heke NeHalang. Hulua nemur te esia pe iri lochloch te heto heke NeHalang pule.

19

Iesus Pe Sakius

¹ Iok laol, Iesus iteu la sapele nge Ieriko pe i olole ke lala. ² Pe hana nenge te lololoch umtutuna aria soke tu lamau pule. Pe i ene laka Sakius pe nena ure halang toto.

³ Ana non teke etei toto nga itei nenge i Iesus. Pe ero, iange hulua halang pe i choro mana, pomalam anali toto nge i. ⁴ Ol pe song ke i muka nge hulua nemur pe la haka nga ae siki mokona ke teke nau nge Iesus nge ila ke pomau. ⁵ Iok, Iesus i langa kileng unne neu pengpeng pe hele lange Sakius, “Sakius, osio at ke ueiuei iange heueu lape etu nga lem pele.” ⁶ Sakius sio ke ueiuei mana pe epele Iesus pe iech toto nge Iesus.

⁷ Hulua lochloch ngana nemur te esia i pe te ngunngunu ke teke, “Non panei i langa non nenge na poinga poreke toto na pele!”

⁸ Ol pe Sakius mes haka pe hele lange Iesus, “Non Soke, o longo at nge iau. Lape e tunge lek ure mur ele lochloch lange pakar mur. Pe pule nenge teke e pallaka ia iri lape e olia iri ke olinga huna henel la mule nge iri.” ⁹ Pe Iesus hele lange Sakius, “Heueu mana nei NeHalang mene mule iong. Iange iong Apraham nette iong pule. ¹⁰ Pe Non Tuna at ngana nei at ke tango rere iri nenge te erue pe mene mule iri.”

Nananga Nenga Umtutuna
(Mat 25:14-30)

¹¹ Iok, hehei pe hana te longlongo nga nei kura pe Iesus nana tele sapele nga poponing e. Iesus heroi toto lange Ierusalem pe hulua te teke mam pe NeHalang nena naualanga pe nekinga lape lohot sapele.

¹² Ol pe Iesus hele, “Non e nenge tuteu nga mata nenge naungaala ana hana mur. Ana non soke teke i ke langa kileng tau ngana e ke tal heke i ke i aria naungaala ana non. Ke het pe lape at mule nga na kileng. ¹³ Lohaka ke la ero kura pe iua nena hana iri analoch nenge te umume nge

i. Tunge reria umtutuna ellechle pe hele lange iri, ‘Anau at, iau lape e lala lo koi. Pe imo a mene umtutuna nem pe a ume mule ia umtutuna hel pule. Ke la het nga etue nenge eat mule.’

¹⁴ “Pe nena kileng nganangana mur lemeria ero ia i pe te kulosia hana hel langa kileng tau ngana nem pule ke te hele ke te teke, ‘Imem lemемem ero toto nge non nei lohot ke i ara naungaala ana non.’

¹⁵ “Ol pe ana non la ol pe te poia i ke i aria naungaala ana non pe at mule sapele nga na kileng. Pe ueiuei mana tunge helenga kerkereng ngana lange nena hana nenge te umume nge i ke teat ke te neue i, pe ontei hote iri nga umtutuna hia lo nenge teume hote nga umtutuna nenge heronge lange iri. ¹⁶ Elle at tala pe hele, ‘Non soke, iau e mene ke umtutuna iri analoch mule nga elle nenge o tunge at nge iau.’

¹⁷ “Pe non Soke neu hele, ‘Iong oume ke urana toto iam! Ke iong non nge urana. Iok, iong letek here iong nge oume ke nek toto nga ume kinkino ngana lo pomalam, lape e talue iong ke onau ala ke kileng iri analoch.’

¹⁸ “Iok nena non naingana at pe hele, ‘Non soke, iau e mene mule ke umtutuna iri lime. Eume hote nga elle nenge o tunge at nge iau.’

¹⁹ “Pe non soke neu hele lange i, ‘Nga nem, lape onau ala ke kileng iri lime.’

²⁰ “Iok, nena non mol ngana iteu at mule pe hele, ‘Non soke lem umtutuna nenge o tunge at nge iau koi, e ruchite pe e talkome ke ma. ²¹ E mataua iong ke ngana laka nenge e talkome mene, iange iong non nge letem inin hali pe o menmene mele hel reria ure mur pe o lulule ngaunga nenge mele hel tetue.’

²² “Ol pe non soke neu hele lange i, ‘Iong hengekuleilei poreke ngana. Pe nga iong sipom lem helenga nge hot nga halim, lape o amneia melmelenga palaungana! Iong sipom o eteia lo ke iau non nge letek inin hali. E menmene mele hel reria ure mur pe e lulule ngaunga nenge mele hel tetue. ²³ Iok, pomere toto nge o talue lek umtutuna nga umtutuna ana pele ero? Toi nge otal teua, lape eat mule pe e mene umtutuna nem pe ana manga hoho hel pule.’

²⁴ “Ke het, pe non soke neu hele lange hana hel nenge te mes rochroi nga henge kuleilei nem ke teke, ‘A mene mule umtutuna nge non nem pe at tunge lange non hengekuleilei nenge nena umtutuna iri analoch.’

²⁵ “Pe hana nemur te hele lange non soke neu ke teke, ‘Non soke, non nei nena umtutuna iri analoch lo!’

²⁶ “Pe non soke neu tuacholia, ‘E hele lange imo peng-peng, mele hel nenge reria halang toto lape te mene ke halang toto pule. Pe mele hel nenge reria unne sune mana lape te mene mule unne nem nge iri. ²⁷ Pe lek ngarang nemur nenge lemeria ero ia iau a mene iri at pe a hune iri lakoi nga matak.’ ”

*Jesus Iteu Nge Ierusalem Ke Manga Naungaala Ana Non
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Ioa 12:12-19)*

²⁸ Iesus nana ke het pe i ke i mukmuka pe hulua te nanasia i ke tela nge Ierusalem. ²⁹ Iok, Iesus i ke heroi nga kileng nenge Petpage pe Petani. Pe nga hengene nenge te hetue ke Ae Oliua, kulosia nena hana nai. ³⁰ Pe hele lange iri ke pomai, “Imo muka ke ateu langa kileng neu pe lape a neue tongki lomele ngana e nenge mele are haka ia ero kura. Pe tongki nem, te kele ke mes. Aun hote pe a atia. ³¹ Pe nenge teke mele onteia imo, ‘Pomere nenge aun hote ure nem?’ Pe imo a hele lange i ke a teke, ‘Non soke lemene taua.’ ”

³² Iok laol, hana nemur tela pe te hottaua ure lochloch ngana nge lohot ke pomanga Iesus heleia lange iri. ³³ Iok, teun hotote tongki lomele ngana neu pe non nenge nena ure neu onteia iri, “Pomere nenge aun hote ure nemam?”

³⁴ Pe iri te hele, “Non soke lemene taua.”

³⁵ Iok laol, te mene la sapele nge Iesus pe te tamal heke reria hengeron nga ure neu ona pe teare heke sapele Iesus. ³⁶ Iesus are haka nga tongki ke iolole pe hehei pe hana te lung susue reria hengeron mur nga kue.

³⁷ Iesus i ke langa kileng unne nenga hengene nge Oliua nenge ana kue nau sio lange Ierusalem. Pe nena hana lochloch ngana nemur nenge te nananasia i te iech toto pe te hele urana toto lange NeHalang. Singiria kik pe te heto heke tote NeHalang nga mirakulo nemur nenge Iesus poi hote iri ke te esia ke ulolo.

³⁸ Pe te makul haka ke mai,
“Petanga tunge Naunga ala ana non nenge at nga Non
Soke ene!

Pe tunga nge nek nga lut nga tapa!
Ta heto heke tote NeHalang nga lut nga tapa
nge i palaungana toto pe urana toto!”

³⁹ Ol pe Paresio mur hel nge tei luluch nge iri te hele lange Iesus ke teke, “Non soke, o keres taua lem hana mur.”

⁴⁰ Pe Iesus tuacholia, “E hele lange imo, nenge teke lek hana mur te reng, um lochloch ngana nemur tepeu pe te heto heke NeHalang ene.”

Iesus Naue Kileng Ierusalem Pe Tang

⁴¹ Iesus i ke heroi toto lange Ierusalem pe esia kileng nem pe letena poreke toto ia pe tang. ⁴² Pe hele, “Heueu nei, toinge o eteia utar nenge hetakile iong. Pe pa nei ero iange te talkome nga matam. ⁴³ Pe etue nem lape at nenge

lape lem ngarang mur teat ke te heliliu hite iong ke tom ke otu mana nge teu. ⁴⁴ Pe lape te heporeke tote iong pe lem hana mur, iange o etei ilia etue nenge NeHalang atia ke halau iong ia ero!”

Jesus Langa NeHalang Nena Pele Palaungana

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Ioa 2:13-22)

⁴⁵ Ol pe Iesus iteu sapele langa NeHalang nena pele palaungana pe lope hote hana nge tei alala. ⁴⁶ Lope hote iri pe hele, “NeHalang hele hote na hotonga ke tehas sue ke pomai, ‘Lek pele palaungana nei, i hetalaulaunga ana pele!’ Pe ero. Imo, a poia ke pomanga kemenge kina mur reria pele nge tetal komkome ia.”

⁴⁷ Nga etue lochloch, Iesus hetottoro nga NeHalang nena pele palaungana pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hotonga ana hetoronga mur, pe hana papalauna hel pule te teke te hune i. ⁴⁸ Pe iri te teke te tango rara kue e nge te laua Iesus. Pe ero toto, iange hehei pe hana te longo lala nge i kura. Iri lemeria ero nge te hile hote Iesus nena helenga unne.

20

Onteinga Nga Iesus Nena Hekerkerenga

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Iok, etue e pule Iesus tu teu nga NeHalang nena pele palaungana letena. Ana non hetottoro pe haliu hote NeHalang nena helenga urana toto ngana. Ol pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hotonga ana hetoronga mur pe hana papalauna hel pule teat pe te hele lange i, ² “O hele urume lem kerkerenga nem, nenge o popoia ure nemur. At langai toto? Pe itei toto nenge tunge kerkerenga nem lange iong?”

³ Pe Iesus tuacholia iri, “Iok, iau pule e onteia imo nga onteinga elle pe imo a hele at nge iau. ⁴ Ioanes nenge henunun mai nena kerkerenga nem, at langai? At nge NeHalang ma at nge hana mur mana?”

⁵ Ol pe hana nemur te hele hel nge iri, “Lape ta hele ke mere mai? Nenge teke ta hele ke ta teke, ‘Ioanes nena hekerkereng nem at nge NeHalang’, lape Iesus hele ke teke, ‘Iok, pomere nenge letemo manmanna nge i ero?’ ⁶ Pe nenge teke ta hele ke ta teke, ‘Ioanes na kerkerenga nem at nge hana mur mana’, lape hulua nemur te tamal hune ita nga um. Iange iri leteria manmanna toto ke Ioanes i hetatalonga!” ⁷ Pomalam te tuacholia ke pomai, “Imem mo eteia ioanes na hekerkerenga nem at ngana ero.”

⁸ Ol pe Iesus hele lange iri ke pomai, “Pomalam mana lape e tuacholia lemo helenga ero nga hekerkerenga nenge e popoia ure mur ia.”

*Poponing Nga Iri Nenge Tenau Ele Uain Ana Ume
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Iok, Iesus nene poponing e lange hehei pe hana ke pomai, “Nga etuene e, none tue uain nga ume pe tunge lange hana hel ke te ume hot umtutuna ia. Pe i ulhot ke langa kileng unne sapele. ¹⁰ Nga lulunga ana etue, non nem kulosia nena hengekuleilei e ke lange hana nenge te umume nga uain ana ume neu ke te tunge uain nganangana hel lange i. Pe ero. Hana nemur te lohaka pe te palia i pe te kulosia i ke patpata mana ke la mule. ¹¹ Iok, kulos mule nena hengekuleileinga e ke la pule. Pe hana nemur te lohaka pe tepal mule i pule pe te hemei sio tote i. Pe te kulosia i ke patpata mana ke la mule. ¹² Iok, non neu kulos mule nena hengekuleilei mol ngana la pe tepal poreke tote i pe tesau hote i.

¹³ “Iok, ume tokoninga neu hele, ‘Lape epoi ke mere mai ol? Lape e kulosia tuk nenge mutek tau tote ke la, laka lape te renge i.’

¹⁴ “Ol pe non neu tuna la pe hana nemur te esia pe te hele, ‘Non soke nem tuna ol koi atat. I lape mene ure lochloch ngana nei ke nena. Pe heueu ta hune i ke mete. Pomalam lape ta mene ure lochloch ngana nei ke rera ia ol.’ ¹⁵ La ol pe te laua non neu tuna pe tesau hote i nga ume letena pe tehun sapele i.”

Iok laol, Iesus onteia iri, “Utar ol nge lape ume tokoninga neu poia lange hana nemur? ¹⁶ Non nem i sipona lape at ke hun lapue hana nemur pe tunge uain ana ume nem lange mele hel nge altoto ke tenau ele.”

Pe hulua te longe helenga nei pe te hele, “Poreke toto nge ure nem lohote ke pomau!”

¹⁷ Iok, Iesus nau lange hulua nemur pe hele, “Helenga nenge tehas sue nga NeHalang nena hotonga nei, luna ma ke mere? Nenge tehas sue ke,

‘Um nenge pele ana lelenga mur lemeria ero ia ke te teke tesaua,

i um urana toto ngana nenge mes ke rahtua ele pele.’

¹⁸ “Iri lochloch ngana nenge te losio haka nga um nem, lape um rir ule iri ke sachanchana ulu. Pe nenge teke um nem losio haka nge mele, mele nem lape menret sapele.”

¹⁹ Iok, Iesus nana ke het pe hotonga ana hetoronga mur pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur te teke telau sapele i. Te teke te laua Iesus iange iri te eteia ke Iesus nana ngana latau pengpeng ia iri. Pe iri te mataua hehei pe hana ke pomalam te laua Iesus ero.

Onteinga Nga Umtutuna Lolocho Ngana.

²⁰ Ol pe tenau ele tote i ke nek toto, pe te tung hite ure lange hana hel pe te kulosia iri ke la te ollaka hote i nga onteinga mur. Pe hana nemur tela pe te chananga ke tepoi ke mange hana nenge leteria urana mana. Te teke te ollaka hote Iesus, pe nenge teke Iesus heleia ute nge tang ke poreke nga talngaria, lape te laua i pe tela sapele ia i nge Rom mur aria non soke. ²¹ Iok laol, hana nemur tela pe te onteia Iesus ke pomai, “Non soke, imem mo eteia ke iong o hele ke manmanna pe pengpeng toto mana. Pe iong o mataua mele ero toto ke o hetottoro ke nek toto nga NeHalang nena poinga mur. ²² Iok, o hele ke nek at nge imem. Ita mai urana nge tasau umtutuna lange non soke nenge Rom pule kai? Eh, ero?”

²³ Pe Iesus eteia ke hana nemur te chananga ia i nga onteinga nem, ol pe hele lange iri ke pomai, “A teke a ollaka hote utar nge iau? ²⁴ A heteia umtutuna elle at nge iau ke enau.” Iok laol, te mene umtuna elle ke la te heteia lange Iesus. Pe Iesus onteia iri, “Itei opene pe ene nenge tunga nga umtuna nemai?” ²⁵ Pe iri te hele, “Non soke nenge Rom opene pe ene laka tu nem.”

Ol pe Iesus hele, “Oe, ke non soke nenge Rom nena ure mur a tunge lange i. Pe ure nemur nenge NeHalang nena, a tunge lange NeHalang.”

²⁶ Ol pe hana nemur, anali toto nge iri nge te laua Iesus nga hulua nemur mataria. Pe teare ke te reng toktok mana ol. Iange te rura toto nga Iesus nena helenga nenge tunge lange iri.

Onteinga Nga Ta Maul Haka Mule Ngara

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Ol pe hana Satusi hel tela ke te lohote nge Iesus. Pe iri te teke, nenge teke ta mete lape ta maul haka mule ero

ol. ²⁸ Pe te hele, “Non soke, Moses has sue hotonga nei ke teke ta nanasia: ‘Nenge teke none mete hatalia nehei pe i tutuna mur ero kura, non nenge mete nem, tina lape lei heke mule hei nem. Pe iri nai tuturia mur lape te heleia ke teke non nenge mete neu tutuna mur.’ ²⁹ Iok, nga etuene e aina iri rahtele nai nge titiria mur hel tetu. Ol pe tiria nenge soke lei. Iok, telei ke tuturia mur ero kura pe kol neu mete. ³⁰ Laol pe tina nenge nanasia i lei heke mule tina nehei. Iok la, tuturia ero kura pule, pe kol neu mete pule. ³¹ Pe tina mol ngana lei heke mule hei neu, pe i mete pule ke manga titina mur nenge iri tala nge i. La ke la iri rahtele nai neu telei mene hei elle mana. Pe te hoho ero mana pe iri lochloch ke te mete mule. ³² Pe hei neu mete nga hoena toto ol. ³³ Iok, nga etue nenge ta maul haka mule, itei toto nenge lape leia hei neu ol? Iange hei neu, hana iri rahtele nai te leia i ke ulolo.”

³⁴ Pe Jesus tuacholia iri ke pomai, “Hehei pe hana nenge tetu nga ich nei te lechlei. ³⁵ Pe iri nenge te urana pe te maul haka mule nga metenga, telei ero ol. ³⁶ Iri, NeHalang tutuna mur iri iange te maul haka mule nga metenga. Pe tepoi ke pomanga angkelo mur ke te mete ero ol. ³⁷ Moses i sipona hemallaha hote lo. Nga nena hasinga, i has urume etue nenge oan ngau haka nga ae e pe chacharuch ero. Pe nga hasinga nem, i hetue NeHalang ke Abraham ana Non Soke pe Isak ana Non Soke pe Iakop ana Non Soke. ³⁸ Ke NeHalang i hana nenge te maulul mana, aria Non Soke. Iange nge NeHalang iri lochloch te maulul”

³⁹ Ol pe hotonga ana hetoronga mur hel te hele haka, “Non Soke, o tuacholia lemem onteinga ke pengpeng mana!” ⁴⁰ Ke het pe hana nemur lemeria ero nge te ontei mule Iesus ol.

Pomere Nge Kristus I Teuit Tuna?
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Iok laol, Iesus onteia hehei pe hana pe hotonga ana heteronga mur, “Pomere nenge hotonga ana heteronga mur te teke Kristus i Teuit tuna? ⁴² Iange Teuit i sipona heleia lo nga alalaha nenge Sam ke teke,

“NeHalang hele lange ak Non Soke:

“Oat ke oare lakoi nga ilik hele nenga tamalmal.

⁴³ Pe e mene lem ngarang mur at ke apem ana nge otal hekeke ia. Pe o hepapar hite iri.” ’

⁴⁴ Pe Teuit hetue i ke i ana Non Soke, ke pomere nge i Teuit tuna?”

Anau Ala Amo Kenek Nge Hotonga Ana Heteronga Mur.
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ Iok, hulua lochloch ngana te longlongo pe Iesus hele lange nena hana mur nenge hetottore iri, ⁴⁶ “Anau ala amo ke nek toto nge hotonga ana heteronga mur. Hana nemur, muteria toto nge te heronia hengeron sase ngana mur ke tei raraia pe lemeria toto nge hehei pe hana tepoi ke nek toto lange iri nga ingala munna mur. Pe muteria nge teare nga muka toto nga hehei pe hana mataria nga NeHalang nena pele palaungana letena. Pe pule muteria toto nge te lohote ke iri hana papalauna nga ngaunga matana ana etue ke te ngaua ngaunga nge nek toto. ⁴⁷ Pe iri, tenau sio mene pakar mur pe te teke te lolochia reria ure mur. Pe te hetalaulau ke mala toto ke hulua te esia iri pe te teke iri hana urana ngana mur. Iri nemur, lape NeHalang tunge tuangachol poreke ngana toto lange iri nga hoena.”

21

*Pakar E Nena Tunginga
(Mak 12:41-44)*

¹ Iok, Iesus tu nga NeHalang nena pele palaungana letena pe esia hana nenge reria ure halang toto nge tesau sisio umtutuna. Pe iri tesau sue umtutuna nemur ke pomanga reria tunginga nenge lange NeHalang. ² Pe Iesus esia hei pakar una e nge la pe sau sio ke umtutuna kinkino ngana nai. ³ Ol pe hele, “E hele lange imo pengpeng. Hei pakar nei, sau teu ke umtutuna halang toto nge hana nemur. ⁴ Iange iri lochloch ngana tesau teu umtutuna pe reria umtutuna halang makura. Pe atong hei pakar nei, nena umtutuna unne nenge mama laka sau hot eule nem lo pe e ero ol.”

*Iesus Heleia Temene Nena Pele Nge Lape Tetoto Sue
(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Iok, Iesus nena hana mur hel te heleleia NeHalang nena pele palaungana neu nge te teke nakuna urana toto. Iange te hemalmalia nga um nge singina chalemlem pe nga tunginga mur nenge lange NeHalang. Pe Iesus hele lange iri, ⁶ “Ure lochloch nenge a esia nem lape tuke mau ero ol. Lape tetoto sue pe ute pele nge tunga munna ero ol.”

*Iesus Heleia Ure Poreke Ngana Mur Nge Lape Lohot
(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Pe Iesus nena hana mur te ontei, “Non soke, nge ngingie ol pe lape ure nemur te lohot? Pe lape utar lohot tala ke mo esia pe mo eteia ke ure nei rochroi nge lape lohot?”

⁸ Pe Iesus hele, “Anau ala ke nek iange lape hana hel te pallakaia imo. Hana halang lape teat pe te hele nga ek ke

te teke, 'Iau Kristus nenge a kulelele! Etue nem, ngana koi at lo.' Te hele ke pomam pe imo a longo tau pulute iri ero! ⁹ Nenge teke a longe ure meena ngana pe palinga hel pingana nge lohot, samo loiloi ero pe a matau ero pule. Iange ure nemur lape te lohot tala pe imo a teke ma etue hetala ngana. Pe i ero la."

¹⁰ Pe Iesus hele lange iri pule, "Kileng mur lape tepal hehel pe hana hel pule lape tepal hel luluch nge hana hel.

¹¹ Lape mangila palaungana rurur pe uringa lohotot pe haleles poreke ngana lohot nga kileng lochloch. Pe ure hel nenge ta kolkolkol iri nge nike lape te herura hot mene ita nga tapa sana.

¹² "Ure nemur lape te lohot ero kura pe lape hana hel te laua imo pe te palia imo pe tepoi poreke tote imo. Pe lape te poia amo helenga palaungana nga hetoronga ana pele letena pe tetal teua imo nga tuele au ngana. Pe pule lape te mene imo lange naungaala ana hana mur pe hana nenge tenau elele kileng mur ke ames nga mataria. Iange imo lek hana mur imo pe a popoia ume nenge a hele hotote Helenga Urana Toto Ngana. ¹³ Ure nemur lape te lohot pe amo etue koloi nenge a hele hote Helenga Urana Toto Ngana nem. ¹⁴ Pe letemo tuanin rara sakilil ero nga utar nenge lape a heleia. ¹⁵ Iange iau lape e hemellehe letemo tuanin ngana pe e hepeng ia halimo ke a hele ke nek. Pe lemo ngarang nemur lape te longe lemo helenga pe te reng toktok mana ol. ¹⁶ Tetememo mur pe tatamo mur pe titimo mur pe alomo mur pe neingamo mur, lape tehul mule nge imo pe lape te tung heke imo langa hana soksoke ngana mur peria. Pe lape te hune hel nge imo ke te mete. ¹⁷ Pe hulua lochloch ngana lape lemeria ero ia imo iange lek hana mur imo. ¹⁸ Pe imo lochloch lape atu ke

nek mana pe a mete toto ero. ¹⁹ Ames ke kerkereng iange letemo manmanna ngana nem lape hemas mule imo.

²⁰ “Nenge teke a esia palinga hel ana hana mur nge te heliliu hite kileng nge Ierusalem, a etei mene ke a teke lape kileng nem lape het. ²¹ Pe iri nenge tetu nge Iutea te ua ke telala nga hengene mur pe iri nenge te tunga kileng neu te ua hotot pe iri nenge tetu nge hot nga kileng hel teteu langa kileng nem ero ol. ²² Iange nga etue e lape NeHalang lape heneue Ierusalem mur nga letena inin ngana. Nem lohohot ke pete tote nena helenga nenge tehas sue ke ulolo. ²³ Atong hehei nemur nenge saria pe nenge te lololo peo kura, lape anali toto nge iri. Iange NeHalang letena inin taua kileng nem ke lape poia ure poreke ngana ke lohohot nge iri. ²⁴ Hana hel lape te hune iri nga kakop pe lape te laua hel pe te mene iri langa kileng hel. Pe hana lomona ngana mur lape te hekou susue iri nenge Ierusalem pe tehun lapue iri kela het nga etue nenge NeHalang talue ke teke het.

Non Tuna At Ngana

(Mat 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ “Pe ure heueu ngana hel nge te esesia iri ero, lape te lohohot nga chaia matana pe teio pe itoch mur. Pe kileng lochloch ngana nga ich lape te matau tote ruach ana mee papalauna pe aria hutu mur. ²⁶ Hehei pe hana lape ngaria lohohot pe te matau toto nga utar nenge lape lohohot nga ich nei. Iange chaia matana pe teio pe itoch mur te nanasia muria ero ol. ²⁷ Pe nga etue nem lape Non Tuna lohohot nga ulu pe at luluch nga nena kerkerenga palaungana pe nena hemalmalinga. ²⁸ Ure nemur nenge te lohohot tala nga Non Tuna at ngana, lape te lohohot. Pe nga etue nem pengpeng

---

21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7   21:24: Psa 79:1; Hem 11:2   21:25: Isa 13:10; Ezk 32:7; Jol 2:31; Hem 6:12-13   21:27: Dan 7:13; Mat 26:64; Hem 1:7

ames ke anau haka mana iange NeHalang ana etue nenge at ke mene mule imo, heroi lo.”

Hetorongā Nga Ae Keng

(Mat 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Iok laol, Iesus nene poponing e lange iri, “Anau langa ae keng pe ae hel pule. ³⁰ Nga etue nenge ae perperna te rora mule, ta etei mene ke chaia ana etue at rochroi lo. ³¹ Ke pomalam mana nenge teke a esia ure nemur nge te lohotos, a eteia ke NeHalang nena naualanga urana ngana pe nena nekinga nge ita at rochroi lo.

³² “E hele ke manmanna toto lange imo. Imo hel nga etue nei lape atu kura pe ure nemur te lohotos. ³³ Tapa pe ich pe ure lochloch ngana lape tehet pe lek helenga mur lape tetu ke koko sapele.”

Anau Ala Amo Kenek

³⁴ Iok laol, Iesus hele lange nena hana mur nenge hetottoro iri, “Anau ala amo ke nek, nenge teke a ngau sakilil pe ain sakilil ke amo hauaua pe letemo tu mana nga atu ngamo nga ich nei, ure nemur lape te poia imo ke letemo meena toto. Pe lape etue palaungana nem at pe herura hot mene imo ke pomanga kie nenge palnga palau. ³⁵ Pe etue palaungana nem lape lohotos nge iri lochloch ngana nenge tetu nga kileng lochloch ngana nga ich. ³⁶ Ke imo a nauala amo ke nek toto pe a hetalaulau ke kokoes. Pomalam lape ames ke kerkereng nga etue poreke ngana nenge atat. Pe lape a matau ero nga etue nenge a lohotos nge iau Non Tuna.”

³⁷ Nga etue lochloch Iesus hetottoro nga NeHalang nena pele palaungana pe nga ulei kokoes, i ke la mulmule nga hengene nge Oliua iange mama lamau nga miliko. ³⁸ Pe nga uach uruna hehei pe hana te hoala at mulmule ke te longlono Iesus nge hetottoro nga NeHalang nena pele palaungana letena.

22

*Te Mil Iesus Ana**(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Ioa 11:45-53)*

¹ Etue palaungana nenge te ngaua ngaunga menini ngana heroi lo nenge te hetue ke Inगतoto. ² Pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hotonga ana het-oronga mur te teke te hune Iesus pe ero. Iange te mataua hulua nenge te koko ke te longlongo nga nena helenga. Pomalam te tango rara kue e nge lape te nanasia ke te hune i.

*Iutas Halaua Iri Nenge Teteke Tehune Iesus**(Mat 26:14-16; Mak 14:10-11)*

³ Iutas Iskariot i Iesus nena none nga nena hana analoch pe nai nem pe Satan teu heke i. ⁴ Ol pe la sapele nge tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe palpal hussu mur nenge tenau ele NeHalang nena pele palaungana pe hele lange iri nga kue nenge lape tunge Iesus langa peria. ⁵ Pe hana nemur te iech toto pe te teke te olia i nga umtutuna. Pomalam iri lochloch ke tetal helenga sapele. ⁶ Tetal helenga ke het pe Iutas tango rara sapele kue e, nenge lape tunge Iesus langa peria nga etue nenge hehei pe hana iri ero.

*Iesus Tatalo Ele Ngaunga Nenge Inगतoto Ana**(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Ioa 13:21-30)*

⁷ Iok, etue nenga ngaunga matana nenga ngaunga menini ngana nem hot ke ulo pe etue nenge lape te hune Sipsip Tuna nenge Inगतoto ana at. ⁸ Pe Iesus kulosia Petrus iri nai Ioanes pe hele lange iri ke pomai, “Ala ke a tatalo ele ngaunga nenga Inगतoto ana ke ma nike ke tala pe tangau.”

⁹ Pe iri te ontei mule Iesus, “Lape mola ke mo tatalo ele ngaunga nem langai?”

¹⁰ Pe Iesus tuacholia, “Ai teu ke ala nga kileng neu pe none nge takisia ech kina lape saolia imo. Pe a nanas mene i ke a langa pele nenge i teu ia. ¹¹ Pe a hele lange pele tokoninga nem ke a teke, ‘Non Soke hele ke pomai: Pele letena unne nenge lang mur teat pe te tutu ia tu langai? Iau pe lek hana mur lape moat ke mo ngaua ngaunga nenge Inगतoto ana nga lamam.’ ¹² Pe i lape henonoua imo nga pele letena e nge soke pe ngaunga ana hatanga pe ure mur hel pule tema ke mataria purpur lo. Ke nga lamam a tatalo ele ngaunga mur ke tema nike.”

¹³ Iok laol, tela pe te hottaua ure lochloch ngana nge lohot ke pete tote Iesus hele ngana pe te tatalo ele ngaunga mur sapele.

*Iesus Ngaua Ngaunga Nenge Inगतoto Ana
(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Kor 11:23-25)*

¹⁴ Iok, etue nem at nenge te ngaua ngaunga nem. Pe Iesus iri ul nena hekulkulonga mur tela ke teare tala sio ke te heliliu hite ngaunga ana hatanga. ¹⁵ Pe Iesus hele lange iri, “Iau lape e takisia melmelenga palaungana pe e mete. Pe lemek toto ke ita ul ta ngau tele ngaunga nenga Inगतoto nei. ¹⁶ Iange lape e ngau mule ngaunga e nge pomai ero, kela het nga etue nenge NeHalang nena naualanga pe nekinga lohot. Pe ngaunga matana nei, luna lape lohot ke mallaha toto nga etue nem.”

¹⁷ Iok laol, Iesus mene eulinga pe hele urana toto lange NeHalang pe hele lange nena hana mur, “A mene ke imo lochloch ainia. ¹⁸ E hele lange imo pengpeng, heueu nei pe laol, lape e in mule uain e nge pomai ero kela het nga etue nenge NeHalang nena naualanga pe nekinga lohot.”

¹⁹ Iok Iesus mene mioka pe hele urana toto lange NeHalang pe reke pe tunge lange nena hana mur pe hele

ke pomai, “Iau mirak koi nga ngaunga nenge e tunge ke halaua imo. A ngaua pe letemo metene iau.”

²⁰ Ke pomalam mana, te ngau ke het pe Iesus mene heke eulinga pe hele, “Eulinga nei, i NeHalang nena helenga tomunga hel nenge heueu ngana, nge eik lele ite nga e mete ngak. ²¹ Pe anau at, mele nenge lape tung heke iau langa hana porekreke ngana mur peria, ngana koloi kila luluch nge iau nga hatanga heueu nei. ²² Non Tuna lape mete ke pomanga NeHalang heleia lo, pe mele nenge tung heke Non Tuna lange hana porekreke ngana nemur, lape mene tuangachol nge poreke toto.” ²³ Ol pe Iesus nena hana mur te ontei hel nge iri sapele, nga itei toto nenge lape poia poinga nei.

Iesus Nena Hana Mur Te Hele Helia Itei Nenge Lape I Palaungana Nge Iri

²⁴ Chaungachai palaungana lohote nge Iesus nena hana mur nga itei toto nge iri nge lape lohote ke i palaungana. ²⁵ Pe Iesus hele lange iri, “Hehei pe hana nga ich aria naungaala ana hana mur reria poinga pomai koi; iri siporia tetal heke iri ke iri soksoke pe reria kerkerenga palaungana toto. Pe te teke hehei pe hana lochloch te heto pekngaria mur ia iri.

“Pe hana soksoke ngana mur, reria kerkerenga palaungana toto nge tenau ele reria hana mur. Pe hana soksoke ngana nemur hel, te heto heke iri siporia ke te teke iri reria kerkerenga palaungana toto nge tenau ele hehei pe hana! ²⁶ Pe imo, a nanasia poinga nei ero. Mele nenge teke i palaungana poi ke manga aina kinkino ngana. Ke mele nenge teke i muka nge imo talsio tote i pe ume mule nge nena hana mur imo.” ²⁷ Iok, Iesus onteia nena

---

22:21: Psa 41:9; Ioa 13:21-22   22:24: Luk 9:46   22:25: Mat 20:25-27;
Mak 10:42-45   22:26: Mat 23:11; Mak 9:35   22:27: Ioa 13:12-15

hana mur, “Itei nge i palaungana toto? Ngana kai mele nenge are mana pe kulele mene ana ngaunga mai? Eh! ngana kai mele nenge ichich ngaunga mai? Mele nenge i palaungana laka nenge are mana pe kulele mene ana ngaunga. Pe iau etu luluch nge imo ke pomanga mele nenge ichich amo ngaunga. ²⁸ Imo ames ke kerkereng luluch nge iau lo nga etue lochloch ngana nenge ure meena ngana lohote nge iau. ²⁹ Pe temek tunge kerkerenga palaungana at nge iau ke enau ele nena hana mur. Pe kerkerenga nenge temek tunge at nge iau nem lape e tunge lange imo pule. ³⁰ Imo lape a ngau pe ain luluch nge iau nga ak ngaunga ana hatanga, nga etue nenge NeHalang nena hana mur lochloch teate ke te eukirau nga ngaunga matana nem. Pe lape etal heke tote imo nga lut ke a nauete mata analoch pe nai nenge Israel.”

Iesus Hele Hote Petrus Pallaka Ngana.

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Ioa 13:36-38)

³¹ Pe Iesus hele lange Simon nenge ene e pule Petrus, “Simon o longo at, Non Poreke ngana lemene toto ke tototi ia imo. Pe i teke poia imo ke pomanga non nenge rur hotote uit nganangana nga paena. ³² Pe iau e hetalaulau amo lange NeHalang ke letemo manmanna ngana nem lape tu ke kerkereng. Pe nga etue nenge ohul mule letem, ola ke o hekerkereng mule pekngam mur leteria.”

³³ Pe Petrus hele, “Non Soke, iau etu ke e angala mana nga utar nenge lape lohote. Nenge teke te mene iong langa tuele au ngana lape te mene iau la pule. Pe nenge teke te hune iong lape te hune iau pule.”

³⁴ Pe Iesus hele lange Petrus, “E hele pengpeng lange iong, lape pareo tang ero kura pe o pallaka ke hemol ke o teke o eteia iau ero.”

³⁵ Ol pe Iesus hele lange nena hana mur, “Nga etue nenge e kulos hote imo pe a patpata mana, a amneia ke pomere?” Pe iri te hele, “Mo amneia ke ute pele alpapa taua imem ero.”

³⁶ Pe Iesus hele, “Iok heueu nei a mene lemo umtutuna mur pe amo hetanga mur. Pe mele nenge nena palinga hel ana kakop ero, mene nena hengeron kela teolia pe olia nena kakop e nga hengeron nem uruna. ³⁷ Iange tehas ia nga NeHalang nena alalaha lo ke lape lohot ke manmanna toto nge iau. Helenga nem hele ke teke, ‘Hulua lape te esia i ke pomanga kemenge kina e.’ ”

³⁸ Pe Iesus nena hana mur te hele, “Non Soke onau at, palinga hel ana kakop nai iloi.” Pe Iesus hele, “Het pam lo la!”

Iesus Hetalaulau Nga Hengene Nge Oliua
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Iok laol, Iesus pe nena hana mur te lohaka nga kileng neu pe tei ke tela nga hengene nge Oliua ke pomanga tela hemulmule ngaria. ⁴⁰ Tela ke te lohot nga kileng neu pe Iesus hele, “A hetalaulau ke NeHalang hekerkereng ia imo nga totoinga poreke ngana mur.” ⁴¹ Ol pe Iesus hile sue nena hana mur pe i hot ke kangkanga aria pela tualou sio pe hetalaulau ol. ⁴² Iesus hetalaulau ke mai, “Euo Temek O! Nenge teke lememe, opoi ele melmelenga palaungana nei ke lohot nge iau ero! Pe o nanasia lemek ngak ero, o nanas mene iong sipom lememe ngam.” ⁴³ Ol pe NeHalang nena angkelo e lohot nge Iesus ke hekerkereng ia i. ⁴⁴ Pe Iesus letena meena toto pe hetalaulau ke kerkereng toto pe hines sio porekeia i ke pomanga eina nge lele sio ke lala nga ich.

⁴⁵ Ke het pe lohaka pe i la mule nge nena hana mur. Iesus la pe nena hana mur te mamani lo iange leteria

meena toto. ⁴⁶ Ol pe Iesus hele lange iri, “A mamani ia utar? A lohaka pe a hetalaulau ke NeHalang hekerkereng ia imo nga totoinga poreke ngana mur.”

Te Laua Iesus

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Ioa 18:3-11)

⁴⁷ Iesus helele kura pe hulua tei at nge i. Pe Iutas, Iesus nena none nga hana iri analoch pe nai nem, i mukaia iri. Iok, Iutas teke la ke lau haka nge Iesus ⁴⁸ pe Iesus hele lange i, “Iutas, nga poinga nenge olau haka nge iau nei, o tung heke Non Tuna langa hana porekreke ngana mur peria.”

⁴⁹ Pe Iesus nena hana mur te esia hulua neu pe te hele, “Non soke! Ta potar mai ol! Mo palia iri nga kakop?”

⁵⁰ Ol pe elle nge iri mene kakop ke teke hune non soke Kaepas nena none pe kakop mene hot mene talngana nenga tamalmal.

⁵¹ Ol pe Iesus hele, “Apoi ke pomam ero!” Pe penna langa non neu talngana pe hemas mule.

⁵² Ol pe Iesus hele lange tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe palpal hussu mur nenge tenau ele NeHalang nena pele pe hana papalauna hel pule nenge teat ke te laua i neu ke teke, “Imo mam a mene huninga hel ana kakop mur pe lemo tukmaul mur ke at a laua iau ia? E hunun hana pe e kemkeme kai? ⁵³ Etu luluch nge imo ke kokoes mana nga NeHalang nena pele palaungana pe pomere a laua iau ero? Pe heueu nei, amo etue ol koi. Lange imo ul non poreke ngana a ume ke kerkereng toto nga etue nei.”

Petrus Channanga Ke Hemol Ke Teke Eteia Iesus Ero

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Ioa 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Iok laol, te laua Iesus pe te mene i langa tunginga ana hana mur aria ae huna nena pele. Pe Petrus i ke nanas ia iri. ⁵⁵ Ol pe Petrus iteu langa pele neu koana nge hot. Pe tetun hite oan ke remenmen nga kileng unne neu. Pe Petrus lake hanel oan luluch nge iri nenge te halelel neu. ⁵⁶ Pe heie nge umume lamau esia Petrus pe nachnei hit tote i pe hele, “Non nei, kokoko nge Iesus pule koi, enau urume i!”

⁵⁷ Pe Petrus hele, “Hei nem, iau mam e kokoko nge non nem ia? E eteia i ma? E eteia i ero toto i!”

⁵⁸ Mala pol sunem pe none esia Petrus pe hele lange i, “Tong pule, iong elle nge iri nenge te nananas ia Iesus!”

Pe Petrus hele, “Ah! Iau ero i!”

⁵⁹ Etue sase pol lo pe none pule esia Petrus pe hele ke kerkereng toto ke teke, “Manmanna toto ke non nei kokoko nge Iesus iange i pule nena nge Kalelea!”

⁶⁰ Pe Petrus tuacholia, “Non nem, e eteia ure nenge o helele ia ero i!” Petrus helele kura pe pareo tang sapele.

⁶¹ Ol pe Iesus nau hot la pengpeng nge Petrus pe Petrus letena metene sapele Iesus nena helenga nenge heleia lange i, “Lape pareo tang ero kura pe o pallaka ke hemol ke o teke o eteia iau ero.” ⁶² Ol pe Petrus ua hot sapele nga kileng unne neu pe tang ke teke mete.

Te Songlele Ule Iesus Pe Tepal Ule I

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Iok, hana nenge tenau elele Iesus neu, te songlele ule i pe tepal ule i. ⁶⁴ Pe te kale ele matana pe te hele lange i, “O hele, itei palia iong!” ⁶⁵ Pe tesau hote helenga poreke ngana hel pule lange i.

Iesus Mes Nga Hana Papalau Ngana Mur Mataria

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Ioa 18:19-24)

⁶⁶ Iok laol, uach sio pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hotonga ana hetoronga mur pe hana papalauna mur hel pule te eukirau. Pe iri nenge tenau elele Iesus te mene i kela mes nga hana nemur mataria. ⁶⁷ Te mene i kela mes pe te onteia i, “Iong nge iong Kristus mam lom? Ae!” Pe Iesus tuacholia, “Nenge teke e hele lange imo lape letemo manmanna nga lek helenga ero toto. ⁶⁸ Pe nenge teke e onteia imo nga onteinga e lape a tuacholia ero toto pule. ⁶⁹ Talun heueu ke laol, Non Tuna lape are nga NeHalang nenge kikina toto hilina ele nenga pen tamal.”

⁷⁰ Pe hana nemur te ontei mule i, “Eke iong mam, iong NeHalang Tuna ma?”

Pe Iesus tuacholia, “Imo sipomo a hele ke a teke iau NeHalang Tuna.”

⁷¹ Pe hana nemur te hele, “A longo la! Ita sipora ta longe helenga nei nge lohot nga i sipona hanna ke het lo. Ke ta mene mele ero ol.”

23

Te Mene Iesus Lange Pilatus

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Ioa 18:28-38)

¹ Iok laol, Iri hana papalaungana nemur te lohaka pe te mene sapele Iesus lange Pilatus. ² Te mene i ke la mes nga Pilatus matana pe te hele ke te teke, “Non nei, mo hottaua i nge chanangaia hehei pe hana nenge ita ke teare ngaria poreke toto. Pe hele ele iri ke tesau umtutuna lange ne Kaesa ero. Pe pule hele ke teke i sipona i Kristus pe i naungaala ana non.”

³ Ol pe Pilatus ontei sapele Iesus. “Ae, Iuta mur aria naungaala ana non ma iong mam?”

Pe Iesus hele, “Iong sipom o hele hote helenga nem.”

⁴ Ol pe Pilatus hele lange hana papalauna nemur pe nge hulua lochloch ngana nemur ke pomai, “Iau e hottaua ute e nge non nei poia ke poreke ero.”

⁵ Pe hana papalauna nemur te hele ke kerkereng toto ke pomai, “Non nei hetoro ngana poia hehei pe hana ke teare poreke nga kileng lochloch ngana nge Iutea! Talune nge Kalelea ke ngana koi atat nei lo!”

Te Mene Iesus Lange Herot

⁶ Pilatus longe hana nemur nge te hele ke pomau pe ontei, “Non nei mai nena nge Kalelea kai?” ⁷ Ol pe Pilatus kulosia Iesus lange Herot iange eteia lo ke Iesus at nge Kalelea. Pe Herot nge nauela kileng Kalelea. Pe pule nga etue nem, Herot tu nge Ierusalem lo.

⁸ Herot esia Iesus pe letena iech toto iange longlonge Iesus pingana nga halang nike pe kolkol mana nakuna pe heueu nei esia i ol. Pe i lemene toto nge teke nau Iesus nge popoi mirakulo. ⁹ Ke pomalam Herot onteia Iesus nga onteinga halang pe Iesus tuacholia i ero toto. ¹⁰ Pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hotonga ana heteronga mur temes haka pe te hele poreke tote Iesus. ¹¹ Pe Herot pe nena palinga hel ana hana mur te songlele ule i pe te heron heke hengeron e nge uruna haka toto lange i pe kulos mule i ke lange Pilatus. ¹² Pe Herot iri nai Pilatus, nge nike tenau hel ke nek erochro iange iri nai tehun helel. Pe nga etue nenge Iesus poi ke mai, iri nai tenek hel mule nge iri.

Pilatus Longala Ke Te Hune Iesus

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Ioa 18:39-19:16)

¹³ Pilatus eukiraua tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hana papalauna hel pule pe hehei pe hana. ¹⁴ Pe hele lange iri ke pomai, “Imo, a mene non nei

at nge iau pe a hele ke a teke, Non nei channangnanga ia hehei pe hana ke teare poreke toto. Pe heueu nei, imo lochloch ngana ames pe e ontei hote i nga matamo, pe e hottaua ute e nge non nei poia ke poreke ero toto. ¹⁵ Herot pule eteia ke non nei poia poinga poreke ngana e ero, ke ngana koi nenge kulos mule i at nge ita. Toinge non nei poia poinga poreke toto ngana e lape ta hune i ke mete pe nei ero koi. ¹⁶ Pomalam lape e hele lange lek palinga hel ana hana mur ke tenos ulu mene i pe i la mana ol.”

¹⁷ Kokoos, nga ngaunga matana nem ana etue, Pilatus popoia poinga nenge hile hotote non elle nga tuele au ngana lala nge iri Ierusalem mur.

¹⁸ Ol pe hehei pe hana lochloch alngaria haka ke pomai, “A hune i ke mete! Pe a tung hote Parapas at nge imem!”

¹⁹ (Parapas tetal teua i nga tuele au ngana iange poi heke palinga palaungana nge Ierusalem pe hune none ke mete.)

²⁰ Pilatus hele hot mule letena lange hehei pe hana nga nenge teke hune Iesus ero. ²¹ Pe ero. Hulua nemur alngaria haka mule ke pomai, “A heon heke i! A heon heke i!”

²² Ol pe Pilatus hele hemol ngana mule lange iri, “Non nei poia poinga poreke ngana e nge uruna metenga ero koi! Lape e hele lange lek palinga ana hana mur ke te nos ulu mene i pe te kulosia i ke la mana ol.”

²³ Pe ero. Hulua nemur te alngaria ke soke toto ke te heon heke Iesus. Ol pe aria sosolos ala ngana neu, lohot ke manmanna sapele. ²⁴ Ke Pilatus hele ke teke poia utar nenge hulua nemur lemeria taua. ²⁵ Mene hote Parapas nem nga tuele au, pe tung hote lange hulua nemur. Pe tunge Iesus lange iri ke te poia i nga lemeria ngana.

*Palinga Hel Ana Hana Mur Te Heon Heke Iesus
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Ioa 19:17-27)*

²⁶ Ol pe te mene hote Iesus nga Pilatus na pele sapele. Tei ke tela pe te saolia Simon nenge nena nge Sirini. Ana non mule nga kileng nemur nge hot ke teu atat. Te laua i pe te poia i ke takisia Iesus ana manga toto. Te poia i pule ke nanas menmene Iesus.

²⁷ Hulua halang toto iri hul hehei hel te nanasia Iesus. Hehei nemur leteria porekeia Iesus pe te tang ke soke toto.

²⁸ Ol pe Iesus hulua i ke nau lange iri pe hele lange iri, “Imo hehei nenge Ierusalem, a tangia iau ero. A tangia imo sipomo pe tutumo mur. ²⁹ Iange etue nei koi atat nenge lape hehei pe hana te hele ke teke, ‘Iri hehei nenge tehoho ero ke tuturia mur ero, te iech toto ol!’ ³⁰ Nga etue nem, hehei pe hana lape te hele langa hengene mur ke teke, ‘O losio aka nge imem.’ Pe pule, te hele langa sasana mur ke te teke, ‘Otal kome imem.’ ³¹ Ure nemur nenge a esia heueu nei, lohote nga etue nenge ae itach kura. Pe etue nem lape at nga ae kalum ngana. Pe etue nem lape poreke toto.”

³² Palinga hel ana hana mur te mene hote hana porekreke ngana mur nai kela te heon luluche iri nge Iesus. ³³ Iok, tei kela te lohote nga kileng nenge ene “Kittol” pe te heon haka sapele iri. None heon nga Iesus ilina hele nenga pen tamalmal pe e nga Iesus ilina hele nenga pen hoioi

³⁴ Iesus hele, “Temek, letem ia iri, te eteia utar nenge te poia nei ero.” Iok laol, palinga hel ana hana nemur te hesalangia Iesus nena hengeron pe te sau a oio paena pe ana maelepa lohote ke tenau nge itei nenge lape mene Iesus nena hengeron mur.

³⁵ Hulua halang toto temes ke te nachnau pe hana papalauna nemur te hesalang langia Iesus pe te hele ke

machmai, “I, hemaui mule hulua halang lo. Iok, nenge teke i Kristus nenge NeHalang kulosia at, tanau nge i sipona hemaui mule i!”

³⁶ Iok, palinga hel ana hana nemur te hesalang ule i pe te tunge uain ehech ngana lange i. Pe te hele lange i,
³⁷ “Nenge teke Iuta mur aria naungaala ana non iong, o halaua iong sipom!”

³⁸ Pe tetal heke helenga nei nga Iesus hou ngana, “IUTA MUR ARIA NAUNGAALA ANA NON KOI NEI.” ³⁹ Ol pe non elle nge iri nai nenge te heon luluch nge Iesus neu, hele inin taua Iesus ke pomai, “Nenge teke iong Kristus, o halaua iong sipom pe imem pule!”

⁴⁰ Pe neingana hele inin tau mule i ke teke, “Iong mam, o hele ke mam pe o mataua NeHalang ero ma? Ita ta takisia melmelenga elle mana koi. ⁴¹ Pe ita nai, te poia poinga nei at nge ita ke pete tote rera poinga poreke ngana mur. Pe Iesus poia poinga poreke ngana e ero pe takis mene melmelenga nei.”

⁴² Ol pe ana non loaka pe hele la sapele nge Iesus ke pomai, “Iesus, lem naualanga pe nekinga nge urana toto at pe letem metene iau.” ⁴³ Pe Iesus hele lange i ke teke, “E hele ke manmanna toto lange iong, heueu nei lape otu luluch nge iau nge Paratiso.”

Iesus Metengana

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Ioa 19:28-30)

⁴⁴ Nga chaia matana heurunga ngana, chaia tua ero pe chantom palaungana ma hite kileng lochloch kela chaia matana palele. ⁴⁵ Pe huunga ala palaungana nenge heon teu nga NeHalang na pele letena, chach nga lut kela het nge sio ke sachana nai. ⁴⁶ Ol pe Iesus alangana hot ke

palaungana toto ke pomai, “Temek, e tung mene iau lange iong ol.” Iesus hele ke pomai pe mete sapele.

⁴⁷ Palinga hel ana hana mur aria non soke esia ure nei nge lohote pe heto heke NeHalang pe hele sapele, “Manmanna toto ke non nei i non urana ngana toto!” ⁴⁸ Pe hulua lochloch ngana nenge te emurungrung lamau te esia ure neu nge lohote pule. Pomalam tei ke tela mule nga reria kileng pe te palpalia mauturia iange leteria milang toto ia Iesus. ⁴⁹ Iri nenge te etei tote Iesus pe hehei nenge te nanasia Iesus at nge Kalelea, temes ke kangkanga mana pe tenau manmana nga ure nemur nge te lohote.

Tealo Hite Iesus

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Ioa 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Iok, non urana ngana e ene Iosep. I, nena nge Arimatea, nga kileng nenge Iutea. Ana non, nanas tau tote NeHalang nena hotonga mur pe tu ke kulkulele mene NeHalang nena naualanga pe nekinga nge lape lohote. Pe i pule, tuteu luluch nge hana papalauna nenge te popoia Iesus ana helenga pe singiria sisisia i ke te teke te hunune i. Pe ana non letena urana ero nga helenga pe poinga poreke ngana nenge hana nemur te poia lala nge Iesus. ⁵² Ana non i kela lohote nge Pilatus pe onteia i nga Iesus koluna. ⁵³ Ol pe i ke langa kileng nenge hana te heon heke Iesus ia pe lo losio sapele Iesus koluna. Ke het pe ruchit sapele, pela tal teua nga polo heueu ngana e nge te rech teua nga um ilina. (Polo neu, te poia ke hana nenge te metmete koluria ana ia nike.) ⁵⁴ Tealo hite Iesus nga Praete, pe i etue nenge Israel mur tetu ke te tatalo ele Sapat ana etue. Pe etue palaungana nem heroi lo.

⁵⁵ Pe hehei nenge te nanasia Iesus nge Kalelea nike tela luluch nge Iosep ke tenau nga Iesus ana polo pe tenau nga

Iesus koluna nge total teua. ⁵⁶ Ke het pe tela mule ke te mene ure nemur nenge inangaria ehech nenge lape teun hite nga Iesus koluna. Ke het pe tetutu sio mana ol. Iange iri te nanasia hotonga nenge Moses has sue ke teke te ume ero nga Sapat ana etue.

24

Iesus Lohaka Mule Nga Metenga

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Ioa 20:1-10)

¹ Nga Sante nga uach uruna toto, hehei nemur te mene ure inangana ehech ngana nemur pe te hoala ke te teke tela tenau Iesus koluna. ² Tei ke la te lohohot nga kileng nenge Iesus koluna maia, pe um nenge are ele polo anna, ma kelkel pe polo anna pangpanga mana ol. ³ Iok laol, tei teu la pe te tango rere Iesus koluna pe te hottaua ero. ⁴ Temes ke leteria tuaninin pe hana nai nge reria hengeron sinaala toto te lohohot ke temes luluch nge iri. ⁵ Ol pe hehei nemur te rura manaia iri pe te matau toto pe te tualou sio pe te puosue palpalria langa ich. Pe hana nai neu te hele lange iri ke pomai, “Pomere? A tango rere itei? Kileng nei metenga ana kileng koi pe pomere toto nenge o tango rere I nenge maulul. ⁶ Pe non nem i ero lamai pule. Ngana kou maul haka mule lo. Letemo metene nena helenga mur nge heleia lange imo pule? Nga etue nenge tu luluch nge imo nge Kalelea, ana non hele ke teke, ⁷ ‘Lape te tunge Non Tuna langa hana porekreke ngana mur peria, ke lape te heon heke i ke mete. Pe nga etue mol ngana nga hoena lape maul haka mule.’” ⁸ Ol pe leteria metene sapele Iesus na helenga nemur.

⁹ Hehei nemur tela mule pela te heleia ure lochloch ngana nei lange Iesus nena hana mur pe nge hulua lochloch ngana nenge te nananas ia Iesus. ¹⁰ Maria

Mantarena pe Ioana pe Maria nenge Ieims tana pe hehei hel pule nenge tela luluch nge iri, te nana hote ure lochloch ngana nei lange Iesus nena hana mur. ¹¹ Te nene pe Iesus nena hana mur leteria manmanna nga nananga nei ero, iange te teke hehei nemur te hele ngaria tang ke pomanga aria hauaua. ¹² Ol pe Petrus lohaka pe song ke teke la ke nau nga polo nenge Iesus koluna mateuia. La ke tatuch sio ke teke nau pe um ponna ngana neu nganngana ero ol. Pe es mene ruchinga hit nenge te ruchit Iesus ia nge masio mana ol. Petrus esia ke mau pe letena hul rara ia ke halang pe ua ke la mule.

Iesus Lohot Nge Nena Hana Nai
(Mak 16:12-13)

¹³ Iok, nga etue neu pengpeng Iesus nena hana nai tei ole ke te lala nga kileng e nge ene Emaus. Pe kileng neu tu ke sase pol nge Ierusalem. ¹⁴ Pe iri nai tei olole pe te heleleia ure lochloch ngana nenge lohot lo. ¹⁵ Iok, iri nai tei ke te hele tele heleleia pe Iesus lohot nge iri, pe heroi taua iri kela iri ul tei ape. ¹⁶ Pe nena hana nai neu te etei hilia i ero. Te esia i pe te teke non pele mana.

¹⁷ Ol pe Iesus onteia iri nai, “Imo nai ai olole pe a hele tele helel ia utar?” Pe iri nai nakuria poi koukou mana pe temes. ¹⁸ Elle nge iri ene Kleopas. Iok, i nenge ene Kleopas lohaka pe hele, “Atong! Iong lape oi lang at nge Ierusalem heueu mana kai, nenge oetei ero nga ure nemur nenge te lohotot lamai?”

¹⁹ Pe Iesus ontei, “Iong mam o heleleia utar mur nenge te lohotot mam?”

Pe iri nai te tuacholia, “Mo heleleia laka ure nemur nenge lohot nge Iesus nenge Nasaret. Non nei i NeHalang nena hetatalonga. Iange ure lochloch ngana nenge heleleia pe poia henonou hote ke i mene kerkerenga nenge NeHalang. Pe ana helenga song ke hehei pe hana lochloch te

longe. ²⁰ Tunginga ana hana mur aria papalauna mur pe hana nenge tenau elele imem, te poia ana helenga ke te teke mete. Pomalam te heon heke i. ²¹ Pe imem lochloch ngana letemem manmanna ke i toto koloi, nenge lape mene mule Israel mur lochloch. Pe lape ero ol. Onau ure nenge lohot nem ana etue mol ngana koi heueu nei.

²² “Pe hehei hel nge imem te herura mene imem. Iange nga uach uruna te oala ke te teke tenau toto nga um ponna nenge tetal teu Iesus koluna ia. ²³ Tela pe te rere Iesus koluna pe te hottaua ero. Iok, teat mule pe te teke tenau operia ia NeHalang nena angkelo mur nge te hele lange iri ke te teke, ‘Iesus maul haka mule lo.’ ²⁴ Ol pe mele hel pule nge imem tela ke tenau toto nga um ponna neu pule. Pe te esia ke ure lochloch ngana lohot ke pete tote hehei nemur te hele ngaria. Ke iri pule te kolkol Iesus koluna.”

²⁵ Ol pe Iesus hele lange iri nai, “Imo nge lape letemo matana ngana unne ero iam, iange anali toto nge imo pule nge letemo manmanna nga ure lochloch ngana nenge hetatalonga mur te heleia. ²⁶ Pomere? Imo nge a eteia ero kai? Toinge letemo matana pol, a eteia ke Kristus lape mene melmelenga palaungana tala, pe nga hoena, mene kerkerenga palaungana toto nge NeHalang.” ²⁷ Ol pe Iesus hele hote asinga nemur nenge te heleleia i. Talune nga alalaha nenge Moses hasia kela het nga alalaha nenge hetatalonga mur tehas ia.

²⁸ Iok, tei ke te heroi langa kileng nenge Emaus pe Iesus poi ke malaka nga i ke lala nga kileng e nge tunga tau kura. ²⁹ Ol pe iri nai te hele ele i ke te teke, “O iat ke otu luluch nge imem muka, iange chaia matana puluch sisio lo i.” Pomalam Iesus lake tu luluch nge iri.

24:21: Luk 19:11; Ume 1:6   24:21: Luk 19:11; Ume 1:6   24:24: Ioa
 20:3-10   24:26: Luk 9:22   24:26: Luk 9:22   24:27: Psa 22:1-21; Isa 53
 24:27: 22:1-21; 53

³⁰ Iok laol, Iesus are sio ke ngau luluch nge iri, pe mene ngaunga pe hele urana toto lange NeHalang pe reke pe tunge lange hana nai neu. ³¹ Ol pe hana nai neu te esia Iesus nge poi ke pomau pe ngaria lohot. Pe te etei sapele ke non neu i Iesus. Te eteia ke i Iesus ol pe erue sio ke te kolkolia i sapele. ³² Ol pe iri nai te hele, “Tai olole nga kue nem pe ita nai letera iech toto nge ta longe i nge hele urumrume hasinga nemur, pe hemallaha hote luna mur atat nge ita.”

³³ Iok, ol pe te lohaka sapele ke tela mule nge Ierusalem. Tela pe te lohot nge Iesus nena hana iri analoch pe elle nge te emurungrung luluch nge hulua nemur nenge te nanasia Iesus. ³⁴ Pe te hele ke te teke, “Manmanna ke Iesus maul haka mule lo! Ke ngana laka nenge hetei hote i lange Simon!” ³⁵ Iok, Iesus nena hana nai neu te hele hote utar nenge lohot nge iri nga kue nenge lala nge Emaus, pe pule te hele ururume te etei ngaria ia Iesus nga etue nenge reke ngaunga pe tunge lange iri.

Iesus Lohot Nge Nena Hana Mur

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Ioa 20:19-23; Ume 1:6-8)

³⁶ Te helele kura, pe Iesus lohot ke mes luluch nge iri pe hele lange iri, “Lek miliko palaungana lange imo lochloch ngana.” ³⁷ Pe iri lochloch ngana nemur te rura pe te matau toto iange te esia Iesus pe te teke ma moiuk. ³⁸ Ol pe Iesus hele lange iri, “A mataua utar? Pomere nenge letemo manmanna ero?” ³⁹⁻⁴⁰ Pe Iesus heteia penna pe apena lange iri pe hele, “Anau at nga perik pe apek, iau toto kai nemai. Pe a ra nga singik, moiuk pele mes hotia nganangana ke mange iau ero.” ⁴¹ Iesus hele ke mau pe hulua nemur leteria nachnai kura iange te iech toto. Ol pe Iesus onteia iri, “A talue ngaunga unne kau?” ⁴² Pe te

mene ruo kalum ngana elle ke te laia nge i. ⁴³ Iok laol, Iesus mene ruo neu pe ngau sapele nga hulua nemur mataria.

⁴⁴ Ke het pe hele lange iri, “Ure nenge etu luluch nge imo pe e heleleia, ngana koi lohoh nei. Iange hasinga nenge Moses pe hetatalonga mur pe nga alalaha nenge Sam te tuatautaua iau. Pe ure nemur lape te lohoh ke mamanna nga NeHalang lemene ngana.”

⁴⁵ Ol pe Iesus helete metene iri ke te eteia NeHalang nena helenga mur. ⁴⁶ Pe hele lange iri ke pomai, “Helenga nenge tehas sue, tang ke mai koi: Kristus lape takisia melmelenga palaungana ke mete pe nga etue mol ngana lape maul haka mule. ⁴⁷ Pe nga i sipona na kerkerenga lape te haliu hote nena helenga ke pomai, ‘A hulua letemo nga lemo poinga poreke ngana mur. Pomalam lape NeHalang letena porekeia imo pe sau lemo poinga poreke ngana mur ke te lasus toto.’ Helenga nemur lape te haliu hot tele nge Ierusalem ke het pe langa kileng lochloch ngana nga ich. ⁴⁸ Pe imo sipomo anau urume ure nemur lo. Ke lape a haliu hote ol. ⁴⁹ Pe iau lape e hekulo sue utar nenge temek hele ke teke tunge lange imo. Pe imo atu lakoloi. Iange Opepengpeng lape sio at nga lut ke hekerkereng tote imo, ke het pe a laol.”

NeHalang Mene Heke Iesus Langa Lut Nga Tapa

(Mak 16:19-20; Ume 1:9-11)

⁵⁰ Iok, ol pe Iesus mene hote nena hana mur nge Ierusalem ke tela rochroi nge Petani. Pe nga lamau, Iesus tul heke penna pe pete iri lochloch. ⁵¹ Iesus petpete iri kura pe hile iri pe lohaka la sapele ke langa lut nga tapa. ⁵² Pe hehei pe hana nemur te heto heke tote i nga lamau. Ke het pe tela mule nge Ierusalem. Tela mule

---

24:44: Luk 9:22   24:44: Luk 9:22   24:48: Ioa 15:27; Ume 1:8   24:48: Ioa 15:27; Ume 1:8
 24:49: Ioa 14:16; 15:26; Ume 1:4   24:49: Ioa 14:16; 15:26; Ume 1:4

pe iechinga palaungana toto lohot nge iri. ⁵³ Ke kokoes tetu manmanna nga NeHalang nena pele palaungana ke te heto hekeke i.

Tomunga Hel Heueu Ngana
Genesis and the New Testament in the Lote Language of Papua New
Guinea

Buk Stat na Nupela Testamen long tokples Lote long Niugini
copyright © 2009, 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lote

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format,
provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for
use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective
copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 27 Sep
2019

89f57add-4ab2-5e6d-af7e-7ec7955d8f95